

DELAVSKA ENOTNOST

GLASILO SINDIKATOV SLOVENIJE • STEV. 31 • 24. JULIJA • LETO XVII. • Cena 20 DIN

PROLETARCI VSEH DEŽEL, ZDRUŽITE SE!

PRED POLLETNIM OBRAČUNOM GOSPODARJENJA

ZRELOSTNI IZPIT

Sedaj smo tik pred razpravo o polletnih obračunih in sindikalne organizacije so dolžne pregledati, kako so bila porazdeljena sredstva za minulo leto, ter vplivati na delavske svete, da bo dohodek tudi tokrat čimbolj smotno razdeljen

Ze v prejšnji številki smo omenili novosti o delitvi čistega dohodka podjetij. Vendar se velja o tej stvari še in še pomenkovati. Iz skopega, suhega pravnika jezika, v kakršnem so pisani zakoni in uredbe, namreč

ni mogoče kar v trenutku razbrati vseh njihovih osnovnih značilnosti in načel. Kaj je torej uveljavljeno bistveno novega s spremembami uredbe o razdelitvi sredstev in čistega dohodka gospodarskih organizacij?

Kot smo že zadnjič omenili, je odpravljena dosedanja omejitev, da so smeli v podjetjih mesečno razdeljevati predujem na čisti dohodek le v znesku, ki ni smel presegati 10 odstotkov tarifnih postavk. Sedaj te omejitve ni več. Delavski svet lahko samostojno odloči, koliko čistega dohodka bo poslej odmeril za osebne dohodke in koliko sredstev bo vložil v sklade podjetja.

Kdor ocenjuje delitev dohodka samo po tem, koliko denarja dobi vsak mesec ali vse leto, bo dejal, da je ta sprememba izboljšala tarifno postavko. To je le deloma res. O resničnem izboljšanju tarifne politike bomo lahko govorili šele, ko bodo uveljavljena načela za nagrajevanje, ki jih na osnovi vsestranskega proučevanja sestavlja Zvezna tarfna komisija in o čemer bo še letos razpravljala Zvezna ljudska skupščina. O izboljšanju plačnega sistema bomo lahko govorili šele tedaj, ko bodo odpravljene vse tiste slabosti, ki jih je ta dedoval iz leta v leto.

Pomen novih predpisov pa je veliko večji. Sedaj ko so dobili delavski sveti pravico samostojno in po svoji presoji deliti čisti dohodek na osebne dohodke in sklade, je začel šele popolnoma delovati nov gospodarski sistem. S tem so dobili delavski sveti širšo materialno osnovo za svoje delo kot doslej. In sedaj so tudi uresničena tale priporočila I. kongresa delavskih svetov Jugoslavije:

da je treba uveljaviti svobodnejše razdeljevanje dohodka tako, da bo neposredni proizvajalec v proizvodnji čimbolj uveljavil pravico do zaslužka po delu;

da je treba razširiti pravice neposrednih proizvajalcev tako da bo nadaljnji razvoj podjetij mnogo bolj pod njihovim vplivom;

in da bi bilo treba razširiti pravice organov delavskega upravljanja, tako da bi podjetja lahko izkoriščala sklade po

potrebah, ki bi jih samostojno ugotavljala.

To so torej bistvene značilnosti uveljavljenih sprememb. Seveda pa se ob tem, ko so dobili delavski sveti popolno pooblastilo o delitvi dohodka, odpira vrsta novih vprašanj, ki jih ne smemo prezreti.

Osrednje vprašanje je, kako bo delovni kolektiv prek svojih delovnih kolektivov prek svojega predstavniškega organa, delavskega sveta razdelil sredstva, za kaj vse jih bo porabil, kako bo opravičil zaupanje, ki mu je izkazano. Tokrat so prvič podjetja dolžna že ob polletju razdeliti ustvarjeni dohodek. Ta naloga je hkrati zapletena in težavna. Kjerkoli jo bodo vzeli prelahko ali se omejili samo na razdeljevanje osebnih dohodkov, bodo dokazali, da je niso razumeli, da so zaupanje skupnosti sebično izkoristili. Takšne nevarnosti obstoje, čeprav je res, da je večina kolektivov že letos prav z delitvijo sredstev iz lanskega poslovnega leta dokazala svojo zrelost. Marsikje pa se lahko zgodi, da bodo prevladovali sebični koristi in da bodo posamezniki ponekod vztrajali. Zahtevamo, da se razdeli vse, kar imamo. Drugi pa bodo dejali: Kdor potrebuje stanovanje ali restavracijo, naj si jo zgradi. In tretji bodo trdili: Naša tovarna je zadostno opremljena. Če kdo potrebuje večjo, naj jo zgradi...

Takšne zahteve in mnenja bo mogoče slišati tam, kjer še nekaj delavcev stoji z eno nogo na svoji krpi zemlje, kjer so v podjetju zaposleni delavci, ki prihajajo iz vasi in vnašajo med kolektiv sebično malolast

(Nadaljevanje na 2. strani)

Uresničenje ciljev

Prvi strel pod Smarno goro — 22. julija — je sprožil plaz odpora. Bil je prelomnica v boju, ki se je začel, že zdavnaj prej. Strel pod Smarno goro je bil posledica nakopičenih družbenih krivic. Okupacija je dala svoj zadnji pečat. Tisti, ki so tedaj prišli za puške, jih niso odložili, dokler ni bila zagotovljena svoboda in takšna družbena ureditev, ki je delavcem odpirala nove vidike. In vse, kar smo na tem področju dosegli v sedemnajstih letih po Dnevu vstaje, je nadaljevanje upora, ki ga je označil prvi strel.

Spontane so bile volitve delavskih poverjenikov preko katerih so delavci takoj po zmagoviti revoluciji uveljavili svoje pravice. Toda to nerazvito spontano obliko sodelovanja v upravljanju gospodarstva smo morali razširiti, če smo hoteli uresničiti misel o neposrednem odločanju in neposredni udeležbi proizvajalcev pri tistem delu vrednosti, ki jo delavci ustvarjajo na novo. Nič si nismo izmišljali, pač pa smo samo uresničevali že zdavnaj izrečeno misel, da mora gospodariti s stroji, s sredstvi, za proizvodnjo delavec sam — ko smo leta 1949 izvolili prvih dve sto petnajst delavskih svetov. To začeto pot smo 26. junija zakonili in danes na tisoče samoupravnih teles odloča o delitvi družbenih sredstev. Dve sto tisoč izvoljenih delavcev in nameštencev v delavskih svetih in upravnih odborih je odgovornih za to, kako so stroji izkoriščeni. Lani so se predstavniki teh upravljalcev zbrali na svojem prvem kongresu. Kongres je predlagal, naj dobe delavski sveti še več pravic. Veliko predlogov je že uresničeno, med njimi je najvažnejši tisti, ki v okviru razdelitve sredstev prepušča ornanom samoupravljanja, da poosebam samostojno odločajo o tem, kolikšni bodo prejemki posameznikov in koliko bodo porabili za povečanje svojega podjetja. S tem smo odpravili ostanke meznih odnosov iz našega socialističnega gospodarstva.

Geslo »pravica in oblast delavcem« lahko zveni prazno, če oblast delavcem nima materialne osnove in ustrezne organizacije. Ustavni zakon, sprejet 13. januarja 1953, je dal osnove za lokalno samoupravo. Neizogibna je namreč pot, ki državljanom prepušča oblast na vseh področjih, začeti v osnovni družbeni celici — v komuni. Delavcem je bila z zbori proizvajalcev dana možnost, da sodelujejo tudi o uporabi sredstev, ki so namenjena za reševanje skupnih nalog. Oblast ni prešla samo od državnih na družbene organe. Oblast in pravica odločanja je prešla tudi od zveznih in republiških organov na lokalne samoupravne organe.

Organizirali smo torej teritorialne skupnosti — komune. V komuni upajamo, da bo spet nove skupnosti, skupnosti stanovalcev, ki bodo kot novo samoupravno telo skrbela za vsakdanje potrebe družin.

Neposredna socialistična demokracija se uveljavlja na vseh področjih in uresničuje tiste osnovne zahteve revolucionarnih borben, ki so naznanili svoj boj s strelom 22. julija.

AR

Veselo na počitnice! Pred njimi so dnevi oddiha, polni sonca in radosti

USPELO POSVETOVANJE V NAŠEM UREDNIŠTVU

RAZMAH DELAVSKEGA ŠPORTA NAJ BO SKRB NAS VSEH

Kako še bolj razmahati šport v delovnih kolektivih? To je vodilo »Delavske enotnosti«, ko je minulo sredo sklicala sestanek v uredništvu, da bi se pogovorili o aktualnih vprašanjih delavskega športa. Udeležili so se ga člani SZS, predstavniki Partizana Slovenije, CK LMS in nekateri kolektivov ter novinarji.

Kakor je bilo pričakovati, so nam povabljeni tovariši postregli s kopico pomembnih napotkov za razvoj delavskega športa in povedali veliko misli, ki so izredne važnosti za razširitev nekaterih še spornih gledišč na tem področju.

Ob ugotovitvi, da je delavski šport v naši republiki v zadnjem času sicer dosegel napredek, vendar pa še ni zjel množice delavcev in se še ni organizacijsko utrdil, smo gostom postavili več konkretnih vprašanj:

Kaj sodijo o sedanjih prijemih v delavskem športu in katere oblike so najbolj primerne?

Kako bi bolje organizirali to dejavnost?

Kakšna je perspektiva športa v delovnih kolektivih?

Ali bi kazalo kljub najširšim pobudam »od spodaj« vendar pokreniti tudi kako večjo akcijo »od zgoraj«?

Kako bi rešili pereče vprašanje kadrov?

Ali bi bilo za trdnjšo organizacijsko povezavo primerno okrepiti komisijo za šport v delovnih kolektivih pri SZS ali pa dati kakemu drugemu (in

kateremu) organu tako nalogo?

Kakšen naj bi bil vpliv odborov za oddih pri sindikalnih forumih in ali bi jim kazalo poveriti tudi naloge, ki zadevajo šport?

Kakšen naj bi bil delež posameznih organizacij (SZS, Partizan, LMS itd.) pri razvijanju športa v delovnih kolektivih?

Med razgovorom v našem uredništvu

Enotna merila za nagrajevanje bodo sporazumno določali sindikati in strokovna združenja

Minul teden so člani zvezne tarfne komisije razpravljali o tem, kako naj bi v prihodnje urejali tarifno politiko v gospodarskih organizacijah. Menili so, da je potrebno čimprej določiti splošne osnove za sprejemanje tarifnih pravilnikov, tako da bi lahko v podjetjih še letos sestavili in sprejeli tarifne pravilnike.

Med drugim so sprejeli tale stališča:

— Minimalne osebne dohodke je treba urediti z zakonom. Ti naj bodo tudi podlaga za obračun med gospodarsko organizacijo in skupnostjo in podlaga za zagotovitev določenih osebnih dohodkov delavcev.

Iz dosedanjih razprav je mogoče razbrati, naj bi bila izhodišča za določanje teh osnov delovna mesta, ki so skupna za vse gospodarske organizacije vsaj v eni panogi gospodarske dejavnosti. Pri razpravi in ugotavljanju minimalnih osebnih dohodkov naj bi razen pristojnih državnih organov sodelovala še sindikati, zbornice in strokovna združenja.

Tarifne postavke naj bi določali delavci sami oziroma njihove gospodarske organizacije. Njihovo vsklajevanje pa naj bi prepuščali dogovoru med sindikati, strokovnimi združenji in ustreznimi zbornicami.

Tako bi dosegli proučnejše reševanje tarifnih vprašanj v posameznih gospodarskih organizacijah in sicer v skladu z glavnimi načeli našega sistema.

Gospodarske organizacije naj bi določile vse postavke v tarifnem pravilniku na podlagi enotnih meril, ki naj bi jih vseboval tarifni sporazum, uve-

lavljen za določeno tarifno panno.

Omenjeni tarifni sporazum naj bi obsegal vse osnove osebnih dohodkov delavcev, vključno premije. Zato bi moral tarifni sporazum vsebovati tudi skupna načela, na osnovi katerih naj bi uveljavili tarifni sistem in tudi stvarna merila za nje.

Določanje enotnih meril za tarifne pravilnike je skupna naloga. Razen sindikatov, zbornice in strokovnih združenj morajo pri tem sodelovati tudi gospodarske organizacije same.

Ali je v podjetjih na razpolago gradivo, da bi se lahko začeli pomenkovati o novih osnovah za nagrajevanje? Da, to gradivo gospodarske organizacije že imajo oziroma del gradiva je že zbranega. Gre za ugotovitve, za rezultate, ki so jih v podjetjih zbrali, ko so opravili prvi dve fazi analitične ocene delovnih mest, se pravi, ko so popisali in opisali delovna mesta, jih analizirali in stopnjevali.

V industrijskih in rudarskih podjetjih že delj časa ocenjujejo delovna mesta na osnovi te znanstvene metode zato, da bi ugotovili, kakšna so razmerja med delovnimi mesti, kako je delo organizirano, kakšni so delovni pogoji, koliko delavcev potrebujejo v podjetjih za nemoten potek proizvodnje, kakšno morajo imeti delavci, če hočejo svoje delo zadovoljivo opravljati itd. Eden izmed ciljev tega obsežnega dela je torej bil ugotoviti, kakšna so razmerja med delovnimi mesti po pomembnosti in zahtevnosti.

ZAKAJ SE DRAGOCENO GRADIVO PRAŠI?

Zal lahko opazimo, da v številnih podjetjih ne izkoriščajo teh zbranih podatkov za izboljšanje organizacije dela, delovnih pogojev, za sestavljanje načrtov o izobraževanju delavcev itd. Čemu lahko pripišemo, da se to dragoceno gradivo, čeprav se ni v celoti zbralo, lahko pa ga uporabljamo že sedaj, praši v predalih raznih komisij in strokovnjakov? Temu, da so marsikje opravili analitično oceno delovnih mest samo zato, ker

so jo morali opraviti zato, ker so ponekod mislili, da bo analitična ocena delovnih mest edino izhodišče, edino merilo za sestavljanje tarifnih pravilnikov, za določanje »plačnih« skladov. (V podjetjih še vedno govorijo o plačnih skladih, čeprav v resnici dele čisti dohodek na sklade in osebni dohodek. To pa pomeni, da še niso domeli bistva sedanjega gospodarskega sistema in sedanje delitve dohodka.) In prav zato, ker so v številnih podjetjih tako pojmovali analitično oceno, so delovna mesta uvrščali v višje skupine, kot bi jih morali. In kjer so delovna mesta poskusno že ocenjevali, so jih prav iz teh razlogov višje ocenili, kot pa bi jih smeli. Ker se zavedajo, da so ti podatki prav iz teh razlogov pristranski, jih ne izkoriščajo, prav tako se pa tudi ne potrjujejo, da bi popravili napake. Kjer so z vso vestnostjo popisali in opisali delovna mesta, te podatke analizirali, delovna mesta stopnjevali ali, bolje rečeno, jih razvrščali po pomembnosti in zahtevnosti, tam na osnovi zbranih podatkov že izboljšujejo organizacijo dela, delovne pogoje, pripravljajo načrte za strokovne tečaje. Kjer so ravnali tako, tam so se zavedali, da lahko z analitično oceno delovnih mest pridobimo vrsto podatkov in jih tudi koristno uporabimo.

V podjetjih, kjer so te podatke vestno zbrali ob prvih dveh fazah analitične ocene delovnih mest in kjer jih bodo vestno zbrali še ob oceni, bodo imeli koristno gradivo za notranje urejanje tarifne politike. To bo dobro izhodišče za vzpostavljane razmerij med delovnimi mesti.

Napak bi bilo, če bi sedaj v podjetjih delovna mesta enostransko ocenjevali, kajti škodovali bi sami sebi. Analitična ocena delovnih mest ali, bolje rečeno, podatki o njej, zbrani iz vseh podjetij, bodo namreč pri določanju enotnih osnov za urejanje tarifne politike v okviru vsega gospodarstva le pripomoček. Osnovno gradivo za določanje teh osnov bodo podatki, ki jih je zvezna tarfna komisija zbrala ob anketiranju 2000 gospodarskih organizacij in jih pravkar analizira.

D.

SLAVKO PENGOV: DETAJL FRESKE »V STAJA«

Podrta ograja med občino in tovarno

Lepi odnosi med železarno in občino — Polletni plan železarne presežen za 9% — Načrti za nov samski dom — Urediti bo treba prehrano

Gorenjska novinarska podružnica je pripravila razgovor s predstavniki jesenške železarne. Razgovor je bil koristen in razveseljiv ne zaradi oblike za objavo hvaležnih podatkov, ampak predvsem kot osnova za razumevanje odnosov med tovarno in občino. Prav tem odnosom in prid je treba zabeležiti brez pridržkov: čuti je, da se je ograja okrog tovarne porušila in da pihajo med občino in železarno v obe smeri ugodne sipe, ki očitno naznanjajo tesno in plodno sodelovanje med obema, doslej čestokrat sprtna partnerjema. Slučajnemu priisku na Jesenice bi se to tudi zdelo povsem razumljivo, saj si večina ljudi pod besedo Jesenice predstavlja železarno in narobe, ko govorimo o železarni, mislimo na Jesenice. Če ujoštevamo, da bo za izvršitev

pravkar sprejetega perspektivnega plana tamkajšnjega ljudskega odbora nad 80% sredstev prispevala železarna, potem se zdi, da sta občina in železarna zares eno in isto. Zato je popolnoma samoumevno, da vsak tedaj predstavnik občine in tovarne po več ur skupaj razpravljajo o občinskih problemih. Tovarna je zato že letos dala občini 23 milijonov za urejanje komunalnih naprav (tržnica, kanali, cestišče), za 300 milijonov dinarjev pa gradi

še stanovanj itd. Železarna je tudi glavni vir strokovnega kadra za občino in političnega kadra za občinske organizacije. Za tako plodno sodelovanje med tovarno in občino imata zasluge tako vodstvi tovarne in občine kakor tudi delavski svet železarne in občinski zbor proizvajalcev.

ZA POLDRUGO MILIJARDO VEČJA PROIZVODNJA

Predstavniki železarne so obvestili novinarje, da je podjetje izpolnilo polletni družbeni plan s 100%. Plan so izpolnili vsi obrati razen plavža, ki je zaradi objektivnih vzrokov za 5% pod planom (težave imajo s kvaliteto slabšim koksom, ki vsebuje zaradi večjega odstotka domačega premoga tudi precej več žvepla). Polletni plan pa ni izpolnjen glede sortimenta, ker so bili z nekaterimi artikli v zaostanku še od lanskega leta. Največje težave imajo s kokslovo pločevino in s patentirano žico, upajo pa, da bodo do konca leta te težave odstranili in da bo letni plan izpolnjen tudi glede sortimenta. Primerjava proizvodnje v prvih šestih mesecih lanskega leta in v istem razdobju letos kaže, da se je tudi proizvodnost dvignila. Skupni proizvod je znašal lani v prvih 6 mesecih 11 milijard 283 milijonov din, v istem času letos pa 13 milijard 658 milijonov. Če od te povečane razlike odštejemo del, ki gre na račun višjih cen, potem znaša tisti del, ki se je povečal po zaslugi kolektiva, nad poldrugo milijardo dinarjev. Ker pa nimamo na razpolago tudi podatkov o gibanju zaposlenih, ne moremo vedeti, ali se je proizvodnja povečala tudi zaradi večjega števila zaposlenih.

Plan izvoza so v prvem polletju sicer izpolnili, trdijo pa, da slabo kaže za drugo polletje, v glavnem zaradi žebeljev in cevi, ker so padle cene na svetovnem trgu. Razen tega tudi že od aprila čakajo na odobritev dodatnega izvoznega kontingenta za 2.000 ton žebeljev. Ker kontingent še zdaj ni odobren, bodo po vsej verjetnosti zamudili prodajno sezono na ameriškem trgu.

NE POSEBNIH BLOKOV ZA SAMCE!

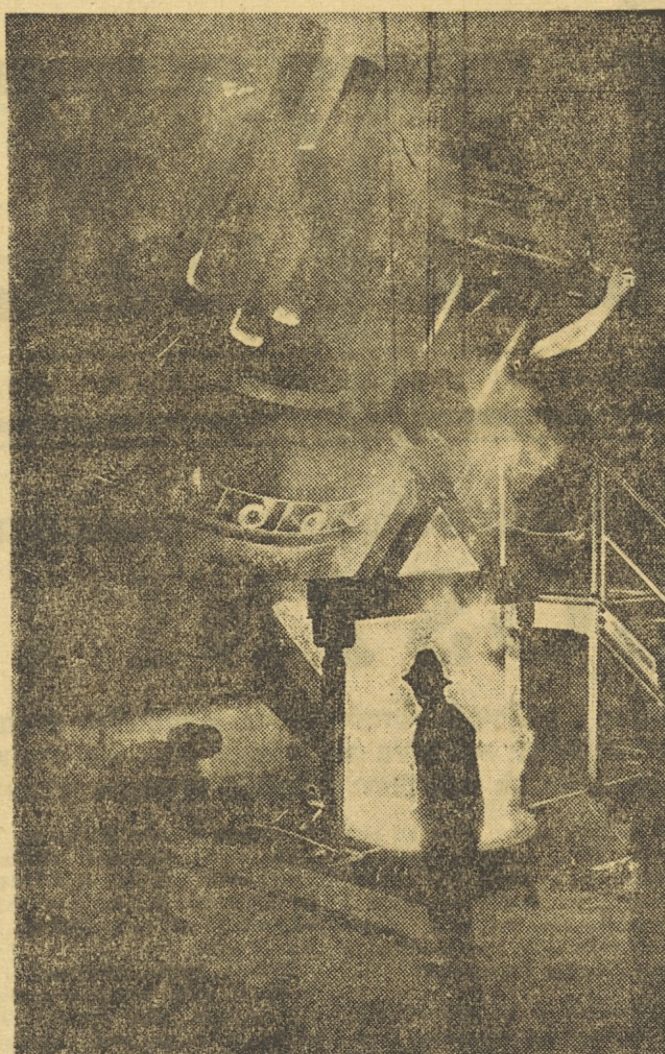
Podjetje je razvilo dokaj živahno stanovanjsko dejavnost. Razen že znane gradnje stolpnice, osmerkov itd. ter sodelovanja z občino pri obnovi naselja pod Možaklo ima v načrtu gradnjo novega samskega doma s 120 posteljami. Ob tem načrtu pa je dvojje različnih mnenj, o katerih bi bilo vredno razmisлити. Nekateri menijo, da bi bilo v prihodnje še umestno graditi čisto samske bloke, spet drugi pa so za mešane bloke, v katerih bi tudi samscem zagotovili zadostno število stanovanj. Vsekakor bi bilo slednje boljše, ker so sedaj samsci v posebnih blokih prepuščeni sami sebi, iztrgani iz normalnega življenja. V mešanih blokih bi samsce obvarovali marsičesa slab-

lega, ker bi bili vsak dan sredi življenja, si pridobivali življenjske izkušnje in se z vsemi prebivalci povezali v družbeno celoto.

SAMCI NAJ SI DELNO SAMI OPREMIJO SOBE

Kar se tiče opreme samskih sob, predlagajo nekateri, naj bi jih v prihodnje ne opremljali več popolnoma, ampak naj bi si jih samsci sami opremlili (v taki sobi bi seveda stanoval en sam). S tem bi jih pripravili do tega, da bi že zgodaj začeli varčevati za lastno stanovanjsko opremo in se tako pripravili na bremena, ki jih čakajo v družini. Marsikoga bi prav ta odvrnila od nepotrebnega zapravljanja ali morda pijančevanja. Končno si bo lahko vsak uredil sobo po svojem okusu. Razen tega pa se bo tak delavec bolj navezal na tovarno in ne bo zlahka menjaval službe.

V zvezi s stanovanjsko gradnjo pa se postavlja tudi problem prehrane. Pri novem samskem bloku — če ga bodo zgradili posebej — bo potreba urediti prehrano. Ta problem pa bo rešiti kompleksno, saj trdijo, da v sedanji menzi nista zasedeni niti dve tretjini kapacitete. Precej samscev se namreč ne hrani v njej. Krivda je verjetno v sestavi kakor tudi v ceni hrane (čeprav le-ta ni pre-

Delo pri elektrorepi v jesenški železarni

trana: dnevno 150 dinarjev). V prihodnje nameravajo centralizirati nabavno službo za vse sorodne ustanove (kazino, menzo in kantine) ter delavcem zagotoviti cenen obrok navadne hrane (enolončnice).

V razgovoru so se dotaknili

tudi grupnih delavskih svetov. Sedanjim grupnim delavskim svetom so podaljšali mandat do 15. oktobra letos, do takrat pa bodo verjetno pripravili vse potrebno za njihovo reorganizacijo v obratne delavske svete.

I. Kristan

Še vedno primanjkljaj

Iz razprave na zboru skupščine republiškega zavoda za socialno zavarovanje

Iz podatkov o finančnem poslovanju republiškega zavoda za socialno zavarovanje lahko razberemo, da se je število zavarovanih oseb v prvih petih mesecih povečalo za 6,28%. Zato so se dohodki sklada za zdravstveno zavarovanje zvišali za 547.777.000 dinarjev, hkrati pa so se povečali izdatki za 383.244.000 dinarjev. Toda zavodi imajo kljub večjemu številu zavarovancev in kljub višji prispevni stopnji 37.142.000 dinarjev primanjkljaja. Nekateri zavodi pravijo, da nas stanje prvih petih mesecev ne sme preveč zaskrbljevati, ker gospodarske organizacije sedaj izplačujejo še le predelume. Ob koncu leta, ko bodo ob zaključnem računu izplačale ostale prejemke, pa bodo šla dodatna sredstva tudi v sklade socialnega zavarovanja.

Drugi pa spet zatrjujejo, da se položaj ne bo dosti izboljšal in da je treba le pametno gospodariti, hkrati s tem pa poskušati vse upravičene ali neupravičene vloze, zavoljo katerih so cene zdravstvenih uslug tako visoke.

Res je, zdravstvena služba se v zadnjem času modernizira. Ambulante so dobile nove inmoderne (toda hkrati z modernizacijo bi pričakovali, da bo zdravstvenje hitrejša, žal pa opažamo, da ležalna doba pri posameznem zavarovancu narašča).

Hkrati opažamo, da precej denarja zapravljamo po nepotrebnem. V našem listu smo na primer že pisali, da so zdravniški predpisovalci bolnikom prevelike količine zdravil. Na sestankih pred volitvami v skupščine socialnega zavarovanja so nekateri zavarovanci izjavljali, da zdravniški prepisovalci pošiljajo bolnike na specialne preglede itd. Skratka, polno vzrokov, ki podražujejo zdravstvene storitve.

Zavodi so trenutno v težavnem položaju. Tudi v bližnji prihodnosti ne bodo dobili večjih sredstev, da bi pokrili izgubo, ki je nastala zavoljo visokih cen zdravstvenih storitev. Zato nam ostane le ena pot — z denarjem, ki ga imamo na razpolago, moramo čim pametneje gospodariti. Na nedavnem občnem zboru skupščine republiškega zavoda za socialno zavarovanje so nekateri člani predlagali, naj bi okrajni zavodi za socialno zavarovanje še ponovno resno pretrpeli to vprašanje in pozvali svete za zdravstvo okrajnih ljudskih odborov, naj razpravljajo o upravičenosti visokih cen zdravstvenih uslug (zavodi so sedaj v težjem položaju, kot so bili pred tremi leti, ko so morali okrajni ljudski odbori iz svojih sredstev pokriti primanjkljaje, ki so nastali zaradi višjih cen zdravstvenih uslug). Le tesno sodelovanje

med okrajnimi sveti in zavodi bo rodilo uspehe. Prav gotovo bodo tu in tam ugotovili, da bi se le dalo pomeniti zdravstvene usluge.

ZA ALI PROTI 100-ODSTOTNO

Pred volitvami v skupščine socialnega zavarovanja je veliko zavarovancev predlagalo, da odstotno denarno povračilo za dobo bolezn. Poudarjali so, da zavarovane prav takrat, ko je bolan, potrebuje močnejšo hrano, boljše nego in seveda tudi ne 80 odstotno, marveč stodo odstotno denarno povračilo.

Ko smo sprejemali uredbo o denarnem povračilu, smo mislili: predvsem na tiste zavarovance, ki niso bili resno bolni in so pod pretezo, da so bolni, delali doma ter si medtem velikokrat zaslužili lepe denarce. Z 80 odstotnim povračilom pa smo prizadeli vse tiste, ki so bili resno bolni. Prav je, da so zavarovanci začeli o tem problemu razpravljati.

Sicer pa bodo tako komisije skupščine republiškega zavoda pregledale oziroma razpravljale o vseh številnih predlogih, ki so jih dali v predvolilni delavnosti zavarovanci. Te komisije bodo na prihodnjem zasedanju skupščine poročale, v kolikšni meri bi lahko nekatere predloge uresničili že v bližnji prihodnosti.

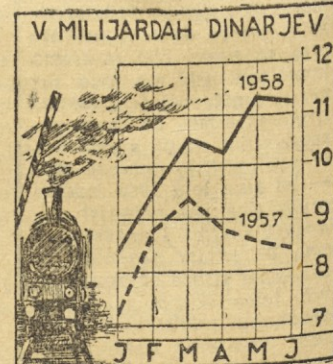
N.B.

V tujino prodano za 62 milijard blaga

Napovedi, da bomo letošnji izvozni načrt izpolnili, ki smo jih zapisali v preteklem mesecu, so ob polletju še bolj realne. Zaradi povečanega izvoznega načrta in zaradi nepredvidenih težav, ki jih je povzročila gospodarska kriza v zahodnih deželah (recesija v ZDA), je tudi doseženi izvoz dokaz, da se naše gospodarstvo v celoti razvija zelo uspešno. Z letošnjim načrtom je predvideno, da bomo izvozili za 18% več proizvodov in kmetijskih pridelkov kot lani. Teh 18% pomeni 14 milijard dinarjev blaga. Do polletja smo prodali v tujino za 61 milijard 700 milijonov dinarjev blaga, to je za okoli 10 milijard dinarjev več kot v lanskem prvem polletju. Letošnjega načrta za izvoz do polletja sicer nismo dosegli, toda v drugem polletju bomo prav gotovo nadoknadili razliko, ki znaša manj kot 9 milijard dinarjev. Izvoz se namreč vsako leto najbolj poveča prav v drugem polletju in še večkrat prav v zadnjih dveh ali treh mesecih. Tako gibanje izvoza, pri katerem je začetek slabši, konec pa boljši, nam ni všeč zato, ker devize potrebujemo sproti, ne samo ob koncu leta. Toda letos moramo upoštevati že omenjeno krizo, ki otežkoča izvoz, saj je blago težje prodati, pa tudi cene so znatno nižje. Mimo tega pa smo omejili izvoz nekaterih vrst blaga, prav tistih, ki jih sicer lahko še kar ugodno prodamo, zato da bi se ustale cene na domačem trgu. Ustali- tevr tržišča oziroma cen pa je ena izmed osnovnih nalog letošnjega načrta in je prav tesno povezana z izvozom in uvozom. Če upoštevamo še to, potem lahko trdimo, da doseženi uspehi pri izvozu dokazujejo, tudi, da se načrtno gospodarstvo lahko upre vplivom kriz na tujih tržiščih.

Izvozniki industrijskih proizvodov so naleteli na tujih trgih na izredno močno konkurenco nekaterih zahodnih, predvsem pa vzhodnih držav, ki prodajajo blago z veliko izgubo, da bi si osvojila tujia tržišča. Po taki noti sedena ml

Izvoz FLRJ od januarja do junija 1958

ne bomo šli, vsekakor pa bo traja razmišljati o tem, da bi bila lahko politika količinskih in premijev vendarle nekoliko bolj gibčna. Tvorast in prepozno reagiranje na spremembe, ki nastajajo na tujih tržiščih, se zrcali tudi pri nas predvsem v tem, da se izvozniki kar naprej bore za ugodnosti pri premijah in količinskih, tudi ta'rat, ko je to povsem neupravičeno. Letošnje prvo polletje je opozorilo, da se gospodarske organizacije, ki izvažajo, premalo prizadevajo, da bi znižale proizvodne stroške in izboljšale kakovost ter si s tem povečale konkurenčnost na tujih tržiščih.

Kaže, da bomo morali pri izvozu ponovno uvesti ukrepe, ki smo ga opustili. Gre namreč za to, da posameznim podjetjem že z gospodarskim načrtom določimo izvozne aloge (seveda le tam, kjer je to povsem opravičljivo in tudi nujno), da zagotovimo, da se bo izvoz blaga usmeril v tiste države, kamor želimo. Včasih bomo morali izvažati tudi blago, ki ga doma sicer nimamo dovolj, da bomo obdržali težko pridobljeno tujia tržišča. Gospodarsstveniki menijo, da smo letos glede na to preveč omejili izvoz tekstila in da je sedanje povečanje kontingenta prišlo prepozno.

Zabeležiti je treba še, da zastaja izvoz industrijskih proizvodov, saj smo v prvem polletju izvozili za 43 milijard kmetijskih pridelkov. Se pravi, skoraj dve tretjini vsega izvoza. To nam je uspelo zlasti s povečanjem izvoza koruze, iz smo jo prodali 700.000 ton. Izvoz drugih pridelkov, med njimi tudi mesa, pa je ostal na lanskai ravni. Posebno strojna industrija se dostojni uspehi uveljaviti na tujih tržiščih. Kot smo zvedeli, bodo s 1. januarjem uveljavljene nekatere spremembe, ki bodo gospodarske organizacije prav gotovo še bolj spodbujale k večji prodaji blaga v tujino.

M. S.

ZRELOSTNI IZPIT

(Nadaljevanje s 1. strani)

niško miselnost. Podobne zahteve bodo postavljali tisti, ki pozabljajo, da je odvisna višina čistega in osebnega dohodka razen od njihovega dela tudi od tehnične opremljenosti podjetij. To bodo trdili tisti, ki ne upoštevajo, da povečuje realno plačo udobnejše stanovanje, boljše urejenj preskrba, dobro uredjene komunalne naprave itd.

Omejitev o delitvi ustvarjenih sredstev ni več. Delavski svet res lahko s suhega pravnika in praktičistnega vidika razdeli večino čistega dohodka na osebni dohodek. To pa bo storil le tisti delavski svet in za to se bo odločil le tisti kolektiv, ki mu je razvoj podjetja malo mar, ki bo prežrli, da je prihodnost podjetja in kolektiva odvisna od tega, za kaj vse bo potrošil ustvarjeni dohodek. Organi upravljanja prevzemajo potemtakem ob delitvi sredstev nase veliko družbeno odgovornost in s sklepi o

razdelitvi čistega dohodka opravljajo izpit zrelosti.

Dejali smo, da je delitev čistega dohodka hkrati zapletena in težavna naloga, kajti takšna ali drugačna delitev lahko člane kolektiva spodbuja k delu ali pa vzbuja malodušje, razvija ali zavira pobudo, podbuja storilnost ali podžiga sebičnost, zavira ali pospešuje razvoj podjetja in življenjske ravni. Zato je zelo važno, da člani kolektiva te stvari pravilno domnejo, da se delavski sveti ne prena-giljo pri svojih odločitvah in ne podležijo sebičnim interesom posameznikov. Tu pa imajo lahko delavski sveti veliko pomoč v sindikalni organizaciji.

Sindikalne organizacije lahko v tej smeri veliko store, in to tako izvršni odbori v podjetjih kakor tudi vodstva občinskih in okrajnih sindikalnih svetov. Članstvu naj razlagajo smisel spremenjene delitve dohodka, ga opozarjajo, kako lahko takšna ali drugačna delitev vpliva na položaj delavcev in podjetja. Samo če bodo s sindikalne organizacije v podjetju in občini okraju ravnale tako, presojale položaj in analizirale posamezne odločitve, potem bodo lahko s koristnimi ukrepi posredovale tam, kjer mislijo pri delitvi sredstev zaiti na stranpot. Analize o tem, kako so podjetja delila lani ustvarjena sredstva, lahko sindikalna vodstva opozore, kje je potreben njihov družben vpliv. Takšne analize zaključnih računov, ki so jih delavski sveti sprejemali letos, pa lahko opozore tudi zbor proizvajalcev, kje bo potreben njegov poseg pri delitvi. To je njegova pravica in dolžnost!

Sedanji način delitve dohodka, sproščeno v delitvi, zahteva tako od sindikatov kakor tudi od zborov proizvajalcev mnogo živahniješjo dejavnost in tenkovesten posluh, kaj je prav in kaj ne. Razen tega zahteva od njih tudi določeno znanje. Zahteva, da tako sindikati kot zbori proizvajalcev poznajo probleme, ki izvirajo iz takšne ali drugačne delitve dohodka. Samo tako bodo lahko vplivali na to, da ne bodo v kolektivnih delili dohodka po reku »iz roke v usta«, temveč mislili tudi na jutrišnji dan, na sklade, ki naj pospešujejo razvoj podjetja in vsega našega gospodarstva.

P. D.

90 - letnica organizacije slovenskih grafikov

Te dni bodo slovenski grafični delavci praznovali 90-letnico svoje strokovne organizacije. Njeno delo je bilo plodno, tako da bi lahko o tem napisali za-jetno knjigo. In grafičarji jo bodo napisali. Prav te dni je v tisku Zbornik sindikata grafičarjev Slovenije, kjer so zbrani podatki in sestavki o delu te organizacije od njenega nastanka do današnjih dni.

Dne 17. novembra 1867 je bil na poziv tedanjega erkovstava Karla Rheina prvi sestanek ljubljanskih grafičarskih delavcev v gostilni »Pri severni zvezdi«. Trinajst ljubljanskih erkovstavev je sklenilo ustanoviti prvo delavsko društvo v Ljubljani z imenom »Izobraževalno društvo za tiskarje«. Dne 8. decembra je bil prvi občni zbor društva in dne 9. februarja 1868 je bil v prostorih realke ustanovni občni zbor strokovne organizacije grafičnih delavcev Slovenije. Leto kasneje je podporn član postal tudi pisatelj Fran Levstik.

Strokovna organizacija grafičarjev je med obema vojnama aktivno delovala. Njeni člani so se kalili in iz tega blaga proti izkoriščanju je izšla vrsta borcev, ki so se s tiskano besedo in s puško v roki borili za osvoboditev. »Podmornica«, »Tunele, številne tehnike na osvobojenem in okupiranem ozemlju so spridevala grafičnim delavcem za osvoboditev. Samo do konca marca 1943 so ilegalne tiskarne natisnile 76.000 izvodov raznih listov, 72.000 brošur, 1.775.000 letakov in gesel, 52.000 raznih drugih tiskovin, legitimacij, brušurnih kart itd. Grafičarji, ki so delali v legalnih tiskarnah, so pred okupacijo in med njo natisnili še veliko ilegalne-g tiska. Po nepopolnih podatkih je bilo v času ljudske revolucije v ilegalnih tiskarnah in partizanskih enotah 117 poklicnih grafičarjev, od tega jih je 49 padlo. Številni grafični delavci, ki so sicer delali tedaj v tiskarnah, pa so aktivno delovali z gibanjem in vsak dan prinášali iz tiskarn črke, barvo, papir in drug material za opremo in lažje delovanje ilegalnih tiskarn.

Grafični delavci Slovenije bodo proslavili obletnico svoje organizacije s tem, da bodo v Ljubljani odkrili spominsko ploščo ustanovitelju Karlu Rheinu. Sledile bodo športne igre, slavnostna seja in akademija ter razstava društvenih dokumentov.

OBISK TOVARIŠEV IZ »ORGANIZATORJA«

V uredništvu so nas obiskali tovariši iz zavoda »Organizatorja«. V zadnji številki smo namreč objavili prispevek »Recepti za gospodinjstvo« in v njem naslovili kritiko tudi na delo njihovega zavoda, čeprav je bila namenjena vsem tistim ustanovam, ki nudijo podjetjem pomoč s tolmačenjem predpisov, pripravljanjem osnutkov, najrazličnejših pravilnikov, z organiziranjem seminarjev za razgovorjanje itd. Pisec članka je le za primer vzel nekaj navodil »Organizatorja« in opozoril na njihove pomanjkljivosti.

Po daljši razpravi so bili tudi tovariši iz »Organizatorja« naših misli, namreč, da navodila, vzorni pravilniki in še zlasti seminarji ne smejo tolmačiti zgolj računovodskih in tehničnih platí gospodarskih postavk. Izvajalcem predpisov je potrebno tudi politično razumevanje duha in vsebine zakonov. Prakticizem in lokalizem sta naj-večkrat posledica takega ozkega tolmačenja. V navodilih — in še bolj na seminarjih — konkretni primeri na primer o delitvi sredstev, o izračunanih osebnih do-

hodkih itd., niso osvetljeni z družbeno-politične strani, niso postavljeni v okvir naše-g upravljanja gospodarstva, delavske in družbene samouprave. Zato se vračajo računovodje v seminarje včasih »nabršeni kot nož«, češ za nas so predpisi nemogoči, mi bomo na slabšem itd. Naj-večkrat to ne drži, v vsakem primeru pa to dokazuje, da tako »vzgojeni« ljudje niso sposobni ocenjevati svojega podjetja s stališča gospodarske celote, katere del so. Celo v občini ne vidijo svojega mesta, kaj šele v okraju in zvezi. Strokovnost in poznavanje predpisov, pravilnikov, navodil in vsega tega ni moč ločiti od sistema družbenega upravljanja. Zato bi morali organizatorji seminarjev obiskovalcem tolmačiti tudi to, v bistvu naj-globlje vsebino predpisov. Ustanove, ki se ukvarjajo s takšno vzvrgo in pomočjo podjetjem, pa prav tega niso dovolj upoštevale. Zato so včasih povzročile več škode kot koristi.

Kot rečeno, smo bili vsi, tudi tovariši iz »Organizatorja«, mnenja, da je treba to vrzel v delu omenjenih zavodov zamašiti. Vsekakor smo bili veselji njihovega obiska, kajti pomenek z njimi je bil prijeten in koristen.

Opozorili so nas tudi na lepe uspehe, ki jih je njihov zavod dosegel pri organizaciji dela v nekaterih podjetjih. Priporočevali so, da uvajajo v podjetjih obračune po ekonomskih enotah, da podjetjem mehanizirajo knjigovodstva itd. Delavski sveti in tudi drugi družbeni organi, zlasti pa zbori proizvajalcev bodo lahko iz takih podjetij dnevno ali pa tedensko dobili podatke o gospodarskem stanju. O tem delu, ki je za naše gospodarstvo izredno pomembno, bomo v kratkem pisali več.

ZAMOTAN KLOBČIČ CEN SE ŠE ODMOTAVA

Podatki o razlikah med cenami zelenjave in sadja v ljubljanskih maloprodajnih trgovinah — v našem listu smo na te razlike opozorili v sestavku »V zamotanem klobčiču cen« so bili že drugič povod za razpravo o trgovini. Ze v prejšnji številki smo poročali, da je na osnovi teh

podatkov razpravljali o razmerah v ljubljanskih trgovinah in ureditvi trgovanja Svet za tržišče Okrajnega ljudskega odbora. Predstavniki trgovskih podjetij s sadjem in zelenjavo niso bili na seji sveta, zato pa so se minulo sredo sestali na posebni konferenci, ki jo je sklical predsednik sveta za tržišče OLO Ljubljana Janez Nedog. Konferenca so se udeležili še načelnik za gospodarstvo ljubljanske občine Center Božo Starman, predsednik Trgovinske zbornice Viktor Alič in zastopnik občine Šiška.

Vsi skupaj so se pomenkovali o cenah — o razlikah, objavljenih pred dnevi, in o razlikah, zbranih dan prej in tisto sredo. Član našega uredništva je spet obiskal trgovska podjetja s sadjem in zelenjavo in ugotovil, da se je ponekod stvar le za las izboljšala, drugje pa »branjajo« še kar po starem.

In kaj so dejali na vse to predstavniki trgovskih podjetij? Tole: »Res je, tudi mi sami smo krivi, da se dogajajo takšne reči. Organizacija dela je šibka in — prodajalec ne moremo vselej nadzorovati. Upravniki smo, komercialisti in še kontrolorji obnemem. Ko pride k prodajal-

ci, ima kakšno ceno in ko ji obrneš hrbet se cena — spremeni.«

Krivo do med tem pomenkom hote ali nehotе valili na prodajalce. Te pa delajo po deset, dvanaest in več ur na dan, za nadurno delo ne dobijo primernih prejemkov in marsikatera uprava podjetja jim ne odračuna kala. To je druga plat medalje, in tudi o tej so se predstavniki podjetij in ob-lastvenih organov pomenkovali ta dan.

Razveseljiva so zagotovila predsednika Sveta za tržišče OLO Ljubljana in načelnika za gospodarstvo občine Center. Dejala sta: »V Ljubljani bomo odprli še nove lokale za sadje in zelenjavo. Podjetjem bomo tudi preskrbeli denar za nakup registerskih blagajen in, če bo potrebno za nakup vozil.«

Upajmo, da bo po vsem tem le drugače na ljubljanskem živliskem trgu, da samovoljnemu oblikovanju cen ne bo več mesta, da bo nadzorstvo nad trgovanjem s sadjem in zelenjavo stalno. To nadzorstvo pa bo lahko še okrepljeno, če bodo aktivno delovali potrošniški sveti, ki jih mislijo v kratkem osnovati pri upravnih podjetjih s sadjem in zelenjavo.

LJUDJE V VIHARJU

Gledam slike, ki jih je narisal umetnik, da bi za nas in za bodoče ro-
dove ohranil spomin na ljudi, ki so v viharju vojne in revolucije stali trdno
in niso klonili; gledam te slike in vidim tisoč in več znanih in neznanih ju-
nakov, ki so se v teh krajih bojevali, hrepeli, upali in umirali.
Vidim tebe, mati, ki si izgubila enega sina in jih pridobila toliko, ko-
likor je bilo fantov v hribih...
In tebe, grčavi mitraljezec, ki si med bitko razmišljal, kako čisto in
lepo bo moralo biti življenje, ki bo vzklilo iz tolikšnega gorja in junaštva...

Tebe, tovariš Peter, ki si padel pod vrhom, ko je sonce vzšlo...
In tebe, deklica z rjavimi lasmi in s sinjimi očmi, ki si mi prinašala
»Poročevalce« in prinesla ljubezen...
Vas, otroci s starčevskimi obrazi in z vojno v očeh...
In vidim vse vas, ki ste se tedaj, ko je bilo tako hudo, uprli zlu in se
bojevali, da bi bilo življenje vredno življenja in da bi iz otroških oči odse-
vala sreča.

Tvoji sinovi

Vso noč si ga čakala. In ko je pred svetom
nekje na klanecu zarezgala brzostrelka, si se zbalala,
da se mu je kaj zgodilo.

Ogrnila si se s pletom in roke so se ti tresle,
ko si odpirala dveri, da bi odšla v klanec.

Tedaj si ga zagledala, kako se opoteka proti
tebi, in videla si, kako se drži za prsi in v roki
krčevito stiska kurirsko torbo.

»Skupil sem jo, mati, Zaseda...«

Pomagala si mu v hišo, prinesla vode, mu iz-
prala in obvezala rano. Videk si, da ga je pošteno
zadelo, vendar si mu rekla:

»Ne bo hudo, tovariš Ris, ne bo...«

Na mizi je ležala kurirska torba in fant ni od-
trgal pogleda od nje.

»Mati, pošta... mora naprej! Prišli bodo...«

Zavedla si se nevarnosti in začutila si, kar je
čutil on: Prišli bodo. Preiskovali. Fant z rano v
prsih. Pošta...

»Mora naprej,« je hropel, »mora, mati.«

»In ti? Ne morem te pustiti samega.«

»Mati, tu gre za eno samo življenje, tam pa...
za življenje sto in več fantov — vaših sinov.«

»Mojih sinov,« si zasepetala in tedaj si zagle-
dala sina, ki je padel, in spomnila si se, kako je
bilo, ko je odhajal. Oklenila si se ga in ga rotila,
naj te ne zapušta, naj misli tudi nate — vsaj toliko
kot na druge, on pa je trmoglavlil:

»Grem, mati, kličejo me... Drugi so že šli.«

»Naj gredo, toda ti...«

Rada bi mu povedala, kako ti je hudo in kako
ti šele bo, ko bo odšel, on pa je vedel, kakšno je
tvoje srce in je dejal:

»Mar drugi nimajo mater? Mama, glej, če bom
padel... koliko jih bo še ostalo — in vsi so...
tvoji sinovi.«

In ko je padel in si se odela v črmino, so bili
vsj njegovi tovariši, ki so v nočeh trkali na tvoje
okno — tvoji sinovi. Vsi tovariši Ris in drugi, ki
so se tamkaj vojskovali in prenašali pošto.

»Pojdi,« si rekla Risu, »skrija te bom v rebri
za hišo.«

Vzela si pošto, jo skрила za obleko, na usahle
grudi; pomagala si mu, ko je lezel v reber in ga
skrila pod skalni previš.

Sia si in nisi spraševala, kam naj neseš tiste
papirje, saj si vedela, kje je votla bukev, poštna
bukev, kot so jo imenovali.

Nikoli nam nisi povedala, kako ti je bilo pri
srcu, ko si srečala sovražno patroljo, ki te je
ustavila in spraševala, kje je pobegli in ranjeni
partizani; niti nam nisi povedala, kako te je bolelo,
ko so te tolkli s puščinimi kopti, ker so mislili,
da boš izdala — svojega sina; ti pa si mislila nanj,
ki je padel, na njegovo slovo in na besede: »Vsi so
tvoji sinovi,« in molčala.

In ko so te spustili in si hodila po cesti, ki so
jo preorale tankovske gosenice, in se trudila, da
bi pozabila na toplo bolečino v hrbtu in v oteklih
nogah — majhna, utrujena, od dela in let upognje-
na starica — si vedela, da boš vzdržala in prinesla
pošto.

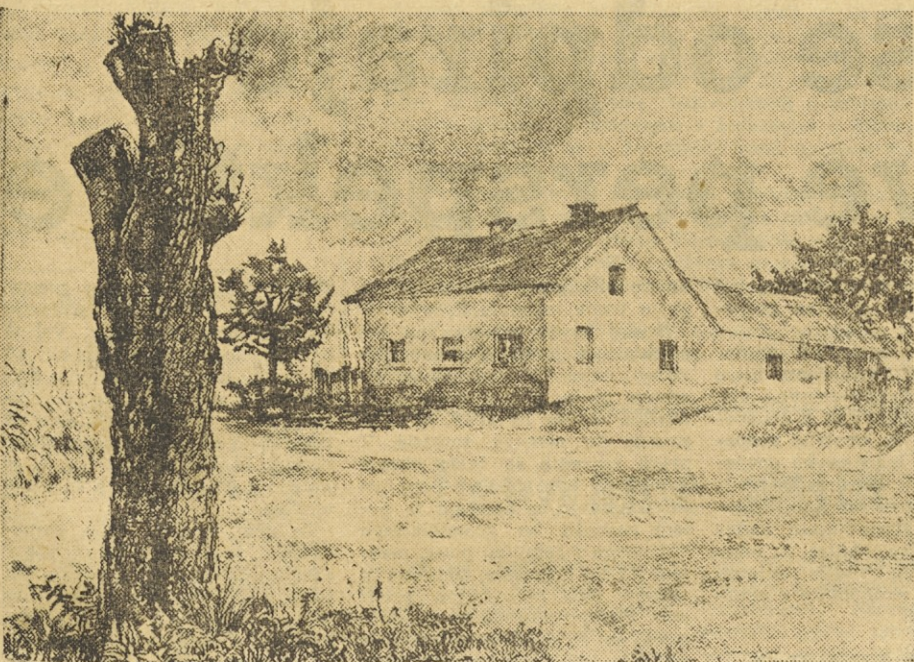
Prinesla si jo. Pri bukvji je čakal kurir. Čakal
je, skrit v resju, ker v votlini bukke še ni bilo
pošte. In je dočakal tebe. »Hvala, mati,« je dejal,
ko si mu dala pošto, ti pa si odvrnila: »Ni za kaj,
sino.«

Razšla sta se in gledala si za njim kot za si-
nom, ko je odhajal, in trepetala si zanj, ker si ve-
dela, da odhaja na nevarno pot, saj je bil tudi on
eden tvojih sinov.

DORE KLEMENCIC-MAJ POSTNA BUKEV

Votla bukev v vasi Zadlaz-Zabče na Primorskem, v katero so parti-
zanski kurirji prinašali in iz katere so odnašali pošto.

DORE KLEMENCIC-MAJ PODMORNICA

Ilegalna grafična tehnika Podmornica je od septembra 1941 do junija 1942 delovala
na Cesti na Brdo pri Ljubljani (nasproti opekarni), potem pa se je preselila v
Kozarje in kasneje v Zirovnikov graben v Dolomiti, kjer so jo jeseni 1942 uničili
Italijani. Natisnila je šest številčk časopisa »Osvobodilna fronta«, žepno izdajo pesmi
Mateja Boru, brošuro »Zakaj je propadla Jugoslavija«, veliko letakov, dokumentov
in drugega ilegalnega gradiva.

Moja prva akcija

Videl sem, da te nekaj muči. Domov si
prišel prej kot navadno, kosila se nisi do-
taknil in me nisi vprašal, kako je bilo v
šoli.

»Kaj ti je, ata?«

»Nič. Kaj naj bi bilo?«

Nisi me pogledal in zato sem vedel, da
ne govoriš resnice. Vstal sem in odšel v sobo.
Vrata so bila stara, razpokana, in slišal sem,
kako sta z mamo šepetala:

»Racija bo. Nekega so ubili.«

»Koga?«

»Nekega izdajalca. Ne vem... Skrij...«

Mama je odšla z kuhinje in se kmalu vr-
nila. Potlej sta spet šepetala in ti si dejal:

»Moram iti.«

»Ne boš, neumen.«

»Moram. Tiskarna... brez materiala. Za-
boj... Zvečer bodo prišli ponj.«

»Grem jaz,« je dejala mama, »žensk ne
pregledujejo.«

»Ne,« si ugovarjal, »pregledujejo moške
in ženske.«

Umolknila sta. Potem sem slišal:

»Otrok morebiti ne,« si obotavljajoče de-
jal, kot bi se bal misli, ki si jo izrekel. »Do-
slej jih še nis. Otrok morebiti lahko...«

Mama se je tej zamisli odločno uprla, ti
pa si se še vedno ukvarjal z njo: »Seš bi po
pločniku, on pa po cesti. Če bi odprli zabo-
j, bi se javil. Mene bi... ne njega...«

Več nisem slišal. Zlezel sem skozi okno na
sosedovo dvorišče. Povem ti, ata, da mi ni
bilo prav, ker sta me imela za otroka, saj sem
bil vendar že fant, štirinajstletni fant, in
imel sem dekle, čeprav ona tega ni vedela.
Njeni lasje so bili kakor žitno polje in nje-
ne oči so bile kakor sinje nebo. Vsaj tako
se mi je zdelo. In kadar me je pogledala sem
zaradel in zamižal, da ne bi videl teh las in
oči. Tihotapila je v Ljubljano »Poročevalce«
in jaz sem jih — ko sta ti in mama mislila,

da se potepam — metal skozi odprta okna.
Vidiš, zato mi ni bilo prav, ker sta me imela
za otroka.

Pri sosedu sem si zipsodil cizo in se vr-
nil domov.

»Vse vem,« sem ti dejal, »slišal sem. Po-
diva.«

Spočetka si se obotavljal in mama je ugo-
varjala, jaz pa sem stal na pragu in mirno
čakal, ker sem bil prepričan, da bosta popu-
stila, saj ni bilo drugega izhoda.

In šla sva.

Nisem ti še povedal, kako hudo sem se
bal. Spočetka niti ne; sam sebi sem se zdel
velik, močan in junaški; potlej pa, ko sem
peljal tisti zabo- in srečaval italijanske pa-
trulje, mi je srce padlo v hlače in bil sem
neznansko majhen in nebojčen. Ko so me
na Tromostovju ustavili Italijani, sem vi-
del, kako si prebledel, in mislil sem, da
vedo, kaj vozim. Pa so me napodili čez most,
češ, kdo bi se z mulcem ukvarjal, in tedaj
sem se zavedel, da sva uspela.

Mamo sva našla v kuhinji. Sedela je, in
vedela sva, da se od trenutka, ko sva odšla,
ni ničesar dotaknila in da jo je bilo strah,
morda še huje kot naju. Ni vprašala, kako
je bilo, saj je videla, da sva vesela.

Tisto zbirko Borovih pesmi, ki si mi jo
prinesel kot darilo, ker sem se pred Italijani
dobro držal, pa sem podaril deklici z zlato-
rjavimi lasmi in s sinjimi očmi, in takrat
sem jo prvič prijel za roko in nisem zamižal,
ko se mi je nasmehnila.

Vojna v očeh

Videti je bilo, kot da bi se vsa zemlja
dvignila v oblaku, črnem in bobnečem, in
potem so začele padati grude in kosi opeke
in ometa.

Vem, kako ti je bilo in tudi nam je bilo
takisto. Stiskal si šarca in govoril:

»Ne boj se, fant. Se bojiš?«

»Bojim. In ti?«

»Tudi.«

Spet je zabobnelo; nekje je nekdo zastok-
kal in ti si dejal: »Proketo, vidiš, ne bo ko-
nec tega,« in nekdo je tekkel v oblak prahu
in v velikih dianeh je stiskal puško. Tudi
mi sva tekla za njim, tekla in padala, in
kadar sva padla, je tvoj šarč vžgal.

Boj je divjal že drugi dan. Prejšnji večer,
ko sva si za hip oddahnila, si me vprašal:

»Si že bil v bitkah?«

»Bil.«

»In si ubijal?«

»Ne vem. Streljal sem, z drugimi...«

»Ne ubijam rad,« si dejal.

Potlej pa, ko se je krvavi ples vnovič za-
čel, ko so spet zarohneli topovi in minome-
talci, zapokale puške in zaropotali mitraljezi,
si streljal z zagrizeno odločnostjo; videl sem,
kako si stiskal zobe in med rafali sem slišal,
kako si sikal:

»Hudiči. Zahotelo se vam je naše krvi.
Zdaj ližite svojo, prekleti.«

Mine in granate so dvigale zemljo in ru-
šile zidove, njih drobci so ubijali ljudi. Spet
sva tekla in se stiskala k tlom in streljala. Oglušujoči hrup bitke je pregnal najine sa-
nje in pozabila sva nase, na strah pred
smrtjo in tudi na tisto, kar bo prišlo, ko se
bo vojna končala.

Ko se je dim polegel in je orožje one-
melo, si ju zagledal. Stiskala sta se k zidu,

ki ju je varoval pred krogami, in je bilo
videti, kot bi bila mrtva.

»Glej, otrok in ženska.«

Otrok se je dvignil in zavekal. Bil je
droben fantek s starikavim obrazom in z
drobnimi prestrašenimi očmi. Ženska ga je
stisnila k sebi.

»Kaj, hudiča, pa delata tukaj?«

»V hišo je treščilo. Zažgalo...«

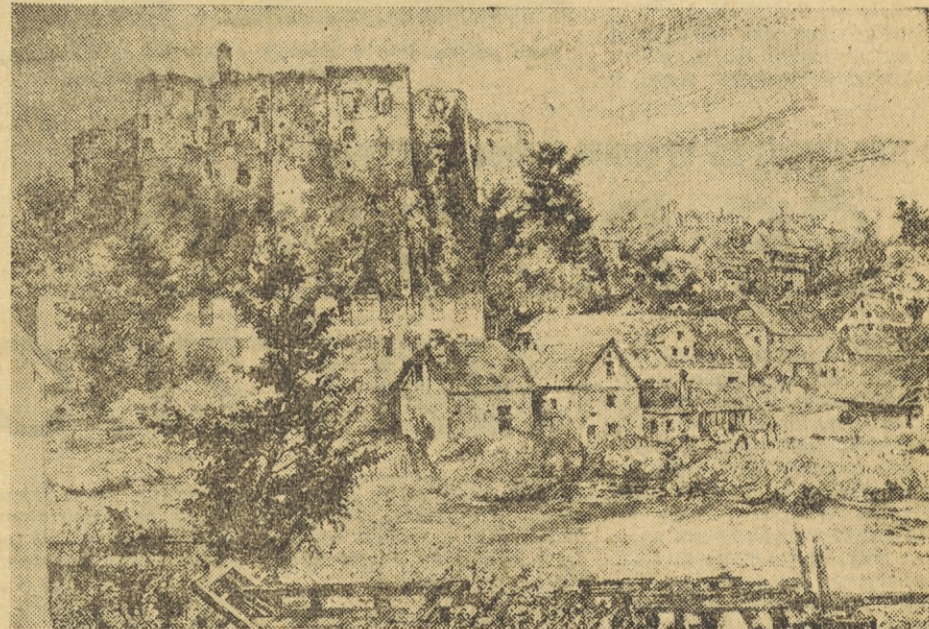
Gledal si ju, dolgo si ju gledal, in še po-
tem, ko so ju tovariši odpeljali na varno, si
zrl v zid, za katerim sta ležala, in molčal.
Okorne zgarane roke so ti visele ob telesu
kot dvoje grčavih polen; stal si negibno kot
kip, potlej pa si se sesedel in videlo se je,
da si utrujen, do skrajnosti izmučen. Čez
čas si me vprašal:

»Si videl?«

»Kaj?«

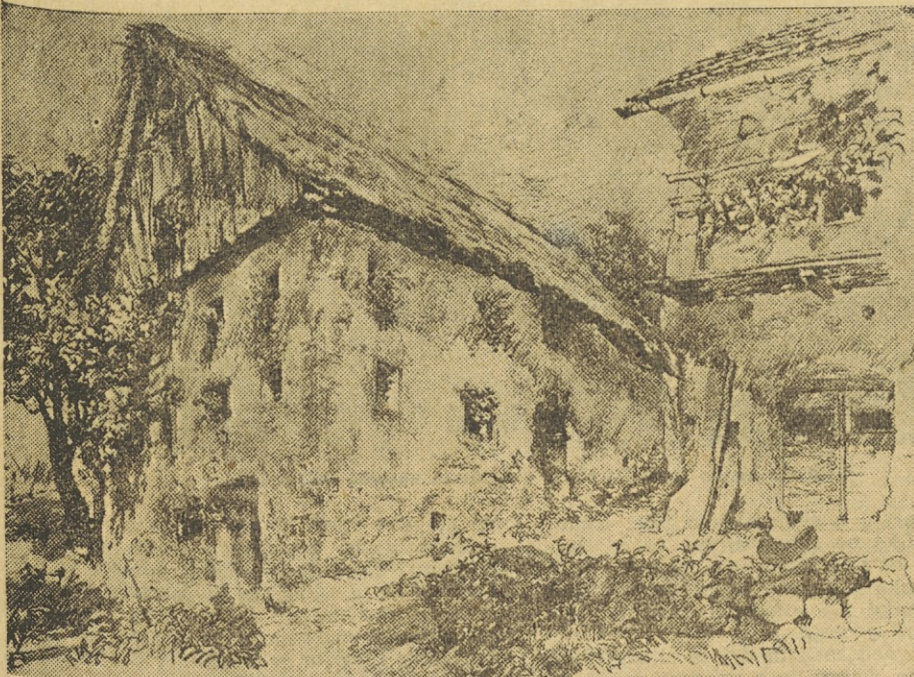
»Nisi videl vojne v očeh, v očeh tehle
dveh? Je nisi videl... vojne v očeh?«

Za zidom se je raztreščila mina. In še ena.
Vojna je spet zarohnela. Zagrabil si šarca
in vžgal.

DORE KLEMENCIC-MAJ ŽUŽEMBERK

Junija 1943 so Cankarjeva, Gubčeva, Serčerjeva in Tomšičeva brigada napadle utrjeno
italijansko postojanko Žužemberk, v kateri je bilo nad 800 fašistov. Partizanski borci
so v dveh dneh in dveh nočeh neprestanih bojev ubili več sto fašistov, zaplenili precej
orožja, hrane, obleke in obutve ter uničili dva tanka.

DORE KLEMENCIC-MAJ KRAMARJEVA HIŠA NA JESENICI NAD CERKNEM

Aprila 1945 so Nemci zajeli na Poreznu precej partizanov, ki so v zadnji ofenzivi
zaostali za svojimi enotami. 97 so jih odpeljali na Jesenico nad Cerknem, v hišo, ki
jo vidite na sliki, in jih potem ustrelili v okoliških gozdovih.

Ko je sonce vzšlo

Redki, snežnobeli oblaki in vetrni v vrho-
vih smrek...

In ti, tovariš Peter, med to praprotjo, z
rokami, zvezanimi z žico, in z modrimi ugas-
limi očmi, ki so zrlle naravnost v sonce.

Zjutraj si stal na tej jasi — med tova-
riši — in poslednjič zrl v dolino; na cesto,
ki jo je pometel veter, in na potok, ki je
žuborel tam daleč spodaj, in na hiše, ki so
se stiskale v rebreh.

Sonce je vzhajalo. In ko je vzšlo, si pa-
del.

Tedaj, ko si gledal smrti v oči in so za-
prasketale puške, ko so padli prvi tovariši,
si se spomnil, kako si si vedno želel, da bi —
če bi že moral pasti — padel v boju, s puško
v rokah, in ne takole, ko se nimaš s čim
braniti in se braniš le s pogledom.

In tudi takrat, ko si onemogel obležal v
grapi in so te Nemci zajeli, zvezali in pri-
peljali v vas, in ko si zadnjo noč prebežal
s tovariši, nisi vedel, da bo konec tak, kot
je bil, tako hiter in niti ne tako strašen, kot
si se bal.

Stal si na jasi, sonce je vzhajalo. Svabi
so kričali, ti pa si zrl v dolino in jih nisi
slišal, in ko so dvignili puške, jih nisi videl.
Spet si bil otrok in fant in mož.

In nasmehnil si se, ko si se spomnil, — ka-
ko ste se igrali otroci: Hodili ste na strm
hrib za hišo, najraje zjutraj, ko je bila trava
rožna in spolzka. Zmagal je tisti, ki je prišel
na vrh, ne da bi padel. Kdor je padel, je
moral obležati, kajti takšna so bila pravila
igre.

Nekoč si padel tik pod vrhom in nisi smel

vstati, obležal si, čeprav bi tako rad prišel
na vrh in zmagal.

Ceprav bi tako rad prišel na vrh...
Vetril se je polgraval v krošnjah smrek
in prinašal s seboj zamolklo grmenje boja,
ki je divjal za hribi onkraj doline.

Tovariš, ki je stal ob tebi, je klonil in to
te je zdrnilo. Iskal si bodrilnih besed, pa
jih nisi našel. Rad bi mu stisnil roko, pa nisi
mogel. In tako si le šepetal:

»Slišiš?«

Pogledal te je, prisluhnil in se zravnal.

»Slišim.«

Vedel si, da je boj, ki ga bijejo tam on-
kraj doline, poslednji, in da bo potlej svo-
boda.

Ljudje bodo odložili orožje in se vrnili
domov.

Tvoja hčerka pa bo zaman spraševala,
kdaj se bo vrnil ata. Tvoja žena bo zaman
čakala, da boš prišel in jo objel, in da bi
bilo tako kot nekoč — ne, da bi bilo lepše.

Zaprasketale so puške in ti, tovariš Peter,
si pogledal smrti v oči. Nisi slišal strelav —
slišal si oddaljeno grmenje poslednje bitke,
nisi videl Nemcev — videl si hčerko in ženo
in tovariše, ki se vračajo, in sebe, kako le-
žiš tik pod vrhom, ležiš in ne smeš naprej,
ne moreš na vrh, kajti takšna so pravila igre.

J. V.

»ZAKAJ NAM NE ZAUPATE?«

VAJENCI O SOLI IN VZGOJITELJIH

Prepustimo tokrat besedo mladini, učencem vajenskih in industrijskih šol. Dvainsedest let se jih je pred nedavnim zbralo v Bohinju, da bi si med 10-dnevnim skupnim bivanjem in učenjem pridobili osnovno znanje in napotke za delo v mladinski organizaciji na strokovnih šolah. Kljub mnogim razpravam, kritikam in zahtevam mladinske organizacije, da je treba delavskemu naraščanju posvečati več skrbi — o tem je razpravljala tudi zadnja plenarna CK LMS — je vajenska mladina še vedno najbolj zapostavljena in jo mnogokje še vedno izkoriščajo.

Pravijo, da je treba slišati obe strani in šele potem sklepati oziroma presoati, kdo ima prav in kdo ne. Naj torej tokrat mladina pove, kaj se ji zdi prav in kaj ne in česa si želi. Priljubimo njenim težavam in jo poskušajmo razumeti.

Trgovska vajenka iz Celja Ivica Gorjupova je v nalogi takole opisala odnose med mojstri, pomočniki in vajenci:

Pouk je. Predmet: blagoznanstvo ali, kakor pravijo nekateri, tehnologija. Zadnji mesec šole, zadnje ure teorije... Predavatelj govori o mariniranju rib, kakšne začimbe so potrebne za skuše, kakšne za sardine. Šolski zvonec. Konec ure. — Zopet sem zvedela nekaj, kar mi bo koristilo pri poklicu, da bom znala stranki svetovati, kaj naj kupi, ji pojasnila... Popoldansko praktično delo. Postaven starejši mož je stopil pred vitrino s konzervami, jih ogledoval, drsel s pogledom po sorazmerno visokih cenah in odikimaval. Prihletela je prodajalka — pomočnica. — »Zelite, prosim?«

— »Kako pa so konzervirane te ribe, s kakšnimi začimbami?«

Dolg molk in smeh iz zadreg... Ogovorjena je pogledala pomočnico pri hladilniku, da bi ji pomagala odgovoriti.

Pristopila sem, pojasnila kupcu, kako so skuše pripravljene in kupil je dve konservi. Prodajalka se izpričala. — »Slišiš,« se oglasi prodajalka, ki sem jo malo prej spravila iz zadreg, le kako pa si upaš vmešavati in pogovarjati med mano in stranko, ki jo strežem?«

Takega očitka resnično nisem pričakovala od nje. Osuplo sem jo pogledala in sklenila, da se ne bom nikoli več vmešavala v razgovor, pa čeprav bi bilo potrebno in umestno. Kakor takrat.

Odšla sem v hladilnik, da se znebim rdečice, kar zaslišim na drugem koncu mastno klepet. S kratkim, godrnjajočim »no, no« sem hotela sodelavca opozoriti, da naj govori dostojneje. Pa se nisem še dobro zavedla, ko sem že neprostovoljno stala sredi dvorišča...

Naslednjega dne sem brala na oglasni deski, da je sklican sestanek delavskega sveta v

glavnem zaradi skupinskega izleta v Trst.

Vrsta razglednic, ki so mi jih poslali znanzi iz Trsta, je zaplesala pred menoj... Tako neizmerno sem ga želela videti...

...in zaradi predrznosti, ki jo kaže v zadnjem času, ne sme z nami v Trst... — »Kdo?« sem vprašala zvedavo, vame pa je butnil, treščil z jasnega hrešččič: »Ti!«

Z diamni sem si podprla glavo, vprašujoče zrla v vesele obraze okoli sebe, v meni pa je kljuvalo:

— »Saj nisem hotela nič slabege. Obema sem skušala samo dobrohotno svetovati in nič več! Zakaj me ne razumejo?« Vendar jim odpustim. Predrago mi je, morda niso poučeni, morda je vajenska doba že tako daleč za njimi, da se ne morejo več živeti v moj položaj... morda...

Ko bom stopila v njihove vrste, jim bom to povedala, jih poučila in upam, da me bodo vsaj takrat razumeli.

Tiha želja, naj vendar starejši ravna jo vajenci kot z ljudmi, ki znajo že sami samostojno misliti, ocenjevati in preso-jati se kaže ob vsakem koraku. Ponižanja, zastraševanja in krivice, do tistih, ki so se držnili povedati svoje ali upreti nepravilnostim, puščajo v značaj mladega človeka hude posledice in je res vprašanje, ali se bo še kdaj oglašil, če je bil zaradi »predrznosti« kaznovan.

Taki odnosi nasprotujejo težnjam mladih, ki si žele že v šoli pridobiti čimveč znanja in se čim bolj usposobiti za to, da bodo kasneje uspešno sodelovali v delavskem samoupravljanju. In mladina se tega zaveda. V Bohinju se mnogi vajenci pritožujejo, češ da jih niti šola niti podjetja ne pripravljajo na poklic in hkrati usposablja jo za upravljanje.

Tako poteka delo v kiparskem letniku na Akademiji za upodabljajočo umetnost v Ljubljani

»V šoli in delavnici se vse premalo pripravljamo na to, da bomo kot proizvajalci znali tudi upravljati. Tudi v strokovne šole bi kazalo uvesti predmet delavske samoupravljanje. S tem pa naj bi nas ne seznanjali samo teoretično, ampak tudi praktično; dovoliti bi nam morali, da bi vsaj kdaj pa kdaj obiskovali seje delavskega sveta in upravnega odbora. Morda bi kazalo kot poskusno obliko praktičnega upravljanja ustanoviti v šolskih delavnicah odbore, v katerih bi bili sami vajenci. Ti odbori naj bi kot samoupravna telesa skrbeli za življenje in gospodarjenje v delavnici.«

Tako in podobno predlagajo mnogi vajenci. Le malokdo je zadovoljen z dosedanjimi predavanji iz ustave in zakonodaje, ki jih poslušajo v tretjem letniku.

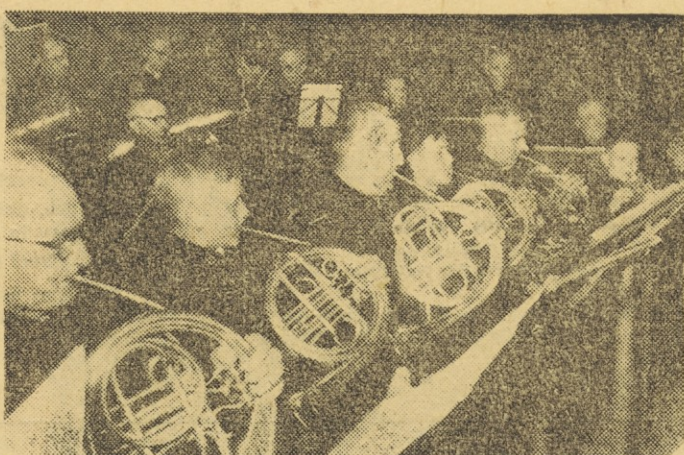
Na nekaterih šolah je mladinska organizacija že sama poskušala uvesti nov način družbeno - ekonomske vzgoje, marsikje pa je naletela na gluha ušesa, češ: »Kaj se boste vtikali v stvari, ki še niso za vas in jih ne bi razumeli. Najprej se naučite delati!« Po našem mnenju pa bi delavskih svetov prav nič ne motilo, če bi se jim kdaj pa kdaj prisotvovali tudi vajenci in če bi se z njimi pomenili o učenju in vzgoji v delavnicah.

Vajenci imajo še marsikaj pripomniti na račun strokovnega izobraževanja in vključevanja teoretičnega in praktičnega pouka. To vprašanje je zelo pereče v privatnem sektorju pa tudi v nekaterih družbenih obratih, kjer posamezni mojstri smatrajo vajenca kot možno delovno silo in ne kot učenca, ki ga morajo vsestransko usposobiti za poklic. Neki mizarski vajenec je dejal takole: »V šoli se učimo marsičesa, v delavnici pa tega nikdar praktično ne poizkusimo. Jaz, na primer delam vedno in

isto, samo kadar misli mojster, da bo prišel kontrolor, opravljam tako delo, kot ga predvideva učni načrt.« Tako se dogaja tudi z mnogimi drugimi vajenci. Zato ni čudno, da si žele, da bi prišli v njihova podjetja večkrat »tajni kontrolorji« in pogledali, kako se vajenci usposablja jo za svoj poklic. O tem si namreč ne upajo govoriti z mojstri, ker se boje neljubih posledic. Razne organizacije pa se malokdaj zavamejo za to, da bi vajence zaščitile pred samovoljo mojstrov.

Ze nekaj dni skupnega življenja, nekaj razgovorov s temi mladimi ljudmi, ki so polni optimizma in volje do dela in izobraževanja, odkrije nešteto vprašanj, premnoge nezakonitosti in slabosti naše tako pogosto poudarjene, a čisto premajhne skrbi za človeka. Delavski sveti in sindikalne podružnice v podjetjih bi z večjim razumevanjem in skrbjo za vajence lahko prihranile mladim ljudem mnoga razočaranja, pomagale premostiti manjše ali večje prepade med starim in mladim svetom, predvsem pa dosegle, da bi se vajenci med učno dobo res vsestransko pripravili na življenje.

Tilka Blaha

Na prvem jugoslovanskem festivalu amaterskih orkestrrov, ki je trajal od 13. do 19. julija, je tekmovalo 16 instrumentalnih ansamblrov — godba na pihala ter simfoničnih in zabavnih orkestrrov. Med petimi godbam na pihala je zmagal dolgoletni jugoslovanski favoriti — godba trboveljske Svobode—Center (na sliki), ki si je vse dosedanje lovrike priborila pod taktirko tovariša Toneta Hudarina. Drugo mesto je zasedla reška godba »Trsate, tretje, pa godba prostovoljne gasilske čete iz Skopja. Prvo mesto pa je zasedel tudi zabavni orkester trboveljske Svobode—Center, ki ga vodi prof. Miha Gunzek. Uspeh je tem večji, ker je ta orkester nastal šele jeseni. — V festivalnih dneh so prisotni glasbeni strokovnjaki razpravljali o raznih vprašanjih amaterskega umetniškega dela, tako o vprašanjih orkestrrov in pevskih zborov, kakor tudi zanje primernih glasbenih delih. Poudarili so, da je v programih amaterskih glasbenih skupin zelo malo sodobnih glasbenih del. Razpravljajoči so opozorili tudi na to, da bi morala imeti učiteljska pomembnejša vloga pri glasbeni vzgoji in predlagali, naj bi organizirali več tečajev za vodstvo amaterskih glasbenih ansamblrov ter nastavili referente za glasbeno kulturo pri okrajnih svetih za prosveto in kulturo. Med referenti je bil tudi naš znani kompozist in zborovodja Radovan Gobec, ki je predaval o zborovskem amaterstvu kot važnem družbeno-političnem činitelju.

Puljski festival

Pred kratkim se je začel Puljski festival jugoslovanskega filma. Udeležili so se ga številni domači in tuji filmski delavci in kritiki, novinarji in veliko število gledalcev. V dvajsetih dneh si bodo ogledali vrsto filmov, med njimi nekaj takih, ki smo jih v Sloveniji že videli, in druge, ki pridejo v kratkem v naša kinematografe. Triglav film bo na festivalu prikazal samo »Dobro morje«, drugo slovensko filmsko podjetje, Viba, pa je za festival pripravilo »Kalo«, ki je na domačih internih predstavah doživela kar lep sprejem.

Film o Marinu Držiču

Filmsko podjetje Zagreb film bo za 450-letnico rojstva Marina Držiča, velikega dubrovniškega komediografa renesančne dobe, posnelo v Dubrovniku dokumentarni film. Scenarij za ta film je napisal Zdravko Velimirović ki ga bo tudi režiral.

»Univerza danes«

V Dubrovniku se je začel sedmi mednarodni seminar »Univerza danes«, ki mu prisostvujejo univerzitetni profesorji in študentje 15 držav. Letos obravnavajo vseljanje univerzitetnega pouka z nenehnim razvojem znanosti in tehnike in vlogo univerze v splošnem izobraževanju študentov. Vsa ta vprašanja so aktualna na vseh univerzah na svetu, zato je tudi zanimanje za seminar izredno veliko. Dosedanji seminarji se je udeležilo nekaj sto študentov in profesorjev iz raznih držav.

Ženam se odpirajo nove perspektive

Številke osupljajo: v naših družbenih ustanovah, kakor so bolnišnice, internati, šolske in obratne kuhinje itd., je od ljudi, ki se ukvarjajo z gospodinjstvom, okrog 90% nekvificiranih. Ze samo to dokazuje nujnost, da uredimo ne le sistem splošnega gospodinjkega šolanja, temveč tudi strokovno gospodinjstvo šolanje in tako zagotovimo skupnim gospodinjiskim obratom kvalificirano delovno silo, ki bo znala smotrno gospodariti z družbenimi sredstvi in se bo pri delu ravnala po sodobnih načelih o biološki in kalorični vrednosti prehrane, o vzdrževanju in negi stanovanjskih prostorov, o higieni itd. Z ustanavljanjem stanovanjskih skupnosti in s prenosom mnogih gospodinjstevskih opravil, kakor na primer pranja, krpanja in delnega pripravljanja hrane, na uslužnostne obrate, se seveda potrebe po strokovno usposobljeni delovni sili in zahtevah glede strokovnosti posebno povečujejo.

K sreči se bo že z novim šolskim letom gospodinjstvo strokovno izobraževanje precej izpopolnilo. Doslej so za tovrstno vzgojo skrbele le enoletne kmetijsko-gospodinjke šole, ki pa niso mogle dajati dovolj gospodinjkega znanja, ker je bilo gojenje težko v enem samem šolskem letu strokovno usposobiti v kmetijstvu in gospodinjstvu. Dekleta tudi niso dobile ustrezne kvalifikacije, če niso po zaključku te šole obiskovale še raznih krajskih tečajev, ki jih je organiziralo gostinstvo. Po novem bodo enoletne kmetijsko-gospodinjke šole ukinjene, namesto njih pa bodo ustanovljene dveletne splošne kmetijske šole in triletno gospodinjke šole. V slednjih bo šolanje vseskozi tesno povezano s praktičnim poukom. Učenke se bodo pet mesecev teoretično izobraževale, šest mesecev pa prakticirale v raznih družbenih obratih, na primer v bolnišnicah, internatih, obratnih kuhinjah itd. V vseh večjih obratih bo eno delovno mesto stalno zasedala praktkantka. Ves ta čas jih bodo ustanove oziroma podjetja plačevala po dogovoru ali tako, kakor se plačuje vajence.

Učenke se bodo prvo leto učile kuhanja in gospodinjstva, drugo leto se bodo delno specializirale, zadnje leto pa bodo izključno pripravljale bodisi za domske kuharice bodisi za družbene gospodinjke, za dietične kuharice, za družinske skrbnice ali perice. Ze naziv doma kuharica pove, kakšno delo bodo opravljale tiste, ki se odločijo za ta poklic. Družbene gospodinjke bodo skrbale za vzdrževanje vsega inventarja v skupnih gospodinjstvih in za čiščenje prostorov, dietne kuharice se bodo zaposlile po bolnišnicah, okrevališčih in dietičnih oddelkih v obratih družbene prehrane, medtem ko bodo družinske skrbnice, ki jih bodo zaposloval bodisi stanovanjske skupnosti bodisi občine, po potrebi nadomestovale mater ali gospodinjko družini.

Po novem splošnem zakoniku o šolstvu pa bo možno ustanovljati še šole za dokvalifikacijo gospodinjkega kadra. Nekvalificirane osebe po internatih in drugih družbenih ustanovah, ki se še daj časa ukvarja z gospodinjstvi deli, se bo v tečajih pripravilo za izpit, po katerem

bo dobilo isto kvalifikacijo, kot jo bodo dajale triletno gospodinjke šole.

Tako bodo torej naši gospodinjki obrati razmeroma hitro dobili kvalificirano delovno silo, ki bo znala upravljati z družbenimi sredstvi in smotrno gospodariti. Mimo tega pa bo gospodinjstvi oddelki Ekonomske srednje šole v Kopru še naprej vzgajal vodilni gospodinjstvi kader — gospodinjke tehnice, ki bodo nadzorovale in vodile celotno gospodinjstvo ekonomiko v družbenih obratih.

RAZRAST SPLOŠNEGA GOSPODINJSKEGA IZOBRAŽEVANJA

Kljub temu, da se je splošno gospodinjstvo izobraževanje povojno zelo razvilo in da je bilo prvi nas samo od 1953. leta dalje, ko je bil ustanovljen Centralni zavod za napredek gospodinjstva in kasneje občinski zavodi za pospeševanje gospodinjstva in gospodinjstvi centri, skupno 2781 raznih gospodinjstvih tečajev, ki jih je obiskovalo okoli 60.000 deklet in žena, kažejo analize prehrane, delovne navedbe v gospodinjstvu, premajhna gospodarnost z denarjem, ki je odmerjen za gospodinjstvo, da je splošna gospodinjstvska izobraz-

ba že sila pomanjkljiva in da jo je treba izpopolniti.

Doslej se je mladina na 106 osemletkah in nižjih gimnazijah redno učila gospodinjstva. Po novem pa bo gospodinjstvi pouk uveden v vse osnovne šole od prvega do osmega razreda. V prvih razredih se bodo učenci seznanjali z gospodinjstvom pri prirodoznanju, v četrtem in petem razredu bo gospodinjstvo vključeno v tehnični pouk, medtem ko bo v šestem, sedmem in osmem letu samostojen predmet. Po normativih za gradnjo novih šol so predvidene posebne učilnice za gospodinjstvi pouk. Centralni zavod za napredek gospodinjstva pa je že izdelal tudi načrt za njihovo opremo. Seveda povsod ne bodo gradili novih šol. Zato pa bo treba šolske prostore tako preurediti, da bo mogoče organizirati praktični gospodinjstvi pouk. To pa je v veliki meri odvisno od razumevanja občinskih ljudskih odborov in od tega, ali bodo družbene organizacije, okrajni zavodi za pospeševanje gospodinjstva, občinski gospodinjstvi centri in končno tudi zavodi za socialno zavarovanje stvar (med splošno gospodinjstvo izobraževanje sodi tudi seznanjanje z osebno higieno in s pravilno prehrano) podprli in

utemeljili nujnost, da se gospodinjstvem šolanju ustvarijo ustrezni delovni pogoji. Vsi ti pa bodo morali tudi skrbeti, da bo učni načrt prilagojen življenjskim potrebam in zmogljivostim otrok in da bo šola skušala odstranjevati slabe prehranske navede in pomanjkljivosti, ki se kažejo v gospodinjstvih šolskega okolja.

In učni kadri? Višja gospodinjstvska šola v Grobljah usposablja učno osebje za predmetni pouk v višjih razredih osnovne šole, za strokovne šole in za seminarje, v katerih se obiskovalke specializirajo za pospeševanje gospodinjke službe. Razen tega se osnovnošolske učiteljice, ki poučujejo gospodinjstvo, strokovno usposablja jo v republiških in okrajnih seminarjih in si tako dopolnjujejo pomanjkljivo šolsko izobrazbo. Gospodinjstvi pouk pa je od šolskega leta 1954/55 uveden tudi na učiteljskih šolah. Resda ta predmet ni obvezen, kdor pa se prijavlja zanj, ga mora redno obiskovati. Tako torej tudi glede pedagoškega kadra za gospodinjstvi pouk ne bomo v zagati.

Če bodo vsi ti načrti uresničeni, se bosta splošna in strokovna gospodinjstvska izobrazba že v nekaj letih precej izpopolnila.

Nova galerija

Slikar GOJMIR ANTON KOS se je rodil 24. januarja 1896 v Gorici. Slikarstvo je študiral na umetniški akademiji na Dunaju. Do 1945. leta je poučeval na raznih srednjih šolah, nato pa je postal redni profesor na Akademiji upodabljajoče umetnosti v Ljubljani. Mnogo je razstavljal doma in v inozemstvu.

Gojmir Anton Kos: Tihotičje z rdečima vazama (olje, 1957)

Sam pravi o svojem delu tole: Kadar delam, slikovno komponiram, to je, razporejam barvne mase, da vzpostavim v sliki nekakšno barvno ravnovesje. Včasih pa, če se mi zdi potrebno, to ravnovesje s kontrasti podrem.

Eno izmed zadnjih del iz slikarjevega ateljeja je »Tihotičje z rdečima vazama«. Poudarek slike ni na vsebini. Umetnik je iskal barvne odnose. Na svetlem ozadju je več posod, nekaj steklenic, predvsem pa dve vazli, ki dajeta sliki glavni poudarek.

To sta dve rdeči barvi, ena je hladno rožnata, druga pa toplo rdeča. S temi barvnimi kontrasti je slikar dosegel učinek, ki ga je iskal ter ga je podkrepil s svetlo rumenozeleno barvo prta. Da pa prideta čisti rdeči barvi še bolj do izraza, da še bolj zažarita, je zataknil v eno izmed vaz umazano rjav list platena.

Zadnje leto dela predvsem na veliki kompoziciji za Ljudsko skupščino, ki bo predstavljala pokrajino in zgodovinski pre-rez Slovenskega Primorja.

O AKADEMJI ZA UPODABLJAJOČO UMETNOST

ŠE POGLED NAVZDOL

Studijski ateljeji na Akademiji za upodabljajočo umetnost so prazni. Kakaj na novo šolsko leto, ko se bodo nekateri, ki so pred kratkim zapustili te prostore, spet vrnili, ko bodo prišli novi... Nekaj jih je odšlo za zmeraj. Ti že niso v sebi znanje, ki jim ga je dala šola, nosijo voljo do dela, ustvarjanja in iskanja. Pred njimi je življenje, so odločitve, je vprašanje: kam? Morda v pedagoški ali svobodni poklic, morda kam, drugam. Področji, na katerih se absolventi likovne akademije lahko uveljavljajo, je precej. Z njihovim delom, edinolet z njihovim delom lahko počaže akademija kot vzgojna ustanova svoj uspeh. In pokazala ga je, saj nam je dala novo generacijo slikarjev, kiparicv in grafikov. Toda nena naloga ni samo ta, da vzgaja profesionalne umetnike.

Zanimalo nas je, kam pravzaprav odhajajo ti mladi ljudje po svojem končanem študiju. In dobili smo tele podatke:

Do letošnjega leta je diplomiralo na tej visoki šoli okrog 150 slušateljev. Največ od njih — okrog 70% — se jih je zaposlilo na srednjih šolah kot profesorji risanja, okoli 30% pa se je odločilo za razne druge poklice. Namestili so se kot inženjtorji in gledališčniki, kot ilustratorji pri raznih časopisih, v tiskarnah ali pa so se odločili za svobodni poklic kot profesionalni slikarji, kiparji, grafiki in ilustratorji.

Največ absolventov gre torej v profesorski poklic, saj je vzgoja učnega kadra ena izmed glavnih nalog te umetniške ustanove. Ves čas po vojni je bilo na srednjih šolah veliko pomanjkanje predavateljev risanja, predvsem na šolah s oddaljenejšimi kraji in izven večjih industrijskih središč. V

zadnjih letih se je stanje že precej izboljšalo, vendar še vedno niso zasedena vsa mesta s strokovno dovolj izobraženimi predavatelji.

Do letošnjega leta je bilo v Sloveniji 50 popolnih gimnazij z 71 predavateljskimi mesti. Dve mesti sta ostali nezasedeni, drugih 69 mest pa so zasedli absolventi akademije za upodabljajočo umetnost 55 mest, absolventi višje pedagoške šole 5 mest, ostalih 9 mest pa absolventi šole za umetno obrt in predavatelji brez strokovne izobrazbe. Poleg tega je bilo v Sloveniji še 165 nižjih gimnazij, kjer je bilo komaj 42 mest zasedenih, in še to le z 12 absolventi likovne akademije, 16 iz višje pedagoške šole, 9 iz šole za umetno obrt, 5 mest pa s predavatelji brez strokovne izobrazbe, medtem ko je ostalo 123 mest nezasedenih. Akademija z upodabljajočo umetnost bo morala torej še vedno dati iz svojih oddelkov ljudi, ki bodo zasedli prazna oziroma izpraznjena mesta.

Pojavlja pa se nov problem. Gre za odnos med akademijo in šolo za umetno obrt in Ljubljani. V zadnjih letih se absolventi te šole vedno pogostejše priključajo k sprejemnim izpitom na akademijo za upodabljajočo umetnost. Šole za umetno obrt pa nismo ustanovili zato, da bi vzgajala ljudi za umetniške poklice in predavatelje risanja na srednjih šolah, da bi bila nekakšna pripravilnica za študij na akademiji, temveč mora vzgajati strokovnjake, ki se bodo vključevali v industrijsko pro-

izvodnjo; le v izjemnih primerih naj bi absolventi te šole nadaljevali študij na akademiji. Resno vprašanje pa nastaja, kam naj bi ti absolventi šli, če bi se želeli v svojem delu izpopolniti.

Pri mladih slikarjih in kiparjih, ki pridejo iz akademije za upodabljajočo umetnost, pogrešamo pravega razumevanja za dela, ki niso izrazito umetniška, to je za izdelovane raznih knjižnic oprem, tekstilnih vzorcev, plakatov itd. Zdi se, da to delo podcenjujejo, čeprav bi prav oni lahko mnogo prispevali pri umetniških izvedbah zgoraj naštetih del. Razumevanje za takšna dela pa bi se verjetno povečalo, če bi na akademiji odprli nekaj novih specialnih šol. Na Akademiji obstajajo oddelki za slikarstvo, grafiko, kiparstvo in restavracijsko. Novi oddelki bi morali zajeti razne panoge s področja umetne obrti, tako na primer industrijsko grafiko, dekorativno slikarstvo in kiparstvo, tekstilno industrijo, notranjo opremo, ilustracijo, knjižno opremo, keramiko, filmsko in gledališko inscenacijo itd. Tako so urejene tudi mnoge akademije izven naših meja, takšne specialne šole bi v neki meri nadomeščale tudi akademijo za uporabno umetnost, ki je v Ljubljani nimamo. V njih bi lahko nadaljevali študij tudi absolventi šole za umetno obrt, če bi se hoteli v svojem delu še izpopolniti, vrzel pa, ki je nastala med akademijo za upodabljajočo umetnost in šolo za umetno obrt, bi bila s tem zamašena. M. J.

Sindikati predlaga, naj delavski svet...

O metodi dela sindikalne organizacije v podjetju »Gradis«

Večkrat slišimo, da so sindikalne organizacije nepomembne. Nekateri poudarjajo, naj le vzgajajo delavce, skrbijo za kulturno in prostovoljno delo itd. Zato se je ponekod njihovo delo osredotočilo le na prirejanje izletov, na organizacijo oddihov in podobno. Vendar je tako mnenje popolnoma zmotno. Sindikalne organizacije se morajo nenehno boriti za vse, kar krepi socialistično graditev, hkrati pa se morajo bojevati proti vsemu, kar hromi socialistični razvoj. Za uresničitev tega pa je potrebna dobra metoda dela in seveda tudi dobri kadri.

O dobri metodi dela molokdaj razpravljamo v sindikalnih organizacijah. Nedvomno ima dobro metodo med sindikalni odbor podjetja »Gradis«. Točke dnevnega reda tega sindikalnega odbora so prilagojene problemom podjetja. Na sejah sprejemajo priporočila delavskemu svetu, hkrati pa sproti spremljajo izvajanje sklepov delavskega sveta. Oglejmo si nekaj primerov.

Na seji sindikalnega odbora v februarju je direktor podjetja razpravljal o delitvi ustvarjenega dobička. Povedal je, da so od 320 milijonov porabili že 120 milijonov, ostalo pa

je še 200 milijonov, ki jih bo treba pametno razdeliti. In sindikat je to pot (na direktorjev predlog) razpravljal o delitvi sredstev.

Na isti seji so ugotovili, da delavci stalno jadikujejo, da slabo zaslužijo in da bi bil že skrajni čas, da bi delo, kolikor je mogoče, akordirali. Zato mora tudi sindikalna organizacija pomagati, da bi to pobudo čim prej uresničili. Meseca aprila pa je upravni odbor podjetja sklenil, da se vsa večja dela akordirajo.

V posameznih sindikalnih organizacijah na gradbiščih (vsako gradbišče ima namreč sindikalno organizacijo, predsednik organizacije pa so člani med sindikalnega odbora) pa so tudi večkrat razpravljali o nagrajevanju dela po učinku. Tako

so v Mariboru predlagali vodstvu podjetja, naj norme postavijo na realno osnovo, naj uvede, čimveč dela po normi, kajti delavci sami zahtevajo, naj se delo normira ter naj tako tudi nadzorujejo delo.

Ko so se lani lotili reorganizacije podjetja, je tudi sindikalni odbor dal koristne predloge.

Med sindikalni odbor je tudi predlagal delavskemu svetu, naj začne takoj delati komisija za pregled menz in določitve enotnega plačila hrane.

Ta odbor je dal pobudo za gradnjo počitniškega doma na Pohorju.

Torej sindikalna organizacija se v tem kolektivu ne ukvarja le z organizacijo izletov. Skoraj vsak problem, ki pride pred delavski svet, proučijo najprej

na seji sindikalnega odbora. Lahko rečemo, da je 70% sklepov delavskega sveta plod žive razprave na sejah sindikalnega odbora (ki jim vedno prisostvuje predsednik upravnega odbora in delavskega sveta in direktor podjetja).

Tak način obravnavanja gospodarskih problemov je spodbudil vodilne uslužbence podjetja, da so se začeli udeleževati seji sindikalnega odbora. Vodilni uslužbenci zdaj večkrat predlagajo sindikalnemu odboru, o katerih vprašanih naj razpravljajo.

Ob taki metodi dela so sestanki pogostejši in zahtevajo večjo razgledanost od odbornikov. Stalno morajo biti na tekočem glede gospodarskega stanja podjetja. Brž ko izgube stik z življenjem kolektiva, njihovo delo ni več plodno.

In kako seznanjajo člani sindikalnega odbora s svojim delom tiste delavce, ki so razpršeni po gradbiščih širom po domovini? Delavski svet je začel izdajati »Gradisov vestnik«, v katerem lahko delavci preberejo marsikaj, o čemer so razpravljali na sejah sindikalnega odbora.

Naposled lahko rečemo, da je sindikalna organizacija v Gradišu našla svoje mesto. Z nenehnim obravnavanjem naštetih gospodarskih vprašanj po svoje krepi socialistične odnose.

Med sindikalne organizacije, ki imajo dobro metodo dela, sodi prav gotovo tudi med sindikalni odbor podjetja »Gradis« v Ljubljani. Na sejah tega odbora pogosto razpravljajo o gospodarskih vprašanih tega podjetja; lahko rečemo, da je večina sklepov delavskega sveta prav plod razprave tega odbora. »Gradis« sodeluje tudi pri gradnji nove avtomobilske ceste Ljubljana-Zagreb, od koder je tudi gornji posnetek.

Kako gospodarijo?

V Mežiški dolini je nekaj tednov razpravljalo v združeni občinskih ljudskih odborov Črna na Koroškem in Ravne. Predvsem se živahno pomenkujejo, kje bo novo središče te velike komune. Mežičani in Prevaljčani ter nekaj Črnanov bi radi imeli sedež občine v Prevaljah, spet drugi v Ravnah itd. Medtem pa sta se oba občinska sindikalna sveta že sestala in na skupni seji razpravljala o nekaterih organizacijskih vprašanjih. Kajti računati moramo, da je več kot tri četrtine prebivalcev Mežiške doline članov delovnih kolektivov in sindikalnih organizacij. Na prvi seji novega občinskega sindikalnega sveta so se odločili, da bodo obiskali nekatere gospodarske organizacije, med drugim tovarno pri Prevaljah, »Kovino« Prevalje, papirnico in kmetijsko zadrugo. V teh delavskih kolektivih se bodo zanimali, kako je z zaključnimi računi, razdelitvijo sredstev, poratom proizvodnje, sprejemom delovne sile, doseganjem norm itd.

VELENJE

Te dni v Velenju urejajo ljudski park, razen tega pa so začeli obnavljati kinodvorano. Preureditev kina bo stala milijon dinarjev. Ker pa tolikšnega bremena Svoboda Velenje bi zmogla sama, bodo člani avtili mnogo dela prostovolje.

RAVNE

Pred kratkim so v Ravnah zaključili petdnevni seminar o družbenem upravljanju, ki se ga je udeležilo 28 delavcev iz raznih podjetij.

Naše sožalje

Najprej kratka vest, potem pa obširnejše poročilo v dnevnem časopisu o nesreči pri gradnji hidrocentrale Kokin Brod pri Prijeplju nas je vse hudo pretresla. 23 delavcev se je zadušilo, štirindvajseti je pozneje umrl v bolnišnici.

V soboto popoldne ob 13. uri je v enem izmed predorov eksplodiralo razstrelivo. Rove je zasulo in zaprilo izhod 42 delavcem. Ker je eksplozija uničila prežračevalne naprave, so se začeli v rovi razširjati strupeni plini. Delavci podjetja in delavci sosednjih podjetij so takoj prihiteli k rovu in poizkušali rešiti ponesrečene tovarnike. Toda zaradi plinov je bilo sprva reševanje nemogoče, marsikdo je omagal in moral so ga odnesti na svež zrak. Pozneje, ko so posebne reševalne skupine s primernimi napravami vendarle prišle do mesta nesreče, so imele pred seboj žalostno sliko. 23 delavcev je zadušil plin, 12 delavcev je bilo zastrupljenih s plinom. Poškodovane delavce so prepeljali v bolnišnico v Titovo Učice. Toda v nedeljo je v bolnišnici umrl delavec Haso Memović.

Pri reševanju so sodelovale reševalne skupine iz Gorazda, Kostolca in Lučana, sanitetne skupine iz Titovega Učice, Prijeplja in Nove Varoš. Naši vojski so dali 40 litrov krvi, da bi rešili življenja ponesrečenih delavcev. Vsi zdravniki bolnišnice iz Titovega Učice so vso noč dežurali.

Ta vest o nesreči nas je vse hudo prizadela. V imenu slovenskih delavcev izrekamo sožalje svojem ponesrečencu.

Letovanje naših železničarjev

Ze več let organizira naš republiški odbor sindikata železničarjev letovanje v Rovinju, kjer je zraslo že pravico mestice v gozdčiku pri postaji. Skupno je 131 hišic, v katerih je nad 500 ležišč. Računajo, da bo tu po zelo ugodnih cenah letovalo nad 5000 železničarjev in njihovih svojcev.

Vse to je zasluga delavskega upravljanja na železnici, posebno pa železniškega transportnega podjetja, ki kaže veliko razumevanja in vsestranske izdatno pomaga pri urejanju tega letovišča. Ne smemo pa pozabiti na široko iniciativno sindikalnih podružnic, ki so s prostovoljnim delom in s finančnimi sredstvi zelo pocenile in pospešile gradnjo hišic. Uredili so celo betonsko ploščo za plesišče, ki je vsak večer polna plesalcev, posebno še mladine iz samega Rovinja. Letovišče je večkrat obiščelo in jim prireja koncerte prosvetna društva železničarjev iz raznih vozlišč Slovenije.

Da bi razbremenili letovišče v Rovinju in omogočili še več železničarjem letovanje, bo republiški odbor sindikata železničarjev uredil podobno letovišče tudi v Ankaranu pri Kopru. Za prihodnje leto bo sprejelo prve goste.

Razen v Rovinju letujejo železničarji še v domovih Centralnega odbora v Lovranu, v

Malem Lošnju, Bolu na Braču, Prčnu pri Dubrovniku, ob Prepsanskem jezeru, v Banji Kovčiji, na Pohorju, v Piranu, na Kisovcu, na Gorjušah in drugih domovih. Predvidevajo, da bo v vseh teh domovih in letoviščih letos preživel dopust nad 8.000 slovenskih železničarjev in njihovih svojcev.

Avugst Batagelj

PRAVNI NASVETI

INVALIDNINA

J. A. Trbovlje: Zaradi bolezni imate po odredbi invalidske komisije štiriurni delovnik. Poleg tega prejimate invalidnino, za kar ste bili razvrščeni v deveti pokojninski razred, čeprav ste kvalificiran delavec in imate 27 let in 7 mesecev priznane delovne dobe. Zaradi tega vam zavod za socialno zavarovanje ne daje toliko invalidnine, kolikor bi je morali prejemanj, da bi skupaj z zaslužkom prejeli toliko, kot ste zaslužili pred boleznijo. — Odgovor: Niste povedali vsega, kar bi bilo potrebno za presojo, ali ste pravilno razvrščeni v pokojninski razred. Če smatrate, da niste prav razvrščeni, potem vložite pritožbo, saj po tem, kar pišete, bi se moglo sklepati, da bi morebiti lahko prišli v poštev deveti ali celo osmi pokojninski razred. To pa je seveda le zgolj domneva na podlagi Vaših, za presojo razvrstitve dokaj nepopolnih podatkov. Pomanjkljivost Vašega pisma je tudi v tem, da nikjer ne omenjate, ali ste priznani za invalida II. ali III. skupine oziroma za koliko odstotkov je zmanjšana Vaša delovna sposobnost. Od tega je namreč odvisna tudi Vaša invalidnina. Ta pa se ne določa glede na potrebe, temveč po pokojninskem razredu oz. pokojninski osnovi, po stopnji invalidnosti ter po tem, ali je invalidnost posledica nesreče pri delu ali bolezni. Sprito tega ni nič nezakonitega, če priznani znesek invalidnine ne krije razlike, ki nastane v zaslužku zaradi ekrajšane štiriurne zaposlitve. Invalid III. skupine prejema polno invalidnino ne glede na morebitni zaslužek. Invalid II. skupine, ki se zaposli na ustreznem delovnem mestu, lahko dobi praviloma 50% priznane invalidnine. Če pa je vsota invalidnine in zaslužka manjša od prejšnjega delavčevega zaslužka, ki ga je prejimal za svoje delo pred invalidnostjo, se lahko invalidnina poveča, vendar seveda največ do polnega zneska.

K. J., Hoče: Ker ste postali za delo popolnoma nesposobni, ste upravičeni do invalidske pokojnine. Ta se določa glede starost in delovno dobo. Če so Vaši podatki točni, potem bi Vam lahko pripadla invalidska pokojnina v višini 70 odstotkov pokojninske osnove. Na razvrstitve v pokojninski razred pa vpliva povprečna mesečna plača zadnjih treh let. Zavarovane pa sme zahtevati, naj se za razvrstitve upošteva povprečni mesečni znesek plače, ki jo je zavarovalec dosegel v katerikoli neprekinjeni triletni zaposlitvi zadnjih 10 let. Torej je možnost, da se upošteva zaslužek, ki ste ga imeli, preden ste prvič zboleli.

RAZNO

K. Z., Ihan: Seveda je veljavno testament, ki ga zapustnik sklene pri odvnetniku in ki ga potrdita dve prič. Le če je testament usten, morajo prič, ki so bile takrat navzoče, to pisмено izjaviti pri pristojnem okrajnem sodišču. Sorodniki, ki je zaradi sodelovanja z okupatorjem izgubil državljanske častnosti, ne bi mogli uveljaviti v delovni dobi obdobja od 6. aprila 1941 do 15. maja 1945. Toda zdi se, da niste povedali vse kazni, ki mu je bila naložena zaradi sodelovanja z okupatorjem; verjetno je dobil hkrati še kako zaporno kazen. Ta pa vpliva na zmanjšanje pokojninskega staža v smislu 51. člena zakona o pokojninskem zavarovanju.

T. B., Ljubljana: 2. novembra 1958 boste dovršili 5 let službe pri podjetju, ki Vam je za leto doletelo 12 dni celotnega letnega dopusta. Ali Vam pripada po 2. novembu letos še nadaljnjih 6 dni letnega dopusta? — Odgovor: Sedaj imate pravico le do 12 dnevnega letnega dopusta. Dne 2. novembra 1958 pa pridobite pravico do nadaljnjih 6 dni letnega dopusta v tem koledarskem letu in Vam jih podjetje mora dati. Podjetje ne sme delavca prikrašati za pravico, da izkoristi letni dopust, ki mu gre, sicer bo po 393. členu zakona o de-

lovnih razmerjih kaznovano za prekršek z denarno kaznijo do 200 tisoč din. Mimo tega sme delavec po izčrpani delavsko-upravni pritožbeni poti zahtevati odškodnino za prikrašani dopust po sodni poti. — Če morebitni pravilnik podjetja o delovnih razmerjih glede doletovanja dopusta določa drugače, tedaj ne velja pravilnik, ampak zakon.

Planika Kranj: Kako se delavcu upošteva pri upokojitvi delovna doba, ki jo je prebil do junija 1945 kot privatni obrtnik, odtlej pa je bil zaposlen v industrijskem podjetju? Zavod za socialno zavarovanje trdi, da za rešitev tega vprašanja še nima navodil. — Odgovor: Po zakonu o pokojninskem zavarovanju se šteje bivšemu obrtniku od poklicnega dela pred 15. majem 1945 v pokojnino toliko časa, kolikor je bil po 15. maju 1945 v rednem delovnem razmerju, in sicer pod sledečimi pogoji: 1. da je opravljal svojo obrt v Jugoslaviji, 2. da jo je opravljal v polnem delovnem času. Če pa je delal vsaj polovico delovnega časa, se mu šteje ta čas polovično v redno delovno dobo, če mu je bila ta zaposlitev edini ali glavni poklic. Če pa zaradi narave ali organizacije dela ni mogel redno delati po osem ur dnevno, tedaj je pogoj, da je bil dnevni povpreček delovnega časa enak polnemu rednemu delovnemu času. 3. Če je bil po 15. maju 1945 najmanj 5 let v rednem delovnem razmerju in je delal poln redni delovni čas in 4. da spada vrsta in obseg obrti ter način dela med one primere, za katere bo zvezni izvršni svet priznal pravico do pokojnine. — Če pa je zavarovane po 15. maju 1945 15 let v delovnem razmerju in dela poln redni delovni čas, tedaj mu ob

gornjih pogojih šteje v pokojnino vse obrtno poklicno delo pred 15. majem 1945. — Po 15. maju 1945 se šteje v delovno dobo za pokojnino onl čas, ko je zavarovalec opravljal samostojen obrtni poklic in je bil za starost zavarovan ali po predpisih o socialnem zavarovanju ali po posebnih pogodbah v smislu 95. do 104. člena zakona o pokojninskem zavarovanju. — Omenjenih predpisov zvezni izvršni svet doslej še ni izdal. Trditve zavoda za socialno zavarovanje je torej pravilna. Ti predpisi bodo pa kmalu izšli.

B. K., Ljutomer: Sem 50 let star in od 1. 10. 1956 nezaposlen. Delovne dobe imam skupaj 27 let; 10 let sem bil rudarski kopač, 8 let jamski delovodja, na drugih delovnih mestih sem bil 6 let 3 mesece in aktivno sodeloval v NOB 2 leti 9 mesecev. Ali se lahko dam starostno upokojiti? — Odgovor: Zakon določa za podzemeljska dela v rudnikih, da se delovna doba povečava tako, da se pri računanju delovne dobe šteje za celo leto vsakih 8 mesecev dela in da se zmanjšuje starost, ki je sicer potrebna, tako da se za vsakega dopolnjena 3 leta zaposlitev zniža starostna meja za eno leto. Če so vaše navedbe resnične in pravilne, imate z gornjima ugodnostima 33 let vstevne dobe in se Vam proti normalno predpisani starosti Vašega dejanskega starost 50 let zviša za 6 let, tako da se šteje, kot da bi bili stari 56 let. Za polno starostno pokojnino je za moškega treba 35 let vstevne dobe in starost 55 let, za nepolno pokojnino z več kot 30 leti vstevne dobe pa starost 65 let. Za polno pokojnino Vam manjkata torej dve leti delovne dobe, za nepolno pokojnino pa še devet let starosti.

riščali. Ta psihološki moment pa je brez osnove. Res, da nekateri ljudje več porabijo, če imajo več denarja. To bi opravičilo spremembo izplačevanja zaslužka.

Kaže, da ima dvakratno izplačevanje plač največ pristašev med delavci v trgovini in sploh med ljudmi, ki se ukvarjajo s preskrbo prebivalcev. Nihče ne more zanikati, da ni prvega v mesecu velikega nalaga v vseh trgovinah. V teh dneh je največ prometa — kakor se to da razbrati iz statistike o prometu — tako da delavci v trgovini skorajda omedleajo. Vprašanje pa je — če ni to le linija manjšega odpora, — ali ne bi s tem dajali potuše trgovini in bo ta potem premalo skrbela za razširjanje ekonomske mreže?

Nekateri mislijo, da velik obisk v prodajalnah v začetku meseca vpliva na povišanja cen nekaterih artiklov. Težko bi o tem razpravljali, ker nimamo ustreznih podatkov. Zamek se tudi ne moremo dokopati do takih podatkov. Najbrž dnevi izplačevanja lahko vplivajo le na cene na prostem trgu, morda tudi na cene v trgovini s sadjem in zelenjavo, toda nikakor ne na cene industrijskih proizvodov in velikega dela prehranskih predmetov. V vsakem primeru pa bi lahko dokazali trgovine in preskrbe zavrnili z nestrastnimi razlogi, ki jih imamo na razpolago. Tem vzrokom pa bi lahko dodali še enega, in sicer, da precejšen del zaposlenih delavcev v industriji in rudarstvu je prejema zaslužek dvakrat mesečno in se tako zmanjšuje nava na trgovino, kolikor obstoji. Čeprav lahko za takšno delitev glede na psihološki moment in družinski proračun najdemo opravdilo, vendar se človek za tako delitev težko odloči, če ima pred očmi zamožnost obratovanja in izplačevanja zaslužkov. Upravičena je torej bojazen, da bi si v tem primeru več škodili kot koristili. To kar bi lahko dobili na eni strani, bi na drugi izgubili.

Dejstvo pa je, da so v mnogih zgodnjih državah (to pristaši spremembe izplačevanja zaslužkov večkrat poudarjajo) zaslužkov ne izplačujejo dvakrat mesečno, marveč vsak teden. Toda že zaradi načelno drugačnih pogojev in možnosti naše politike nagrajevanja bi bila primerjava popolnoma umestna. Naposled pa še to: če iz te zamisli izločimo element enerģije — naj bo povsod enako — potem tako izplačevanje nima nikakršne ekonomske podlage. Predlog, naj bi vse dohodke za vse zaposlene prebivalce izplačevali dvakrat mesečno, vsakega ostaja na zelo slabih osnovah in bo trenutno težko izdržal mnogotere kritične pripombe.

Zvonko Simić

„TOTRA“

tovarna trakov
ZGORNJA HRUSICA PRI LJUBLJANI

PRAV VSEM BRALCEM CESTITA
K »DNEVU VSTAJE«

• Kje boš našel napotilo
• za svoje družbeno
• udelestvovanje?

v »DELAJSKI ENOTNOSTI«

Nov koprodukcijski film

Italijanski filmski producent Carlo Ponti se je načelno sporazumel z »Avala« filmom v Beogradu glede skupnega snemanja filma »Taras Bulba« po istoimenskem Gogoljevem romanu. Film bodo predvidoma začeli snemati v začetku prihodnjega leta.

ALI NI DRUGE REŠITVE?

Na zadnji seji predsedstva republiškega odbora sindikata kmetijskih delavcev je eden izmed članov iz Maribora poročal o stanju in problemih posestev v njihovem okraju in med drugim omenil, da delavci nekega posestva v Slovenskih goricah že dva meseca niso dobili plače, tako da so si celo živila, na primer kruh, morali kupovati »na kredit«, dokler so jim v pekarni šli na roko.

Ko so si pobliže ogledali stvar, so ugotovili, da je sicer posestvo lani delalo s poslovno izgubo, ker zemlja še ni arondirana, ker ni najprej predstavnikom občine razložilo svojih težav. Kriva pa je tudi sindikalna organizacija, ki ni obvestila pristojnih sindikalnih organov, da bi jim pomagali iz težav. Kaže, da bo treba od besed preiti čimprej k resnični povezavi podjetij s komunami, s čimer bomo odpravili take in podobne slabosti.

fm.

- O TEBI, TVOJEM DELU,
- TVOJIM USPEHIH IN
- TEŽAVAH PIŠE
- DELAVSKA ENOTNOST.

V Rovinju so si železničarji postavili kar celo naselje hišic, ki so postale njihov počitniški dom.

DELAJSKA ENOTNOST

Glasilo sindikatov Slovenije. — Izdaja Republiški svet Zvez sindikatov za Slovenijo. — Odgovorni urednik Ivo Tavčar. — Pisk Casopisnega podjetja »Slovenski poročevalci« v Ljubljani. — Naslov uredništva in uprave: Ljubljana, Cufarjeva ulica 3, pošti predal 284. — Telefon uredništva 32-538, uprave 30-016, skupni za uredništvo in upravo 32-031. — Račun pri Mestni hranilnici v Lj. 600-17/606-1-3-221. — List »Hala« vsak četrtek. — Rokopisov ne vračamo. — Posamezna številka stane 20 dinarjev. — Naročnina v predplačilo je mesečna 80 dinarjev četrtletna 240 dinarjev, polletna 480 dinarjev in celoletna 960 din.

Večeri glasbenega užitka

Križanke so spet nudile lep arhitektonski okvir letošnjim prireditvam Ljubljanskega festivala

Pravkar se je kočal VI. ljubljanski festival in v tem trenutku si skuša vsakdo ustvariti pregled nad celoto, strniti v eno vse, kar je slišal in videl na festivalnih prireditvah in si odgovoriti na vprašanje, kaj nam je prinesel letošnji festival.

Nimam namena kritično poročati o posameznih festivalskih prireditvah, marveč bi rad opozoril predvsem na tendence v programski politiki Ljubljanskega festivala, zlasti glede prireditve, ki dajejo festivalu glavni pečat.

Letošnji festival je po številu in pestrosti glasbenih prireditvev nekoliko zaostajal za prejšnjimi, vendar pa se je vsaj v koncertnem delu odlikoval po izbranih programih in nam tako nudil nekaj večerov lepega umetniškega užitka.

Morda so dale prav prireditve Ljubljanskega festivala eno najdragocenejših pobud za delo ansambla slovenskih solistov, ki se je prvič predstavil javnosti med lanskoletnim festivalom. Na letošnjem otvoritvenem festivalnem koncertu je ponovno nastopil in nas prijetno presenetil, saj smo lahko spoznali, da je ob vztrajnem delu premagal začetne težave in da utegnemo dobiti v njem odlično izvajalno telo po vzorcu znamenitih Zagrebških solistov in sorodnih tujih skupin, ki zadnja leta izpolnjujejo naše koncertno življenje in nam vselej prinašajo dragocene umetniške užitke. Nestopi tovrstnih skupin so kakor nalašč, da izpolnijo zanimiv arhitektonski okvir festivalnega prostora v predverju Križank, škoda le, da nas vremenske neprilike navadno prikrašajo za dvojni užitek.

Najlepše umetniško doživetje letošnjega festivala so nam nudili celovški madrigalisti. Na njihovem koncertu so zaznali nekateri biseri starejše in sodobne zborovske literature, sama izvedba pa je pokazala vrednote resničnega zborovskega muziciranja, ki ga pri nas vse pre malo poznamo in cenimo. Celovski gostje so nas pritegnili s preprostostjo in z izrazno močjo, njihovo petje, ki je daleč od kričavosti, nam bo zvenelo še dolgo v ušesih in nam ostalo kot merilo za zborovsko kvaliteto.

Po tem čudovitem koncertu je imel beograjski akademski zbor »Branko Krstanović« razmeroma težko stališče, posebno, ker smo po izredno laskavih ocenah tega zbora pričakovali mnogo več. Kakor pa nam je delansko nudil. Občudovanja vredna je sicer njegova tehnika, zato pa nas je pri izvedbi motilo iskanje zunanjih učinkov, zlasti v drugem delu sporeda, ki je bil tudi

Uspešnejši je bil drugi nastop »Krsmanovića«, ko je z orkestrom Slovenske filharmonije izvedel dvojne sodobnih vokalno-instrumentalnih del, ki ju družijo ritmično bogastvo. Bolj kakor Orffov Trionfo d'Afrodite je ogrela Simfonija Orienta, izredno močno in zanimivo delo pred dvema letoma umrlega skladatelja Josipa Slavenskega, nedvomno enega najizrazitejših jugoslovanskih skladateljskih osebnosti. Da smo prišli v stik z njegovim delom, je nedvomno ena najpomembnejših odlik tega koncerta.

Zborovski koncerti so našli, kakor vse kaže, stalno mesto v prireditvah Ljubljanskega festivala. Prav je, da prireditelji vabijo k sodelovanju tako odlične zbere, kakršni so celovski madrigalisti; želimo si, da bi bilo tako tudi v prihodnje, saj pri nas vse pre malo poznamo sodobno smer zborovskega petja, zato nam vsi taki zbori prinašajo pomembne pobude za izboljšanje naše zborovske kulture. Prav bi bilo, če bi se v festivalne prireditve vse bolj vključevali tudi naši najboljši amaterski zbori. Kako zanimiv bi bil na primer koncert »Prešernovih« pevcev in pevk iz Kranja, ki po svoji kvaliteti vidno izstopajo med drugimi ljudsko prosvetnimi zbori in ki bi nam lahko posredovali lep izbor iz svojega obsežnega repertoarja sodobne slovenske zborovske glasbe.

Prireditelji Ljubljanskega festivala si že od lanskega leta prizadevajo dati več poudarka domači glasbeni ustvarjalnosti — in v tem smislu bi bil omejen koncert zelo dobrodošel.

Ze od II. festivala dalje so sporedi simfoničnih koncertov skoraj redno obsegali po eno domače delo, lani in letos pa smo imeli koncerte, posvečene izključno še ne izvajanim slovenskim simfoničnim delom, s čimer je postal Ljubljanski festival pomemben opoldnik naših simfoničnih ustvarjalnosti. Tako so na zaključnem koncertu letošnjega festivala doživela prvo izvedbo naslednja dela:

Blaža Arniča koreografska pesnitev Divja jaga, Radovana Gobca Mladinska simfonija in Primoža Ramovša Koral in to-kata.

Precej pičel delež so imele v okviru letošnjega VI. ljubljanskega festivala operne predstave. Ljubljanska opera je dala dvojce standardnih del svojega repertoarja, Prodano nevesto in Labodje jezero. Zanimivejši je bil nastop mariborske opere, ki je letos prvič gostovala v okviru Ljubljanskega festivala in pokazala visoko raven v izvedbi scensko in igralsko dokaj zahtevne Aida.

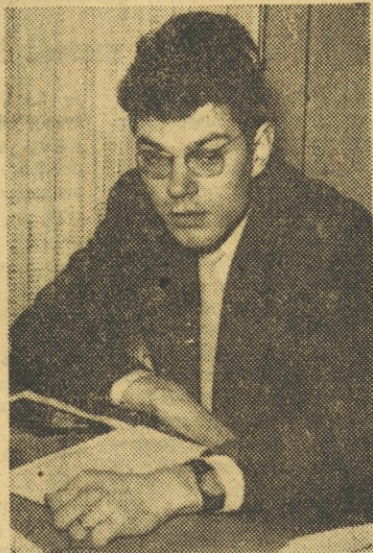
Prav bi bilo, če bi v festivalne prireditve — kakor vsa prejšnja leta — vključili izvedbe domačih in pa sodobnih svetovnih opernih in baletnih del. To bi bilo toliko bolj v skladu z značajem in pomenom festivala, ki bi nas moral seznanjati z dosežki naše in svetovne glasbene ustvarjalnosti in poustvarjalnosti, obenem pa dajati nove pobude našim skladateljem in baletnim izvajalcem.

Pavle Kalan

KAJETAN KOVIC (roj. 1931 v Mariboru) je eden od avtorjev »Pesmi štirih«. Leta 1956 je izdal knjigo »Prezgodnji dan«, iz katere je vzeta tudi objavljena pesem.

Šlager

Na stopnicah vagona tretjega razreda
neke deževne zimske noči
stojita ljubimca bleda
od ljubezni in od plinskih luči.
midva sva srečna
srečna
srečna bila
tako srečna bila
tako srečna bila
Nezgodibno drhti hladni finale
med njim in njo.
Čuvaj prižiga zelenordeče signale
z nepodkupljivo in nezamudno roko.
midva sva srečna
srečna bila
tako srečna bila

Ne stopnic ne vagona tretjega razreda
na postaji ljubimcev ni.
Po taktu voznega reda
samo spomin se drhti
midva sva srečna
srečna
preveč srečna bila
preveč srečna bila

Plesni program nas ni zadovoljil

Ze vsa leta se je festivalski plesni program gibal v dve smeri, v folklorno in umetniško baletno. Vsako leto so tako folklorni kot baletni nastopi pripeljali v Križanke poleg domačih plesne skupine iz bratskih republik, kar je spreminjalo plesni del našega festivala iz republiškega v zvezni, v nekakšen medrepubliški center plesnega dogajanja in življenja.

Letošnji Ljubljanski festival oziroma njegov program je nastajal v smislu dveh teženj, in sicer v iskanju stalnega, iz leta v leto ponavljajočega se repertoarja in v varčevanju.

V znamenju varčevanja so bila predvsem črtana nekatera skupinska gostovanja iz drugih

republik (opera, balet), s čimer je bil prizadet v prvi vrsti umetniški plesni del letošnjega repertoarja; sestavljavci festivalnega programa so se namreč odločili med gostovanji raje za folklorne skupine in s tem poudarili folklorni značaj našega festivala.

Folklorni plesni del programa je ostal neokrnjen; sestavljen je bil iz gostovanj makedonskega Tanca iz Skoplja in medjimurske elementarne folklorne skupine.

Ce nas je kakšna narodopis-

no-plesna skupina s svojim nastopom kdaj razočarala, je bilo to letos Taneč; od njegove makedonske pristnosti je ostalo bore malo; izgubila se je v splošnem eksportnem jugoslovanskem programu, sestavljenem po okusu zamejstva in preračunana na lovoričke tistih tujcev, ki iščejo v razdivjanem, akrobatsko ali burkasto interpretiranem gibanju odkrito eksotiko in primitivnost, namesto slovesnega čuvanja prairočil.

Ob razmeroma skromni udeležbi občinstva, pod oblačnim nebom in med opomini posameznih dežnih kapelj pa smo doživeli plesni čudež, srečanje z našimi, kar nam more dati boljarno gibanje, z žlahtnostjo čista predavanja pravrednosti, s celovito plesno monumentalnostjo, ki nam jo je poklonila medjimurska folklorna skupina iz Preloga na Hrvaškem. Lepota njenega čista, v svojem elementu pristnega, pri tem pa neverjetno kulturnega podajanja plesov kot pesmi je našla neposredno pot do gledalcev; poleg tega pa je pokazala tudi morda edino kvaliteto pot folklornim skupinam, namreč pot v stilno in smiselno povezane programe, v katerih študijska poglobljenost nadomešča elementarno izživljanje.

Baletni del programa letošnjega festivala je bil hudo siromašen, saj je vseboval eno samo predstavo, in sicer ponovitev Labodjega jezera, baleta, katerega pojem se je bistveno povezal s festivalskim prostorom in si zaslužil mesto poleg Prodane neveste in Primorskih zdrhah v stalnem repertoarju festivala. Vendar to ne more biti zadosti za plesni umetniški del programa, to ne more zabrisati letošnje plesne siromašne, niti preprečiti razočaranja ljubiteljev baleta in plesa in razmišljanja o tem, česa ni bilo, kaj naj bi bilo, kaj naj bo — prihodnjic.

O tem se da razmišljati, celo sanjati se lahko.

Razmišljanje o stalnem programu našega baletnega festivala in si ga predstavljamo razširjenega z baletno stvaritvijo ljubljanskih koreografov Mlakarjev, kar bi vneslo v repertoar neko vznemirljivo nasprotje slovesnosti Labodjega jezera; pri tem pa nimam pred očmi Ohridske legende, ampak Vraga na vasi, ki je plesno bolj celovito grajen, tako v

povezovanju folklornih elementov z baletno stilizacijo kot v plesnem poteku; poleg tega je Vrag na vasi nedvomno najbolj renomirano Mlakarjevo plesno delo, pa bi bilo prav, da dobi svoj dom tudi v Križankah. Nadaljnja možnost bi bila tudi plesni omnibus Nekdanje svečanosti, Silfide, Rondo o zlatem teletu, kar bi predstavljalo nekakšen pregled različnih plesnih stilov, pa tudi različne oblike treh domačih koreografov.

Razmišljanje tudi o tem, da bi bilo lepo, dobro in koristno, če bi prišel k nam na koreografski obisk na primer Parlič iz Beograda, pa nam na festivalski prostor postavil svojega Ramea in Julijo (ali kaj drugega), s čimer bi se obogatil za nov repertoar in koncept, naši plesalci pa za nov umetniški način in vodstvo (kot je znano, Beograd in Zagreb izvajata taka gostovanja v okviru opere in opernega baleta).

Razmišljanje tudi, da bi v predverju Križank lahko doživeli komorne baletne večere, ki bi našim baletnim solistom omogočili individualno ustvarjalno umetniško izživljanje, pa še naši baletni »begunci« bi nas lahko obiskali, ko se vračajo domov na počitnice.

In sanjati? Da, tudi sanjati bi se dalo o tem, da Jugoslavija potrebuje za svoj specifični plesni umetniški razvoj forum za medrepubliška plesna srečanja, vrednotenja, za ocenjevanje in tekmovanje za senzanjanja s kvaliteta in za dvigovanje umetniške ravni. Da, sanjati bi se dalo o tem, da je naš festivalni prostor za ples res edinstven, da je naša klima poleti najprimernejša za gibanje, ker ni pretirane vročine; da je reputacija festivala v kraju, ki ni kot Dubrovnik elementarno tujsko letovišče, odvisna od posebne smeri, od specifičnega umetniškega podudarka festivala. Sanjati oziroma še več, žele bi bilo, da se v Ljubljani v okviru festivala organizira srečanje vsakoletnih baletnih stvaritev vseh republik; morda z nagradami, morda z medaljami, predvsem pa s primerjanjem in vrednotenjem.

Marija Vogelnikova

Festival otroške dejavnosti

V Sibeniku se je 19. julija pričel prvi jugoslovanski festival otroške dejavnosti, na katerem sodeluje nad 800 otrok in odraslih, ki delajo v mladinskih gledališčih in v raznih drugih organizacijah, ki se ukvarjajo z mladino. Razen lutkovnih in gledaliških predstav so vključene v festivalen spored tudi razstava otroških risb, mladinskih knjig in podobno.

Izobraževanje odraslih v evropskem merilu

V mestu Skoeldige na Švedskem je bilo pred kratkim evropsko posvetovanje o izobraževanju odraslih, ki se ga je med drugimi udeležil tudi ljubljanski režiser France Jamnik, član predsedstva Zveze Svobod in prosvetnih društev. Na posvetovanju so Švedi predlagali izmenjavo strokovnjakov za izobraževanje odraslih.

DRAMA IN OPERA NA LJUBLJANSKEM FESTIVALU

Ponavljjanje slabi zanimanje

Nedvomno predstavlja poleg koncertnih in folklornih prireditvev spored dramskih, opernih in baletnih predstav jedro Ljubljanskega festivala. Če se ozremo malo na pravkar minuli festival, moramo ugotoviti, da so gledališka dela, uprizorjena v intimno veličastnem ozračju Križank na dosedanjih festivalih, ponovila svoj sloves. Z druge strani se je pokazalo, da zaporedno ponavljanje posameznih del slabi zanimanje občinstva ter ga spravlja v ravnodušje. Tudi za najboljša dela ne more več pokazati tistega zavzetega navdušenja, ki ustvarja pravo festivalsko razpoloženje.

Letošnji dramski spored nam je predstavil dela v izvedbi treh naših gledališč. Umljivo je, da je največ uspeha in poln avditorij doživela Ruplova priredba Goldonijevih »Primorskih zdrhah« v izvedbi Slovenskega narodnega gledališča iz Trsta. Privlačnost tega duhovitega renesančnega spektakla je v tem, da je preneseno dejanje v slovensko obmorsko okolje in da igrajo v tržaškem narečju. Predstava, ki je že pred leti napolnila Križanke, je bila tudi letos toplo sprejeta. Kakor vse kaže, ima Slovensko narodno gledališče v Trstu že precej izkušnje za predstave na prostem, zato bi bilo v korist nadaljnjega razvoja Ljubljanskega festivala da bi bilo tržaško gledališče stalen gost na festivalu, vendar vsako leto z novo nastudiranim delom.

Drugo dramsko delo nam je uprizorila Drama Slovenskega narodnega gledališča v Ljubljani. Shakespearova »Akročena trgovljava« ima vse potrebne pogoje, da nudi prijeten umetniški užitek tudi v najbolj vročih dnevih. Od Shakespearovih del bi nemara sodilo vsako leto po eno na Ljubljanski festival. Vendar bi morala biti vsaka taka uprizoritev prirejena posebej za ta namen, potem pa se šele prenesena v zaprto gledališče. Letos pa se je zgodilo ravno obratno. »Ukročena trgovljava« je prišla v predverje Križank po številnih predstavah v drami ter ni predstavljala nikake novosti.

Dober poskus je bila izvedba Platonovega »Sokrata«, ki ga je s tolikšnim uspehom uprizorilo Eksperimentalno gledališče iz Ljubljane. Delo, ki sloni na enem samem igralcu, pa je pritegnilo v Križanke številne gledalce že zaradi okolja, v katerem je bilo igrano. Čeprav je občinstvo že dobro poznalo »Sokrata«, je bil ponovni uspeh na prostem svojstvena potrditev že starega uspeha in nova afirmacija dela samega, njegove

ve uprizoritve in umetniške moči nosilca glavne vloge Lojzeta Potokarja.

Letošnji dramski spored je pokazal izredno uporabnost predverja v Križankah za dramske predstave. Terasa in balkon so bili smiselno uporabljeni za zadnji dve predstavi; igra se je razvijala v prijetnem arhitektonskem okviru. Seveda so bile še tehnične pomanjkljivosti, ki pa ne morejo biti resna ovira, da v prihodnje predverje ne bi služilo dramskim predstavam, kakor se je že izkazalo pri vokalnih in instrumentalnih koncertih.

Drama, zlasti komedija in spektakel vsake vrste, brez dvojne sodita na Ljubljanski festival. Ze v domači literaturi imamo več del, ki bi jih lahko uprizorili za festivalsko publiko. Dela kakor so »Miklova Zala«, Krefotvi »Celjski grofje«, ali »Velika puntarija«, pa tudi igre komornega značaja naj bi obogatile festivalski spored. Le-ta naj bi se postopoma izoblikovali in širili, tako da bi drama postala nepogrešljiv del festivalnega repertoarja. Sodobno, da bi morala z novimi, tudi domačimi, slovenskimi in jugoslovanskimi deli, ki bi sodila v naznačeni okvir, prihajati na Ljubljanski festival, razna slovenska gledališča, in sicer morda vsako drugo leto, s posebej v ta namen nastudirano predstavo, ki jo pozneje — prirejeno — odigralo v zaprti dvorani za svoje redne obiskovalce. Udeležba na Ljubljanskem festivalu naj bi za vsako gledališče pomenila posebno priznanje, ki naj bi se izrazilo tudi navpično s primerno nagrado ali diplomom, kakor so bili letos, ob zaključku festivala, nagradjeni slovenski skladatelji, katerih dela so zadnji večer doživela krstno izvedbo.

Misel, naj bi postal Ljubljanski festival — festival jugoslovanske operne kulture, je bila splošna nedavna, bi jo bilo treba resno vzeti v pretres. Jasno je, da mora imeti vsak festival svoj obraz, svojo tipično podobo. Naš ljubljanski, slovenski festival, in takšno podoba bi opera prevladovala. Seveda bi tak nov koncept zahteval določeno preusmeritev dosedanjega dela. Računati pa moramo vendarle s tem, da je festival turistična prireditev reprezentativnega značaja, zato je še posebej namenjen tujim gostom, ki naj bi imeli priložnost spoznati raven naše gledališke in operne umetnosti. Hkrati pa nikakor ne smemo zanemariti domačega gosta iz Slovenije in Jugoslavije, ker le-ta predstav-

lja v vsakem primeru večino obiskovalcev.

Na pravkar minule festivalu smo slišali in videli dve operi. Prva je bila Smetanova »Prodana nevesta«, atrakcija lanskega festivala. Zaradi nje se je lani zdelo prostorno gledališče v Križankah veliko pretresno, saj mnogo ljudi ni prišlo do vstopnice. Letos je bila »Prodana nevesta«, ponovno uvrščena v spored ter je bila uprizorjena trikrat zaporedoma. Izkazalo pa se je, kakor smo zapisali že v uvodu, da zaporedno ponavljanje posameznih del slabi zanimanje. Kljub različnim (dobrim) zasledbam letos »Prodana nevesta«, ni bila — prodana. Za sedaj je občinstvo poteseno, priljubljena opera pa naj spet počaka vsaj tri leta, da bo vnovič potrdila svojo privlačno moč.

Veljati bi moralo načelo, da bodi vsako delo samo enkrat uprizorjeno na vsakem festivalu. Publiku se namreč ne menja tako hitro, isti obiskovalci pa si neradi ponovno ogledajo delo, ki ga že razmeroma dobro poznajo.

Letošnja atrakcija je predstavljala uprizoritev Verdijeve opere »Aida«. S tem delom je na festivalu prvič gostovala mariborska Opera, ki je pozimi ravno z »Aido« dosegla v Ljubljanski Operi prodoren uspeh.

Prizor iz »Primorskih zdrhah«, ki je z njimi Slovensko narodno gledališče iz Trsta letos gostovalo na Ljubljanskem festivalu

Delavska univerza v Štipu — najboljša v Makedoniji

Delavska univerza »Vančo Prke« v Štipu izučuje 60.321 delavcev. Vsak prebivalec Štipa je skoraj trikrat obiskoval razne tečaje, seminarje in predavanja na Delavski univerzi. V enem letu je oddelek za strokovno-tehnično, splošno in družbeno-ekonomsko izobrazbo obiskovalo 15.040 delavcev, okrog 2000 pa jih je dobilo ustrezne kvalifikacije.

Razprave o polletnem gospodarskem razvoju

Na zborih volivcev šostanjske občine so veliko razpravljali o polletnem gospodarskem razvoju. Kakor kaže, se bo ta občina v priložnih letih industrijsko zelo razvila.

Do leta 1961 bo rudnik lignita v Velenju dal tri milijone ton lignita, v tem času bodo dogradili drugo fazo termoelektrarne v Šostanju, njena proizvodna zmogljivost pa se bo precej povečala. Modernizirali bodo nekatera manjša podjetja, med njimi tovarno usnja v Šostanju, zgradili bodo podjetje opčnih izdelkov itd. Poleg industrije pa bo treba v tej občini razširiti obrt in trgovino, ki zaenkrat zaostaja za industrijo.

Zdravstveni dom gradijo

Na zborih volivcev v Velenju so živahno razpravljali o gradnji novega zdravstvenega doma. Do zdaj so rudarji hodili po zdravila v šest kilometrov oddaljeni Šostanj, zdravstveni dom pa se je skibal v ozkih prostorih stanovanjske hiše.

Temelje za zdravstveni dom so že zgradili. Zdravstveni dom bo razdeljen v tri trakte. Prvega in drugega bodo zgradili že letos, seveda če bodo dobili 15 milijonov, kolikor potrebujejo za gradnjo prvih treh traktov zdravstvenega doma, ki ga Velenjani že tako željno pričakujejo.

Nevarno, vendar nujno potrebno delo! Na vasi ne poznajo čistilcev oken, v mestih pa so zlasti pri večnadstropnih poslovnih stavbah nepogrešljivi strokovni delavci. Tudi za to delo je namreč treba imeti posebno strokovno veščino in dobro mero poguma, posebno še takrat, kadar se čistilec oken povzame na katero od nadstropij. Nebojčniki, ki je le malo nižji od Ljubljanskega gradu. Čistilce pa hladnokrvno briše stekla, čeprav dela dobrih 50 metrov nad zemljo.

Tudi zadružni delavci bodo upravljali kmetijske zadruge

Na osnovi spremenjene uredbe o kmetijskih zadrukah, ki jo je sprejel v aprilu Zvezni izvršni svet, so pred kratkim izšla podrobna navodila za volitve zadružnih svetov in upravnih odborov kmetijskih zadrug.

Ni naključje, da je ob tako hitrem razvoju kmetijstva in kmetijskih zadrug nastalo vprašanje, kako ob vsem tem urediti notranje odnose v kmetijskih zadrukah, kako zagotoviti vsestransko pravilno vodstvo zadruge, okrepiti samoupravljanje in prirediti k temu tudi zadružne delavce. To tembolj, ker imajo kmetijske zadruge vsak dan zahtevnejše naloge in upravljajo z znatnimi sredstvi, ki jih preko njih daje naša skupnost za razvoj kmetijstva.

Zadružni svetovi pri kmetijskih zadrukah bodo imeli v bistvu tako vlogo, kot jo imajo delavski svetovi v gospodarskih organizacijah, upravni odbori pa podobno kot upravni odbori v podjetjih. Sestava zadružnih svetov in upravnih odborov pa je taka, da so v teh organi zastopani v določenem razmerju zadržniki in člani delovnih kolektivov kmetijskih zadrug, ki ločeno volijo svoje zastopnike oziroma članke v omenjene organe. Potek samih volitev in tehnične priprave so v bistvu take kot volitve v delavske svete. Tudi volitve zadružnih svetov razpiše republiški izvršni svet, le s to razliko, da se zadružni sveti vo-

lijo vsako drugo leto in da je treba izvesti volitve najpozneje do konca aprila oziroma po sprejetju zaključnega računa kmetijske zadruge. Da bi zagotovili udeležbo zadružnih delavcev pri upravljanju zadrug, bodo v tistih zadrukah, ki imajo manj kot sto članov in delavcev, v zadružnem svetu vsi delavci in vsi člani zadruge. V zadrukah, ki imajo več kot 100 članov, zaposlenih delavcev in uslužbencev pa je le toliko, kolikor bi jih po zadružnih pravilih moralo biti v zadružnem svetu, preidejo v zadružni svet vsi zaposleni delavci in uslužbenci. Če pa so delavci in uslužbenci (in to je v mnogih primerih) obenem tudi člani zadruge, se lahko samostojno odločijo, ali bodo volili zadružni organ kot zaposleni delavci ali pa kot člani zadruge. Ker je bila šele v aprilu spremenjena uredba o kmetijskih zadrukah, bodo letošnje in obenem prve volitve v zadružne svete in upravne odbore predvidoma jeseni; razpisal jih bo republiški izvršni svet.

Pri vsem tem pa ne gre samo za izvajanje uredbe o kmetijskih zadrukah, niti za formalno izvedbo volitev zadružnih organov, temveč gre za veliko več. Gre za to, da v zadružna vodstva izvolimo najboljše zadržnike, najboljše delavske delavce, ki pravilno razumejo našo politiko razvoja kmetijstva in preobrazbe vasi, ki se bodo z vso vmeno

borili za dvig kmetijske proizvodnje in ki bodo tudi sami nosilci napredne zadružne misli na naši vasi. Vsa prizadevanja naše skupnosti za napredek kmetijstva morajo dobiti prav v zadružni konkretno obliko. Zadružno sodelovanje (kooperacija) ne bo dobilo prave vsebine, če ni ga vodstvo zadruge ni zadalo z svoj cilj in če iniciativa ne prihaja od samih zadržnikov, ki vodijo in upravljajo zadruge. In še več! Kmetijska zadruška mora postati močna gospodarska organizacija na vasi, ki razpolaga tudi z materialnimi sredstvi, je ekonomsko močna, ki ima močan strojni park, s katerim neposredno sodeluje v mehanizaciji kmetijstva, ki ima strokovni kader in ki je organizirana tako, da v vseh akcijah za povečanje kmetijske proizvodnje zadržnikom neposredno pomaga. Prav zato bodo letošnje prve volitve v zadružne svete in upravne odbore zadrug še toliko pomembnejše. Na zborih bo treba poleg drugega obravnavati tudi proizvodne načrte in perspektivne programe kmetijskih zadrug, se odločiti za konkretno obliko in smer razvoja kmetijstva v posamezni zadruzi ter ugotoviti, kaj je že storjenega. Treba bo sprejeti nova zadružna pravila, kajti nova uredba zagotavlja tudi glede notranje ureditve in odnosov med zadruzo in njenimi delavci precejšnje spremembe. Tako bodo tudi zadružni delavci — tako kot delavci v gospodarskih organizacijah — prejeli zaslužke po tarifnih pravilih (do sedaj so bile kolektivne pogodbe), delovna razmerja bodo po zakonu o delovnih odnosih takšna kot v drugih organizacijah in urejena s pravili zadrug ter s pravilnikom o delovnih odnosih itd. Tudi o tem

bo treba razpravljati na zborih pred volitvami in delo v prihodnje zastaviti tako, da bomo vsestransko zagotovili nemoteno poslovanje in uspešno delovanje kmetijskih zadrug.

Ko je predsedstvo republiškega odbora sindikata kmetijskih delavcev na zadnji seji razpravljalo o pripravah na volitve v zadružne svete in upravne odbore zadrug, je sklenilo, da opozori sindikalne organizacije pri kmetijskih zadrukah, naj temeljito proučijo vsa navodila v zvezi z volitvami ter volivce politično pripravijo, da bodo izbrali najboljše delavce v zadružnih svetih. Sindikalni odborniki naj bi pomagali upravnim odborom zadrug pri pripravah na volitve ter poskrbeli, da bi na predvolilnih zborovanjih vsi zadružni delavci temeljito razpravljali o problemih, nalogah in bodočem delu zadrug.

Predsedstvo republiškega odbora je prav tako sklenilo priporočiti republiškemu svetu sindikatov, naj na to važno družbeno politično nalogo opozori vse okrajne in občinske sindikalne svete, da naj sindikalni organizacije v kmetijskih zadrukah in zadržnem kolektivom pomagajo pri pripravah na volitve v zadružna vodstva

France Martinec

Pismo uredništvu Nerazumljiv sklep

Iz Maribora smo prejeli pismo: »Naše podjetje, Mariborska livarna, je zgradilo stanovanjski blok. Delavski svet podjetja je nedavno tega na svoji seji sklenil, da žene niso upravičene do družinskega stanovanja in tako njihove prošnje za stanovanje ne pridejo v poštev.«

Tovarišica, ki nam pošilja pismo, sprašuje, ali delavski svet lahko sprejme takšen sklep in kje je tu enakopravnost.

Komentar je skorajda nepotreben, kajti tudi mi se sprašujemo, kje je tu enakopravnost. Nikjer ni namreč rečeno, da lahko dobe stanovanja samo možje, pač pa je povsem jasno, da naj bi jih dobili predvsem najpogostejši. Zaposlene žene morajo imeti v podjetju povsem enake pravice kot možje. Čudimo se, da je bilo sploh mogoče še kje pri nas sprejeti takšen protistavni sklep!

UREDNIŠTVO

Na repu dogodkov

»Fructus« je lani in letos posloval z izgubo — Knjigovodstvo ni bilo na tekočem in izračuni so bili napačni — Komerciala je poslovala na slepo srečo

V koprskem okraju je od leta 1954 do 1957 prešlo v likvidacijo 94 podjetij. Deset podjetij je bilo prisilno likvidiranih, vsa druga so samirali. »Fructus«, izvoznemu podjetju z zelenjave in sadjem v Kopru, je letos grozila prav takšna nevarnost. Podjetje je zašlo v finančne težave. To je, lahko bi rekli, šolski primer za slabo knjigovodstvo, napačno obračunavanje stroškov, skratka šolski primer za slabo vodenje podjetja.

Dejali smo, da je »Fructus« grozila nevarnost, da bi ga prisilno likvidirali. Toda okrajni ljudski odbor je Narodni banki dal garancijsko izjavo za približno 80 milijonov dinarjev kredit kot jamstvo za izgubo v minulnem letu. Dal je še jamstvo za 30 milijonov dinarjev, s katerimi naj bi krili izgubo v letošnjem prvem četrtletju. Okrajni ljudski odbor je prav tako odobril podjetju 50 milijonov dinarjev posojila za stalna obratna sredstva.

Zakaj je »Fructus« zašel v finančne težave?

NAMESTO DOBIČKA — IZGUBA

V »Fructusu« bo za letošnje prvo polletje prvič ob pravem času sestavljena bilanca. Sestavljena pa bo ob pomoči strokovnjakov prvič pravilno. Knjigovodstvo »Fructusa« namreč doslej ni bilo na tekočem in njegovi izračuni so bili napačni. V zaključnem računu za leto 1956 je knjigovodstvo izkazalo dva in pol milijona dinarjev dobička, podjetje pa je poslovalo leto zaključilo s 26 in pol milijona dinarjev izgube. Iz lanskega triletnega računa je bilo razvidno, da ima podjetje nad 21 milijonov dinarjev dobička. Toda že tedaj je imelo 80 milijonov dinarjev izgube in ta je do konca leta narasla na 116.287.000 din. Letos do aprila pa bo izguba predvidoma znašala okoli 45 milij. din. Zaključni račun za l. 1956 (povedati smo že, da ni bil realen) je bil organom upravljanja predložen v razpravo in potrditve šele junija lani. O zaključnem računu za minulo leto in o poročilu revizijske komisije, ki je nekaj mesecev proučevala položaj podjetja, pa je delavski svet razpravljaj pred dnevi.

Knjigovodstvo ni bilo samo v zaostanku s knjiženjem, temveč je tudi izkazovalo napačne podatke. Naštetimo jih samo nekaj. Ti in številni drugi primeri so zameglili pravo sliko poslovanja.

V letu 1956 je knjigovodstvo za 25.900.000 dinarjev premalo zaračunalo obrabo embalaže in avtomov. Zaloge v predelovalnih obratih je lani napak obračunalo za nad 15 milijonov dinarjev in prodajo trgovskega blaga za nad 50 milijonov dinarjev. Razen tega je obrestni za obratna sredstva obračunalo za 5 milijonov dinarjev premalo in kelo za 9 do 10 milijonov dinarjev premalo. Podobnih primerov je še več.

Knjigovodstvo je steber podjetja in zrcalo gospodarjenja. Zato mora biti na tekočem in točno. To marsikje hote ali nehoti pregreje. Zato nastajajo izgube, močnejši krajši so večje in zaradi zaostanka v knjigovodstvu banka ustavlja izplačila. Kjer knjigovodstvo ni na tekočem, organi upravljanja tudi ne morejo voditi podjetja tako, kot bi ga morali, ne morejo usmerjati njegovega razvoja. Marsikdaj se dogodi, da v podjetju razpravljajo o delitvi dobička takrat, ko bi morali razmišljati o preprečitvi izgube, za ukrepi naj preprečitvi izgubo, za željo drevine podjetja v prepad.

Star rek pravi: »Vsaka šola nekaj stane.« Videti je, da od-

podobne kupčije sestavljala predkalkulacije, jih pravčasno posredovala delavskemu svetu in upravnemu odboru bi bila najbrž tudi izguba pri nekaterih trgovskih poslih manjša in »Fructus« bi lahko prenehal s takšnim vsesplošnim odkupom, ki so mu ga drugi svetovali in ki je bil gospodarsko nedonosen.

Delavski svetovi v številnih podjetjih premalo razpravljajo o komercialnem poslovanju. To je napaki! Marsikje nastajajo ogromne zaloge surovin, v skladiščih je za nič koliko milijonov dinarjev predmetov, ki jih podjetje ne potrebuje in zanje plačuje obresti. Material se kvari. Delavski organi upravljanja o teh stvareh premalo razpravljajo.

Z OSEBNIMI AVTOMOBILI SO PREVOZILI NAD 210 MILIJONOV DINARJEV

To podjetje je imelo pri trgovskih poslih nad 25 odstotkov režijskih stroškov. Zakaj? Lani so plačali za telefonske in teleprinterke pogovore nad 9 milijonov dinarjev ali za 3 milijonov dinarjev več kot prejšnje leto. Res, promet je porastel, imeli so predstavništva, vendar so bili izdatki za dnevnice, potne stroške in prevoze veliki, preveliki. Znašali so nad 17 milijonov dinarjev. Samo stroški za osebne avtomobile, s katerimi so lani prevozili 210.300 kilometrov, so znašali 10 in pol milijona dinarjev. Embalaže so imeli za 90 milijonov dinarjev preveč. Skupni stroški prevozov, nabave in prodaje blaga ter medskladiščni prevoz in stroški za prevoz embalaže so znašali lani nad 124 milijonov dinarjev. Podjetje je lani izgubilo nad 32 milijonov dinarjev zaradi kal, okvare in primanjkljaja blaga itd. Toda teh stroškov niso ugotovljali sproti ali vsaj ob četrtletju temveč šele ob zaključku leta. Ali je mogoče za leto nazaj ugotoviti, kdo je kriv, da se je pokvarilo blago, ali če ga je manj, kdo naj odgovarja za primanjkljaj? Se marsikje nastajajo podobni

stroški, čeprav morda nekoliko manjši. Toda nastajajo. Organi upravljanja sicer pogostokrat razpravljajo o povečanju plana, o povečanju prometa, ne razmišljajo pa, koliko jih vse to stane in ali so izdatki tudi ekonomsko upravičeni. Vsa nepotreben strošek zmanjšuje gospodarski uspeh, zmanjšuje čisti dohodek podjetja in osebni dohodek zaposlenega.

ALI SO BILI ORGANI UPRAVLJANJA DOVOLJ ODLUČNI?

Priznati je treba, da delavski svet in upravni odbor nista imela najboljših pogojev za vodenje podjetja. Knjigovodstvo je bilo v zaostanku in izkazovalo je napačne račune. Toda ali niso tudi organi upravljanja nekoliko odgovorni za to? Delavski svet je prevzemal dolžnosti in šele čez mesec potrdil zaključni račun. Zakaj ni nasprotoval prevzemu? Zakaj niso oblastveni organi že prej posegli vmes, če so ugotovili, da podjetje prekasno predlaga zaključne račune?

Iz zapisnikov je mogoče razbrati, da ta dva organa nista obravnavala poročila komisije za potrjevanje zaključnih računov in ne poročila Narodne banke o pregledu bruto bilance za prva tri tromesečja leta 1956. Organi upravljanja so z redkimi izjemami obravnavali vsa preta gospodarska vprašanja bolj nasploh in poslovanja niso presojali dovolj kritično.

Res, poročila niso bila sestavljena tako, da bi jih lahko razumeli in se pripravili na razpravo, toda ali so dovolj vztrajno zahtevali, da jih sestavi vodstvo podjetja, drugače? Člani delavskega sveta niso dobili pred sejo gradiva, ali pa so kdaj zahtevali, da jim ga vodstvo podjetja predloži pred zasедanjem? Upravni odbor in delavski svet sta o marsikaj sklepala. Ali sta analizirala uresničevanje sklepov in zahtevala doslednost? Če bi bilo del teh uresničenj, potem v »Fructusu« ne bi bili na repu dogodkov, ne bi razpravljali o

dobičku takrat, ko je bilo podjetje na robu propada.

SINDIKAT JE RAZPRAVLJAL O — PLAČAH, STROŠKI PA SO RASTLI

Organi upravljanja morajo imeti v vsakem podjetju, in tako bi morali imeti tudi v »Fructusu«, oporo v sindikatu. Ali je ta opravljal svoje dolžnosti, razpravljaj o slabostih, predlagal, zahteval? Bore malo. Sindikalni odborniki so na svojih sejah nešteto krat razpravljali o novem tarifnem pravilniku, češ »ko bomo imeli večje prejemke, bomo dobili boljši kader.« Razpravljali so o tarifnem pravilniku, prezrli pa so, da nastajajo milijonske izgube zaradi okvare blaga, zaradi primanjkljajev, kala, da ima »jo prevelike zaloge embalaže, da potrebuje v podjetju za vožnje z osebnimi avtomobili milijone dinarjev.

Tudi sedaj, ko je že sestavljeno obsežno poročilo revizijskega zavoda o stanju v podjetju, se odbornikom ne zdi potrebno, da bi na svoji seji posebej razpravljali o ugotovitvah, ki niso v čast ne vodstvu podjetja ne organom upravljanja in ne sindikatu. Delavski organi upravljanja torej v sindikatu niso imeli potrebne opore.

Položaj, v kakršnega je zašel kolektiv »Fructusa«, je in bo še nekaj časa draga šola. Dragaj zanj pa tudi za skupnost, za okraj in občino, saj sta morala vložiti precej sredstev, da se je podjetje obrnilo pri življenju. Ali pa bo ta šola tudi poučna? Upajmo da. Delavski svet je na zadnji seji razpravljaj o vseh teh ugotovitvah. Zahteval je, naj mu vodstvo posle posreduje gradivo pred zasédanjem, da se bodo lahko člani na zasédanje pripravili. Sklenil je, kako naj bo podjetje odsej organizirano itd. Medlo, zelo medlo pa je izzvenela misel, da bo moral za vse te nepravilnosti nekdo vendar odgovarjati. Zdi se, kot da krivci ni ali pa ne upajo pokazati nanje. Vendar, nekdo bo moral za stvari odgovarjati, kajti izguba ne bremeni samo kolektiva »Fructusa«, temveč vse našo skupnost. Ta je pričakovala, da bo podjetje kaj pripragospodarilo, sedaj pa mu mora z deset in deset milijoni pomagati na noge.

P. D.

„Sobotni prosti dan“

Ali si ga lahko privoščimo?

V nekaterih podjetjih v zadnjem času živahno razpravljajo, kako bi najboljše izkoriščili polurni odmor. Ponekod so predlagali, naj bi ukinali oziroma taklo ukrenili, da bi ob sobotah delali nekaj ur manj. V drugih gospodarskih organizacijah pa so predlagali, naj bi ob sobotah sploh ne delali. Zato pa naj bi pet dni v tednu delali po devet ur, seveda brez polurnega odmora, tako da bi že v petih dneh nadomestili osemurni sobotni delavnik. Zagovorniki te zadnje pobude zatrjujejo, da bi po dveh prostih dnevih v tednu znatno narasla storilnost slehernega delavca.

Preden nadaljujemo, si skušajmo odgovoriti na zelo pomembno vprašanje, in sicer, zakaj smo sploh uvedli polurni odmor.

V delovnih kolektivih so pred izidom zakona o delovnih razmerjih poudarjali, da je treba delavcu omogočiti, da si bo med osemurnim delavnikom utegnil v tridesetih minutah odmora nabrati svežih moči, da bi se tako povečala njegova delovna storilnost. O tem je razpravljaj tudi kongres delavskih svetov. Ko pa smo uvedli ta odmor, so se seveda delovni kolektivi znašli pred novo nalogo. Z večjo delovno storilnostjo so oziroma bodo morali nadomestiti izgubljen delovni čas zaradi povečane odmora, če hočejo, da se ne bo zmanjšal obseg proizvodnje. Toda ne samo nadomestiti. S polurnim odmorom smo hoteli doseči še več. Zeleli smo, da bi bila proizvodnost toliko večja, kot pa je bila takrat, ko delavci še niso izkoriščali polurnega odmora. Vendar je videti, da se v prvem polletju letošnjega leta proizvodnost ni bistveno povečala. Pretežen del vzrokov je v slabem izkoriščanju polurnega odmora.

Zagovorniki prostega sobotnega dne pa vneto zagotavljajo, da se bo proizvodnost dela dvignila šele takrat, ko bodo delavci 48

ur prosti. Tako mišljenje je po polnoma zmotno. Proizvodnost se bo verjetno le v prvem dnevu tedna povečala, toda v naslednjih dnevih deveturnega delavnika bo spet precej padla. Pri tistih delavcih, ki imajo doma košček zemlje, pa bo najbrž že prvi dan v tednu sila majhna, kajti v tovarno bodo prihajali utrujeni od kmetijske dela.

V delovnih kolektivih se ob razpravah o prostem sobotnem dnevu zgledujejo po tako imenovani »angleški soboti«. Toda angleške sobote (ki je večkrat posledica »prevelike« proizvodnje) nimajo povsod v tujini, temveč le v gospodarsko močnih deželah, tam, kjer je proizvodnost res zelo velika. Proizvodnost tamkajšnjih tovarn je tako visoka, da že v prvih petih dnevih — toda ob osemurnem delavniku, ne ob deveturnem! — izdelajo toliko kot drugod v šestih dnevih. Proizvodnost naših tovarn pa žal še ni tako velika, da bi si lahko privoščili prost sobotni dan, ki je v tujini posledica zmanjševanja delovnega časa, ne pa spreminjanja osemurnega delavnika v deveturnega. Spomnimo se, kakšne težave imamo na primer ob praznikih in dopustih, če skušamo nadomestiti izpad proizvodnje. Zdi se, da pač še ne moremo dovoliti, da bi ob ne preveč visoki proizvodnosti izgubljali toliko in toliko delovnih dni, ki jih zlepa ne bi mogli nadomestiti.

Pot do tako imenovane »angleške sobote« je torej dolgotrajna. Odvisna je od gospodarske moči dežele in predvsem od tega, kako bo narasčala delovna storilnost.

Naloga gospodarskih organizacij je, da bodo s povečanjem proizvodnosti nadomestile izgubljeni čas (zaradi polurnega odmora) in da bodo delavci lahko izkoristili odmor, da bo proizvodnost postopoma rasla iz meseca v mesec in iz leta v leto.

N.

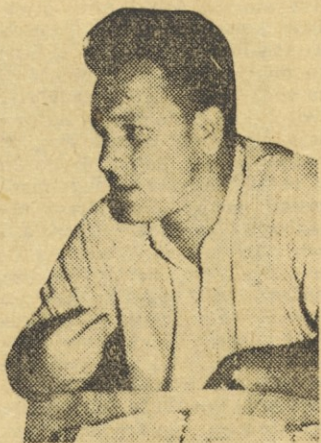
Ni vseeno, kakšno blago izvažamo! Če izvažamo dobre izdelke in prideleke, si lahko utrdimo sloves dobrega prodajalca in trgovanje nam je zagotovljeno tudi za jutrišnji dan.

Razmah delavskega športa - skrb nas vseh

Jakob Kvas:

AKTIVNEJŠE DELO SINDIKATOV

Doslej smo pri uveljavljanju športa med našimi delovnimi ljudmi le delno uspevali. Uspeh je bil pač odvisen od razpoloženja v posameznih kolektivih, celotna problematika pa se ni razvila tako, kakor bi bilo želeli. Zlasti nismo res kompleksno razširjali športa v delovnih kolektivih. Zato imamo sedaj nekaj vzornih organizacij, pa tudi določen krog taktik, kjer te stvari sploh še ne tečejo tako kot bi bilo treba. Mislim, da je eden osnovnih vzrokov za to v tem, da v občinah tega problema nismo postavili z vso resnostjo in vzbudili močnejšega zanimanja za to dejavnost. Ni nam uspelo povezati interesa vseh faktorjev v občini začeti od šport-

Franček Mirtič

njo krizo. S stanjem ne moremo biti zadovoljni, če problem ocenjujemo s političnega vidika, pa tudi z zdravstvenega in proizvodnega. Zdi se mi, da je vzrok za to v tem, da je bil množičen šport v glavnem prepuščen stihiji. Pri tem je pač primanjkovalo nekakega sistema, zlasti pa ni bilo enotnega gledanja v tem, da bi se združevala prizadevanja vseh odgovornih organizacij in posameznikov. Čeprav kažejo naše telesnovzgojne organizacije v zadnjem času številni napredek, vendar še težje niso zajele vseh stihij, ki bi se lahko ukvarjali s športom in telesno vzgojo nasploh. Delavski šport je šepal v tem, da pri tej dejavnosti ni bilo proučene sistema, čutiti pa je tudi neodgovorno gledanje nekaterih posameznikov, ki menijo, da je športno udejstvovanje delovnih ljudi nepotrebno. Vse preveč pozornosti smo posvečali klasičnemu tekmovalnemu športu, ligam in drugim sistemom sicer potrebnih tekmovalnih (tem je veljala tudi glavna naša materialna pomoč in skrb za kadre), nismo pa dovolj mislili tudi na rekreativni šport, na množični temeljni šport v delavskih organizacijah in med mladino.

Jakob Kvas

Nismo znali med delavstvom ustvariti občutek potrebe po udejstvovanju v športu. Začenši z občinskimi sveti za telesno vzgojo, pa do okrajnih in še više, smo vsi premalo pozornosti posvečali množičnemu športu. Problem je še težji, ker se moramo boriti s premagovanjem določenih nazadnjaških gledanj. Napaka in resna pomanjkljivost je tudi v tem, da telesna vzgoja nima pravega mesta v vajenskih in industrijskih šolah. Tu moramo pokreniti akcijo. Mlademu delavcu moramo že v šoli privzgojiti smisel in potrebo za šport, da bo jutri, ko bo stopil v organizirano proizvodnjo, ostal še nadalje prepričan, da je zanj in za družbo koristno, če se športno udejstvuje. Če smo znali v tekmovalnem športu zgraditi sistem tekmovalni, tedaj bi nam to moralo uspeli tudi v delavskem športu. Sodi tudi, da bi delavski sveti morali imeti za eno svojih nalog tudi skrb za ta problem, ki bi ga morali gledati v okviru svojega širšega delovnega področja. Zainteresirati bi morali tudi občinske in okrajne zbornice proizvajalcev, tako da bi bila telesna kultura tudi njihova skrb, ne pa samo skrb športnih in partizanskih organizacij. Morda bi delavski sveti lahko imeli tudi eno od komisij, ki bi skrbela za športno delovanje, odmor in rekreacijo članov delovnega kolektiva. Vsi se moramo pač zavedati, da ima telesna vzgoja dejansko družbeni značaj in mora jo skrbeti zanj vsi oblastveni organi, organi delavskega in družbenega upravljanja in vse množične organizacije.

Leopold Krese:

MOBILIZIRATI AKTIVNE ŠPORTNIKE V KOLEKTIVIH

Pobudo »Delavske enotnosti« je treba pozdraviti že zaradi tega, ker je delavski šport v novih pogojih dela, ki jih postavljajo pred sindikalne odbore, eden od bistvenih elementov za krepitev zdravja delavcev. Ne smemo se zadovoljiti s tem, da je delavec dobro hranjen itd., ampak moramo skrbeti tudi za to, da živi tako, da pri tem krepi svoje fizične sposobnosti in umsko razpoloženje. Enkrat za vselej je treba odpraviti naziranje, da je šport zasebna stvar posameznika in športno udejstvovanje za delovni kolektiv prej škodljivo kot koristno. Glede organizacijski oblik sodim, da je tekmovalnost temelj množičnosti. Te činitele je treba med seboj povezovati. Mnenja sem, da bo treba ustanoviti nek organ, ki bo skrbel za organizacijo delavskega športa. Osnovo vidim v tem, da pri okrajnih sindikalnih svetih imenujejo stalne komisije za šport, ki pa bi lahko bile povezane s komisijami za odih. Verjetno bi bilo zelo koristno, če bi to dvoje združili. Enako bi morali postopati tudi na občinskih svetih. V podjetjih bi se morali bolj orientirati na lastne aktivne športnike, ki jih za zdaj prelahko izkoriščajo. Ti bi lahko bili najpomembnejši organizatorji in mobilizatorji delavskega športa. O vseh teh problemih bo razpravljala tudi zvezni kongres telesne kulture, ki bo še posebno poudaril vlogo in koristi telesnovzgojne aktivnosti v delovnih kolektivih. Ob vsem tem je izrednega pomena tudi materialna plat tega pro-

Leopold Krese

blema. Če dajemo tovarne sredstva za najrazličnejše namene, bodo pač lahko podpirale tudi dejavnost, ki bo koristna predvsem zanje same.

Tone Kropušek:

VEČ »STADIONOV BREZ PLOTU«

Uspehi, kolikor smo jih dosegli v zadnjih letih, so zares rezultat pobude posameznikov, medtem ko iniciative od zgoraj, da se tako izrazim, ni bilo. Mislim na pobudo, ki bi proučeno in sistematično pokrenila akcijo v vsej širini. Ko bi naj bil pobudnik take široke aktivnosti v delovnih kolektivih? Mnenja sem, da imamo pri družini in forumih ljudi, ki bi s popolnim angažiranjem in večjim razumevanjem potrebe o razvijanju športa med delavci lahko bili kos tej nalogi. Se posebno se mi zdi to izvedljivo, ker sta skupščini Partizana in Sportne zveze postavili pred družba kot eno izmed osnovnih nalog: razširitev delovanja in aktivnosti

preko svojega registriranega članstva. Zlomiti moramo namreč mnenje, da društva niso dolžna delati tudi z ljudmi, ki jih formalno še nimajo registriranih v svojem članstvu. S tem je v tesni zvezi vprašanje objektov. Ko bodo društva šla v širino, tudi objekti ne bodo mogli ostati zaprtega tipa. Kaže, da pri tem prepočasi napredujemo. Več bi moralo biti stadionov z geslom: »Stadioni brez plotu.« Slabosti svetov za telesno kulturo pri občinskih ljudskih odborih so prišle do izraza zaradi tega, ker so verjetno sestavljeni v glavnem iz zastopnikov raznih društev, kar seveda zožuje njihov delokrog. Tudi v delavskih svetih marsikdaj ni razumevanja za vse te probleme, ki že na prvi vid zdelajo velika zmotila. Toda to je seveda velika zmotila, saj je na primer zdravje in razvedrilo delavcev v tesni zvezi s produkcijo. Podjetja bi morali za interesirati tudi zato, da bi pošiljala v tečaj ljudi iz kolektivov, ki bi potem vodili telesno vzgojo v njih. Velike pomanjkljivosti telesne vzgoje delavske mladine, ki morda lahko konkretno rešili ali pa vsaj delno omilili, če bi določene elemente iz telesne vzgoje vključili v program obvezne predvojaške vzgoje. Vsakemu obvezniku predvojaške vzgoje bi lahko na primer zastavili nalogo, da se v letih šolanja mora naučiti plavanja.

Glede velikih skupnih akcij sodim, da so potrebne, še posebno pa se ogrevam za neki sistem tekmovalnosti po normah, ki pa bi bile dosegljive tudi povprečnim športnikom.

Mitja Švab:

TESNO SODELOVANJE SINDIKATA IN DELAVSKEGA SVETA

Pomemben se mi zdi predlog, da bi se tudi z oddihom oziroma z obnavljanjem delovne sile nasploh ukvarjali organi delavskega upravljanja. Sindikati bi naj imeli konkretne komisije za odih in šport ter bili pravzaprav tisti, ki bi skrbeli za udejstvovanje delavcev v prostem času, postavljali pa tudi zahteve in pripravljali material za seje delavskega sveta. Vso to problematiko bi naj skratka prevzel sindikat s konkretno pomočjo delavskega sveta.

Avgust Likovnik:

NI ORGANA Z OPERATIVNIMI FUNKCIJAMI

Pri nas je mnogo organizacij, ni pa jasno, katera je tista, ki naj skrbi za množična tekmovalna in šport v delovnih kolektivih. Vprašanje je, na koga bi bilo treba vezati sindikalne športne aktivne. Organizacij, ki bi prišle z to v poštev je toliko, da je izbor težak. Morali bi določiti, kateri forum je odgovoren, da skrbi za šport v delovnih kolektivih.

Avgust Likovnik

Na belo-trnih poljih

Statistika in pouk iz nje

V roke nam je prišla zelo zanimiva statistika o razmahu šahovske igre v Sloveniji. Sicer so podatki nekoliko zastareli — prikazujejo stanje z 31. decembra 1955 (za leto 1956 jih ni, za leto 1957 pa so v dokončni obdelavi), vendar kljub temu zaslužijo, da o njih spregovorimo kako besedo več; tembolj, ker se odtlej bistveno tako in tako niso spremenili.

V naši republiki je bilo tedaj 4553 registriranih šahistov, torej takih, ki so vključeni v šahovsko organizacijo in imajo vse članske pravice in dolžnosti. Socialni sestav pokaže naslednjo sliko: 1632 uslužbencev, 1121 učencev in dijakov, 1078 delavcev, 202 študentov, 198 kmetov in 322 ostalih.

Ce ostanemo samo v tem okviru, ko odpade na šahiste iz delavskih vrst nad 23,5%, samo lahko še kar zadovoljni, čeprav ni moč zanikati, da bi bil ta odstotek lahko precej večji. Dejansko tudi je: delavci veliko šahirajo, bolje in slabše, samo v organizirano šahovsko življenje se zlasti v manjših, pa tudi v večjih krajih ne vključujejo preveč radi. Kakor je v rezervi silna armada navdušenih šahistov med pionirji — letos jih je v tekmovalnosti za dan mladosti, od najnižjih do najvišjega, sodelovalo v naši republiki nič manj kot 20.000, med njimi veliko delavskih otrok — tako je tudi med delavci ali, če ta pojem še nekoliko razširimo oz. odstotek povečamo, med člani delovnih

kolektivov. V misli nam prihajajo sindikalna moštvena prvenstva, ki imajo prvi jubilej — deseto obletnico — že za seboj. Koliko zanimanja je za to, koliko nemože pri samih igralcih in tudi v kolektivih za to, kako se »njihovo« drže; ali bodo zasedli zaželjeno mesto, bodo »plan« presegli ali ne? Zanimivo je gledati, kako igralce z imenom (mojster, kandidat ali provokator) spremlja igra na šesti deseti, za katero sedi in se poti brez kateregoli, neorganiziran šahist. Ogorčena borba tu, ogorčena borba spet na raznih drugih sindikalnih prireditvah, recimo v prihodnjih dneh, ko se bodo tudi v šahu srečali v Mariboru grafiki, desna roka — nas novinarjev.

Odbojka je gotovo eden najprimernejših športov za razvedrilo telesa in duha

Sodim, da bi moral to biti organ, ki bi imel vse operativne funkcije. Ko bi proučili tekmovalni sistem v celoti, bi se lahko lotili tudi večjih akcij.

Ivo Tavčar:

ODBOROM ZA ODH — NOVO VSEBINO

Za izhodišče je bistveno, da spravimo v gibanje neko organizirano družbeno silo, ki bo podprla vsa naša prizadevanja. Ta sila bi po mojem morala biti sindikat in slabost je bila prav v tem, da doslej na tem področju ni dovolj sodeloval. Sindikat je družbena sila, ki je že med delavci, ki je blizu delavca in nj izven podjetja, kakor so športna društva. To vprašanje je zato treba postaviti pred republiški svet Zveze sindikatov. Odbore za odih, ki so doslej skrbeli zgolj za letovanje delavcev in so imeli na voljo tudi precejšnja denarna sredstva, bi lahko razširili in jim dali bolj življenjsko funkcijo. S kombinacijo odborov za odih in šport, bi dobili dosedanjí odbori novo vsebino. Športne organizacije pa bi jim morale nuditi strokovno pomoč. Najprej moramo s temi

nazori in pobudami prodreti v sindikalnih organizacijah in šele potem se lahko obračamo na delavske svete. Pri sredstvih bi morala podjetja paziti, da jih dajejo predvsem za to, kar bo koristilo tudi njihovim delavcem. Se okrepiti bi tudi bilo treba pritisk na občinske svete za telesno kulturo in zbornice proizvajalcev, da bi dajali več denarja za gradnjo takih objektov, ki bi bili odprti za vse.

Z izveščki iz razprave, ki jih priobčujemo in v kateri so sodelovali še tovariši Mihorko, Naprudnik in Rožič, pa problemi, ki smo jih načeli na posvetovanju v našem uredništvu, še niso izčrpani. Zato bomo v prihodnjih številkah obravnavali še nekatere konkretne predloge, o katerih so prav tako govorili na tem sestanku.

Zavedati pa se je treba, da ni dovolj, če po vsem tem ugotovimo, da je delavski šport skrb nas vseh. Zares se je treba lotiti dela. In pri tem bi največ morala opraviti sindikalna organizacija v tesnem sodelovanju s komisijo za šport v delovnih kolektivih pri SZS ter z okrajnimi in občinskimi sveti za telesno kulturo.

Ljubljana: Tečaj na Bledu
Zveza kegljaških športov Slovenije pripravlja s sodelovanjem

OHO-AHA

Oho, samo se to nam je manjkalo. V Beogradu je nogometna premalo in so se zato odločile ženske (!), da zamašijo to vrzel. Po nekaj tednih treninga so se Amaconke z žogo že lotile tudi prvih tekem. — Beograjski Hajduk (seveda) je pri tem porazil Dordžolo 2:0, porazena enajstletnica pa se je šla tolažiti v Kikindo, kjer je zmagala z enakim izidom. Beograjski so torej že rešili nogometno problematiko. Če Sekularac in tovariši ne bodo zadovoljevali okusa občinstva, pa se bo le-to pač odločilo za Obradovičev (ženski Sekularac) in tovarišice. Sijajne perspektive — zares!

Aha, tudi ta ni mnogo slabša in seveda tudi — nogometna. Po dolgi peripetiji so vendar sprožili startni strel za kvalifikacijske tekme za vstop v II. zvezno ligo. Toda v kakem vzdušju! Od samih protestov je ozaželo že povsem zastupljeni: pritožuje se Ljubljana, ker ni bila razveljavljena njena tekma z Metalec, pritožujejo se Sibenik, Varteks in Segesta in vsi imajo — tako mislijo — svoj prav. Kolikor so protesti sitna reč, pa je klubov v nekaterih podrobnostih vendar treba pritrditi. Razdelitev kvalifikacijskih skupin je nedvomno krivična. V eni so na primer zbrani kar štirje konski ligasi (Sibenik, Varteks, Segesta in Metalec), v drugi pa sta kvečjemu dva ali pa večinoma celo samo eden izmed članov konske lige.

Oho, ali veste, kaj je smisel za propagando? To je tako: če je kolesarska dirka za državno prvenstvo v Ljubljani, zvedo o tem ljubljanci iz beograjskih in zagrebških časnikov, ker ljubljanski organizatorji pač ne »dajo od sebe« nobenega glasu. Niž boljši tudi niso skakalci v vodo, i imajo svoje največje prireditve prav tako najraje v ilegali.

Što novih stanovanj

Gradbena dejavnost se je v Ravnah zadnje mesece precej razmahnila, tako da bo kakih sto prosičev dobilo družinska stanovanja. Na Ravnah gradijo med drugim tudi dva nebotičnika z 42 stanovanji, urejujejo cestišča, komunalne naprave v starem in novem delu mesta. Trg svobode bodo klamno asfaltirali in na vrsto bo prišla tudi najbolj prometna Prežihova ulica. Ljudje se precej zanimajo za gradnjo individualnih in družinskih zadržnih hišic, saj več kot 60 prosičev prosi gradbeno posojilo. Gradnjo bo občinski ljudski odbor podprl tako da bo zgradil komunalne naprave in elektrifikiral novo strjeno naselje nad Četevjem.

Nova želeniška postaja v Ravnah

Direkcija jugoslovanskih železnic je izdelala že dolgo pričakovani osnutek načrta za novo želeniško postajo v Ravnah. Dnevno namreč na stotine in stotine delavcev, dijakov ter drugih potnikov ob vsakem vremenu čaka na prostem na vlak, tako da se ti vozači zime in strupenega mraza po pravici vnaprej bojijo. Za gradnjo bo tudi občinski ljudski odbor prispeval nekaj sredstev.

Š-A-H

Kombinirajmo

Danes sta na vrsti spet dva »oreha« iz praktične igre. Po kvaliteti je med njima sicer velika razlika, saj nastopata enkrat dr. Vidmar in bivši svetovni prvak v šahu med dr. Envek, torej dveje velikih imen v šahovskem svetu, drugi pa samo dva navdušena navadna zemljana. Torej štev. 51 BELI: Khl. Daš, Tdl, Tel, Sd6, Pa2, b2, h3 (8)

CRNI: Kgs, Df4, Tc2, Lg7 Pa5, b6, f7, g5, h6 (9)

Bel (dr. Vidmar) se je znašel v poziciji ko mu grozi navidez neubranljiv mat. Hitro mora ukrepati, sicer je takol izgubljen. Kombinira, žrtvuje in navidni poraz spremeni v krasno zmago. Bo šlo?

Štev. 6: BELI: Kfl. Dd2, Ta7, Tef, Sfs, Pa22, b2, c3, d3, f2, h2 (11)

CRNI: Khs, Dd6, Th5, Tgs, Lec, Pb6, c5, f6, g3, h7 (10)

Črn poskuša izgubljenem v položaju zaplesti igro s tem, da pušti damo pod udarom, ker hoče s taktičnimi grožnjami vendarle še kaj doseči. Toda bel mu ne pušči dihati; za damo se sploh ne zmeni; amek partijo po najkrajši poti zaključiti: Poistite še Vi to pot!

REŠITVE IZ ŠTEVILKE PRED 14 DNEVI:

Štev. 3 — 1. Tg7: !Lg7 (če Kgt, sledi mat 2 potezaj) 2. Df7: Khs 3. Dd8: !Tg8: 4. Sf7, Kgs 5. Sd6: in dobi.

Štev. 4 — 1. b7!Le6 (kmeta ne gre jemati, ker sledi z menjavo figur prehod v dobljeno kmečko konco ali pa izguba figure) 2. La6: in zmaga je zdaj samo še stvar tehnike.

Zanimivosti v kratkem

Murska Sobota: Koristna pobuda obrne zbornice

V Murski Soboti in okolici je bilo kegljanje še pred leti zelo priljubljena športna in družabna igra. Iz povsem nerazumljivih razlogov pa je dejavnost prekmurskih kegljencev v zadnjem času skorajda povsem zamrla. Vse pa kaže, da bo ponovno oživila v prihodnjih dneh. Okrajna obrtna zbornica je namreč sklicala sestanek, na katerem so se vsi prizadeji dobri pomenili o ukrepih, ki naj bi zagotovili prekmurskemu središču večjo športno aktivnost, predvsem med obrtniki, delavci in vajensko mladino. Okrajna obrtna zbornica je dala še pobudo za izgradnjo novega kegljišča, ki bi naj služil zgolj v športne namene.

Grosuplje: Za delavce in vaščane

Prejšnji teden so v Grosuplju začeli graditi moderno dvo-

stezno kegljišče, za katero se je zavzela domača občina. Obe stezi bosta prvi napravi, ki bi naj v večjem obsegu zavrnili delavsko in vaško mladino od nezdravega izživiljanja. Novo kegljišče bo v prvi vrsti služilo delavcem iz tovarne motovoza in platna, nič manj pa seveda ostalim privrzcem tega razvedrilnega športa.

Ljubljana: Tečaj na Bledu
Zveza kegljaških športov Slovenije pripravlja s sodelovanjem

Za Dan vstaje čestitajo kolektivi:

Občinski ljudski odbor

Jesenice

z organizacijami:

Zvezo borcev
Socialistično zvezo delovnega ljudstva
Zvezo komunistov Slovenije
Ljudsko mladino Slovenije
Zvezo vojaških vojnih invalidov
Občinskim sindikalnim svetom

PRAZNUJEJO Z VSEMI DAN VSTAJE — 22. JULIJ

K Dnevu vstaje čestita vsem kolektivom
kolektiv trgovskega podjetja

„USNJE“
LJUBLJANA, Gradišče 10

Bombažna tkalnica
VIŽMARJE NAD LJUBLJANO

CESTITA
K PRAZNIKU
DNEVA VSTAJE!

TOVARNA
VOLNENIH
ODEJ
ŠKOFJA VAS
pri Celju

SE
PRIDRUŽUJE
ČESTITKAM.

**Splošna obrtna
kovinarska zadruga**
VIDEM-KRŠKO

OB PRAZNIKU DNEVA VSTAJE —
22. JULIJU — CESTITAMO VSEM
DELOVNIM LJUDEM NAŠE SOCIA-
LISTIČNE SKUPNOSTI!

Izdelujemo po naročilih kvalitetno,
ažurno in po zmernih cenah razno la-
dijsko, industrijsko in stavbeno opre-
mo.

TUDI
Tovarna čipk in vezenin
na Bledu
se pridružuje
praznovanju
DNEVA VSTAJE

Občinska gospodarska
podjetja
v Rušah

ISKRENE CESTITKE
K DNEVU VSTAJE

K Dnevu vstaje čestita vsem delovnim ljudem in se še
vnaprej priporoča s svojimi kvalitetnimi izdelki

INDUSTRIJA PERILA
NOVO MESTO

GOSTILNA CVENK

SEMPETER
v Savinjski dolini

čestita
k DNEVU VSTAJE!

Novoles

DOLENJSKA LESNA INDUSTRIJA

NOVO MESTO

čestita k Dnevu vstaje!

GOLAVŠEK FRANC

strojna delavnica
v SEMPETRU
v Savinjski dolini

čestita
k DNEVU VSTAJE!

Kolektiv

VELETRGOVINE S TEHNIČNO ŽELEZNINO
IN KOVINSKIM BLAGOM

CELJSKA TISKARNE

čestita vsem Celjanom k občinskemu prazniku
Celja in k Dnevu vstaje — 22. julija!

Izvršujemo vsa tiskarska in knjigoveška dela
hitro in po zmernih cenah!

Kolektiv **CELJSKE TISKARNE**
CELJE

**„KOVINOTEHNA
CELJE“**

CESTITA VSEM DELOVNIM LJUDEM K OBČINSKEMU PRAZNIKU
CELJA 20. JULIJU IN K DNEVU VSTAJE SLOVENSKEGA LJUDSTVA
22. JULIJU!

★

PRODAJAMO: KROGLICNE LEZAJE, INOZEMSKEGA IZVORA,
ORODJE PRIZNANIH DOMAČIH IN TUJIH PROIZVAJALCEV, STROJE
ZA OBDELAVO LESA, INSTALACIJSKI MATERIAL IN VSO OSTALO
TEHNIČNO ŽELEZNINO

Delovni kolektiv

Tovarne organskih barvil
v CELJU

čestita
k DNEVU VSTAJE
in k OBČINSKEMU PRAZNIKU CELJA!

Kdo ne pozna Celja, mesta ob Savinji, ki leži ob robu prelepe Savinjske doline, mesta z bogato in razgibano zgodovino, pa tudi mesta, ki je že od nekdaj slovelo kot trden steber v boju slovenskega naroda za obstanek!

Zgodovini Celja so že znameniti celjski grofje vtisnili močan pečat, pozneje, pod avstro-ogrsko monarhijo, pa se je moral slovenski življ vedno huje boriti z nemškimi nasprotniki, ki so imeli močno oporo v državni oblasti in v rokah domala ves kapital. Ob nacionalni borbi se je vedno močnejše razvijal tudi boj za socialne pravice, boj proletariata proti kapitalistični gospodi.

V obdobju med obema svetovnjima vojnama so v bivši Jugoslaviji nacionalna trenja sicer nekoliko popustila, ni pa popustil pritisk kapitalista na delavca, saj so se tujim industrijalcem in podjetnikom, ki so bili v večini, pridružili še domači podjetniki, ki od tujih niso bili nič boljši. Tako se je ob razvoju gospodarstva in industrije v Celju vedno bolj krepil tudi proletarijat, katerega zavest je rasla iz dneva v dan.

Izraz te zavesti celjskega proletariata je bila močna manifestacija ob zletu delavskih »Svobod«, ki je bil 1935. leta v Celju, pa tudi velike delavske stavke, ki so bile v Celju v teh letih. Celjsko območje je bilo sploh vedno v ospredju vseh množičnih političnih dogajanj na Stajerskem v bivši Jugoslaviji. Komunistična partija je tam vzgojila ljudi, ki so znali brezkompromisno voditi boj delavcev proti kapitalistom in ki so — včasih z nadčloveškimi napori — težu tega boja tudi vzdržali. To je bila vrsta narodnih herojev — Slavko Slander, Miloš Zidanšek, Dušan Kraigher, Franc Vrunč, Lojze Hohkraud, Franc Leskošek, Peter Stante — in mnogi drugi.

V vsem obdobju ilegalnega dela Komunistične partije je bilo v Celju zelo aktivno: na Silvestrovo 1939. leta je bila v Joštovem mlinu v Medlogu pri Celju vsepartijska konferenca, ki so se je

POGLED NA CELJE

znani inleti in damasti vseh širin, kanafasi, popelini, kepri itd. Posebno ustreže tovarna Metka kupovalkam s tem, da jim vsako leto pripravi en poseben modni artikel. Tudi v tovarni Metki skrbijo za delavce: tovarna ima lasten bife, kjer delavci lahko dobijo malico, nameravajo pa ustanoviti še lastno delavsko restavracijo. V Portorožu imajo Metkini delavci svoj počitniški dom, kjer za 250 dinarjev na dan lahko z družinami preživijo svoje letne dopuste.

—:—

V neposredni bližini Metke stoji novo poslopje znane tovarne AERO. Ta specializirana tovarna izdeluje vsakovrstne kemične pisarniške potrebščine kakor tudi vse vrste akvarelnih, tempera in oljnatih umetniških barv. Izdeluje pa tudi vrsto raznih gospodinjskih pripomočkov, med katerimi so najbolj znane Aero barve za obleko in pa sredstvo za pranje »Mica«. Kolektiv tovarne

CELJE

ob svojem prazniku

in Dnevu vstaje

udeležili vsi najvišji predstavniki Partije s tovarišem Titom na čelu.

Tudi vdor okupatorja Celja ni vrgel na kolena: kljub množičnemu izseljevanju, kljub izdajam in grozotnemu streljanju ter obešanju talcev v Starem Piskru, v Frankolovem in drugod je bilo mesto ob Savinji z njegovimi prebivalci trd oreh, ki ga okupator nikoli ni mogel do kraja streti kljub močnim vojaškim silam, ki so zasedle Celje. Že julija 1941. leta je bila ustanovljena Celjska četa partizanov, ki jo je vodil Peter Stante-Skala. In prav dan ustanovitve Celjske čete — 20. julij — so si Celjani po vojni izbrali za svoj občinski praznik, saj se je tega dne Celje z orožjem v roki uprlo nasilju in se začelo boriti za svojo dokončno osvoboditev in za boljše življenje. V boju je padlo mnogo žrtev, a Celje ni popustilo; nemškimi osvajalci je zadajalo vedno hujše udarce, od katerih je bil gotovo med največjimi junška, skoraj legendarna akcija, ko so aktivisti 1944. leta vdrli v Stari Pisker in od tam rešili okoli 300 pripornikov.

Po osvoboditvi se je tudi Celje z vsemi silami lotilo obnove. Delovni Celjani so z uspehom rešili mnoge težavne naloge in jih kljub naporom rešujejo še danes, kadar je treba, saj vedo, da delajo sedaj zase in za svoj mladi roj.

Svoj praznik so Celjani letos praznovali v znamenju velikih delovnih zmag in polni poleta ob velikih načrtih za prihodnost, ki jih bodo še izpolnili, saj sedaj sami upravljajo svoja podjetja, preko zbora proizvajalcev pa odločajo tudi o gospodarstvu vse komune. Hkrati pa so se ob svojem prazniku, ki skoraj sovpada z dnevom vstaje, z velikim spoštovanjem spomnili tudi vseh tistih, ki so dali življenja za svobodo in boljše življenje današnjega Celja.

—:—

Poglejmo še, kaj vse delajo v Celju in kaj je v mestu ob Savinji potrošnikom na voljo:

Med največje celjske tovarne sodi CINKARNA, ki letno proizvaja nad 16.000 ton surovega cinka in je zato eden od najmočnejših stebrov celjske komune. V Cinkarni raste proizvodnja iz leta v leto: letos je skupna proizvodnja za skoraj 11 % večja od lanskoletne v istem obdobju, tako da so celo prekosili pričakovanja, saj je za 3 % večja od proizvodnje, ki je bila planirana za letošnje leto. Skrb za ljudi je v Cinkarni na prvem mestu po prizadevanju za dvig storilnosti: sindikalna organizacija in delavski svet tovarne se z vsemi silami trudita, da bi se delavcem kar najbolj izboljšalo življenje. Topilničarji že prejemajo topel obrok hrane med delom, kmalu pa ga bodo prejemali tudi vsi drugi delavci na najtežjih delovnih mestih v tovarni. Tovarna ima svojo splošno in zobno ambulanto. Za oddih imajo delavci na Malem Lošinju svoj dom s 40 posteljami, še v nekaterih drugih letoviščih ob morju pa imajo po nekaj postelj, tako da lahko hkrati letuje ob morju po 50 delavcev iz celjske Cinkarne. Tisti, ki jim morje ne prija, pa lahko svoj dopust preživijo v Logarski dolini, kjer ima Cinkarna dom s 14 posteljami in skupnim ležiščem.

—:—

V Celju je tudi večja tekstilna tovarna METKA, ki izdeluje vse vrste bombažnih tkanin. Od njenih izdelkov so po vsej državi najbolj

CELJSKI STARI GRAD

Poleg delovnih kolektivov navedenih podjetij so se s svojimi čestitkami vsem delovnim Celjanom ob celjskem občinskem prazniku pridružili še naslednji kolektivi:

Veletrgovsko podjetje s špecerijskim in kolonialnim blagom POTROŠNIK CELJE; trgovsko podjetje JADRAN, trgovsko podjetje VOLNA, podjetje ŽELEZNICAR CELJE, trgovina z železnino MERKUR, gostinsko podjetje MAJOLIKA, hotel in restavracija POŠTA s svojim obratom GOSTILNA SVETEL, restavracija VINO KOPER in podjetje AVTOMEHANIKA.

—:—

Ob občinskem prazniku pa čestita tudi OBČINSKI SINDIKALNI SVET CELJE vsem svojim sindikalnim podružnicam in vsem delovnim kolektivom ter jim želi mnogo uspehov v nadaljnji izgradnji socializma v celjski komuni!

K občinskemu prazniku CELJA —
20. juliju in k prazniku Dneva vstaje
22. juliju — čestitajo in želijo mnogo uspehov v izgradnji socializma vsem delovnim Celjanom

Občinski ljudski odbor
Občinski komit ZKS
Občinski odbor SZDL
Občinski odbor ZB NOV
Občinski komite LMS

CELJE

Železarna Štore

ŠTORE PRI CELJU

Industrijski tir Štore

TELEFON 21-08 ali Štore 1, teleprinter 03318

PROIZVAJA:

belo in sivo surovo železo
valjane proizvode
odlitke sice litine
cevi in fasonske kose
kokile
vse vrste valjev iz trde litine
visokokvalitetno šamotno opeko
šamotni malter

VSEM DELOVNIM LJUDEM ČESTITA K DNEVU VSTAJE, CELJANOM PA SE POSEBEJ K OBČINSKEMU PRAZNIKU.

ŽELEZARNA ŠTORE

KDO JE IZDAJALEC?

»V redu, tovariš vodnik.« je reško odvrnil Mitar. Razumem, tovariš komandant. Vodnik se je strumno vzravnil po vseh pravih službah in skušal tretji s petami; pa se je zavedal, da opanke ne trčijo tako ostro kakor podkovani čevlji, zato se je užaljeno obrnil in hotel oditi.

»Vodnik, ali ni morda prišel z vami tovariš Krne iz komiteja?« ga je ustavil Gjuro.

Božo ga je pogledal nekako zviška in nejevoljno odgovoril:

»Da, pa se je malo pomudil v vasi. Ponoči ga bomo spravili nazaj.« — Z dvema korakoma je bil pri vratih in je odšel mežikaje z očmi.

Tale starešina zaščitnega voda je bil iz posebnega lesa. Bil je rezervni podnarednik iz prve svetovne vojne, s polno malho zgodbe iz strelskih jarkov, v vsaki zgodbi pa je bil sam v središču pozornosti in glavnini junak. Zganje je pil kar iz čutare in po troje sovražnikov je vsak dan nabodel na bajonet. Predan svetim izročilom vojske, še vedno pretirano in čez vse spoštuje in izvršuje kruto disciplino. Zanj je to eden izmed najbolj vzvišenih pojmov o vojni in življenju. Pri vsem računa z disciplino kot z bistvom vsega. Ima sina edinca, ki je komisar v prvem bataljonu romirskega odreda. Pa nikakor ne more razumeti, kakšna je sinova dolžnost v vojski. Zato niti Danila ni kaj ne obraja, ker je prepričan, da tle »civilni«, kakor je navadno krševal komisarje, kvarijo disciplino in duha vojske, ker tako radi razpravljajo o vsakršni reči in vsakogar o čem prepričujejo. V vojski ni prepričevanja, je bilo njegovo geslo, tu so samo poveljniki in podrejeni.

Drugače pa je bil brez napake. Samo to slabost je imel, da se je pred svojim poveljnikom pogosto zmotil in zmedel in je postal celoznabo. Tako se je tudi to pot, ko je odšel iz sobe, spomnil, da je pozabil izročiti poveljniku dokumente, ki so jih našli pri ubitih Nemcih. Toda zavest starešinskega ugleda ga je zadržala, da se ni takoj vrnil v sobo.

Danilo je začel pripravljati gradivo za Krna iz komiteja. Organizirati je treba še en kanal za pošiljanje sanitetnega materiala iz Romirja v odred. Mitar je začutil lakoto, kar sicer ni bila njegova navada.

Gjuro pa se je iznenada na moč razburil.

»Sto vragovi!« je vzkliknil in poskočil. »Morda je nemški trup ponoči napadel zapor v Doljem Gorovem! Kako je že povedal vodnik — dva Nemca in en domobranec?«

Mitar je molče odprl vrata in zapovedal stražarju, naj pokliče vodnika Boža. Takoj nato se je pokazal vodnik v vsem sijaju.

»Sedi,« mu je rekel Mitar.

»Saj ni treba, tovariš komandant, lahko stojim.«

»Natančneje nam pripoveduj, kako ste se davi spopadli z Nemci. Kje ste jih srečali?«

Vodnik je še pod vtisom doživljaja. Oči mu ponosno sijajo, Gjuro ga napeto posluša.

»Pa, lejte, kako bi vam povedal. Davi ob zori smo se vračali iz Risovca. Ze prej bi bili odrinili, ampak tale naš iz komiteja ni prispel ob času, pa smo ga morali počakati. Pravi, da zdaj hudo težko prideš iz Romirja...«

»Nikar na široko,« je nestrno vpadel Danilo. »Kje ste se spopadli z Nemci?«

Vodnik ga je pogledal čez ramo.

»Potrpi, tovariš komisar, da razložim... Vračamo se iz Risovca, pri Sušičevem travniku od daleč zagledamo kolono, ki je prihajala iz gozda. Ustavim svojo vojsko, počakam in natanko opazujem. Nemci, kakšna petnajstotica. Pa se začudim, kako da prihajajo iz našega ozemlja. Brž zapovem, naj se poskrijemo, polegamo, oni pa naravnost proti nam. Pa še neka ženska z njimi. Gredo, nas pa ne vidijo. Sam pri sebi mislim: Božo, pusti jih čim bliže, nato pa uži po njih! Tako je tudi bilo. Ko so nam prišli pred nos, smo užgali, oni pa vzdolž potoka. Ucvrli so jo kakor zajci. Trije so obležali... Ponosno je migal z brki in potegnil iz žepa umazano, zmečkano culico: »Nate, tole je dokumentacija.«

Danilo je brž razvezal ruto in podal Gjuru tri vojaške knjižice. Dve manjši, nemški, in večjo, domobranksko. Gjuro je drhte odprl samo poslednjo. Poznal je platnice — vojno listino domobranskega častnika. Pogledal je fotografijo.

»Ivan Simič.«

To je izgovoril z ledenim glasom. Mitar in Danilo sta se živahno sklonila. Vodnik je važno premišljeval — to pot je prvič videl Gjura tako potnega. Gjuro se je prijel z roko za vrat in ni verjel očem.

Vnovič je prebral: — »Ivan Simič, nadporočnik...«

Nato je vrgel knjižico na mizo in brez glasu premikal ustne. Vodniku se je zadelo, da se Gjuro kremži. Bled je bil, kakor da je zagledal samega hudiča pred seboj.

»Kako, Ivan ubit?« je vprašal Mitar in segel po njegovi knjižici. Z Danilom sta ogledovala fotografijo.

Zdaj je tudi vodniku Božu ni bilo več prijetno. Videl je, kako sta se poveljnika spremenila, a Gjuro je bil tak, kakor da bi bil tale Ivan njegov rodni oče. Brž je pozdravil in se hotel oddaljiti.

»Počakaj!« se je zganil Gjuro. »Kako je padel tale domobranec?«

Vodnik je popustil doljno ustnico.

»Streljali smo v kolono. Tega niti videli nismo. Sele pozneje smo ga našli, ležal je mrtev, uklenjen, z dvema Nemcema...«

»Prav,« ga je pomiril Mitar, »to je tudi zaslužil. — Nato je odložil knjižico. — V redu, vodnik. Eno zaplenjeno brzostrelko izročiti štabu, drugo pridržati zase. Uniforme in obutev ste — upam — razdelili.«

Tega ni bilo treba niti vprašati. Nova nemška bluza na vodniku je pokala po šivih. Božo tudi to pot ni imel sreče — nemški krojači niso imeli mere za njegova ramena. Z obutvijo je bilo pa kar brezupno. Vsi trije padli so imeli po njegovem domnevanju, da se je po malem zbežal s tem, da bo revolucijo preživel bos, v najboljšem primeru pa v opankih.

Vodnik se je obrnil, da bi odšel, tedaj je Danilo pogledal na njegovo roko.

»Ali ste kaj zaplenili?«

Vodnik je zardel in skušal umakniti roko. Nezaupljivo je od strani ogledoval Danila, ker ni vedel, kaj ta misli.

»Pridrži jo,« se je nasmejal Danilo, »samo pravično delite, da bo vsak dobil tisto, česar nima.«

Tedaj je Gjuro poskočil kakor poparjen. Mrliško bled je negibno strmel v stoparico na vodnikovi desni roki. To uro je poznal. Ivan jo je nosil, ko so ga zasliševali. Milan mu je hotel uro vzeti, ki je Gjuro preprečil, dokler ne bo preiskava zaključena. Zdaj mu je krč pretresal lica, obsijana kakor z nenadnim bliskom. Mahoma mu je bilo vse jasno. Hkrati je začutil, kako mu je v glavi zamolklo počilo. Onemoglo je drhtel, ne da bi dihal.

»Smemi jo!« je izustil komaj slšno, nekako s prošnjo v očeh.

Vodnik ni vedel, kaj bi. Gjurov izraz ga je zmedel. Neodločno je stal in umikal roko. Ura je njegova. Sam jo je zaplenil v častnem boju.

»Smemi!« ga je posekal Gjuro, tresoč se po vsem životu.

»Kaj pa je?« se je vmešal Mitar. Ni dojel, kaj je z Gjuro in njegova histerična zmedenost mu je bila rahlo sumljiva. Danilo je vstal, ves bled.

Gjuro je povzdignil drhtečo roko. Bila je bela kakor slonova kost.

»Pojasni bom,« je rekel hladno, »samo najprej smem tole uro.« Za zdaj mu je to bilo poglavitvo. Čutil je, da se bo zadušil, če vodnik ne sname stoparice. Osupil vodnik

je ubogal. Snel je uro z leve, jo položil na mizo in jo žalostno gledal.

Mitar je negibno opazoval Gjura in spreminjal obraz. Zdaj je odprl usta in obstal, lastnim usedom ni verjel.

»Kaj si rekel?«

»Tovariš,« je ponovil Gjuro kakor iz sebe. »Nedolžnega človeka smo ubili. Ivan je bil nedolžen.«

Njegovi možgani so mrliško delovali, dojemali so splošna nejasna, nedoločena drobca in jih oblikovali v osupljiv privid. Vodnik je rekel, da je bil Ivan uklenjen ubit. Nemci so ga torej gnali uklenjenega.

»Da,« je potrdil vodnik in se čutil. »Uklenjen je bil, pa še kako! Roke je imel krvave.«

Podoba se je izpopolnjevala. Od prvih slutenj, ki se zdaj zmagovito uresničujejo, do zaključnega, tragičnega dejanja. Nemci ne bi bili uklenili svojega človeka, tem manj, če so ga prišli rešiti. Ivan ni bil njihov. V zaporu Ivan ni bil zvezan. Gjuro tega ni dal. Nemci pa so mu uklenili roke, oni so morali vedeti, da ni kriv, oni so potemtakem nameravali z njim nekaj drugega. Ivan je bil žrtev nezaslišane podtaknenja. Gjuro je stisnil pest. Ivan je nedolžen.

Zemlja, odpi se!

Prešinila ga je neverjetna misel.

»Kje je Ivan pokopan?« — Glas se mu je tresel.

Vodnik ga je sočutno gledal.

»Pokopan? Tega nismo utegnili.«

»Takoj me povedi tja. Nemudno moram videti njegovo truplo.«

Mitar ga je osuplo gledal. Gjurov sklep, pa četudi preveč drzen, ga je pahnil nekako v zmedo in zaskrbljenost. Če je tako, tedaj — sto vragovi! — tedaj jih je gestapo krvavo potegnil za nos. Matilda je potemtakem še v odredu.

Gjuro ni tratil časa, gorel je od nestrpnosti. Ivanovo truplo mora videti. Brž! Po konje!

Nepričakovano je zdaj tudi Mitar hotel z njim. Danilo ga je odvrčal.

»Božo bo spremljal Gjura. On bo to sam opravil.«

»Ne morem potrpeti, da se vrne. Zverine švabske — zdaj pa še to!«

Cez dve minuti so pojezdili trije jezdeci proti Romirju. Sprejeli je galopiral Božo na visokem, mršavem vranecu. Ta črni okostnjak je dokazal, da zna biti sila vztrajna. Dirjal je kakor žrebec in ni odstopil Mitrovi kobili niti pednja pred seboj.

Gjuro je bil domala ves dan v sedlu, a ni čutil utrujenosti. Živci so mu bili skrajno napeti. Bridkost hudega kesanja, obtoževanja misli sebe. Nedolžen, častivreden tovariš, ki je bil enakih misli kakor on in je gojil eno samo lepo željo, kakor on, veroval je v prihodnje dni, v mladost, domovino in prihodnost in je sanjal o jutrišnjem dnevu, ki je morda še daleč in nepoznan, a bo prišel gotovo in neogibno, ne glede na čas in žrtve — ta tovariš je plačal z glavo, strt, užaljen in opljuvan od tovarišev, katerim se je pridružil toplo, prirčno in nesebično. Umrl je strašne smrti, morda primoran, da je svojo vero in zanos v poslednjem trenutku krvavo prekel kot zabodo in lahkomišelnost. Ubili so ga in osramotili samo zato, ker on, Gjuro Šterić, zmedenec in kretén, ni imel dovolj poguma, da bi verjel svojemu srcu in čustvom. Ta misel ga ubija, gnusi se sam sebi, ker je strahopeten in nesmotr. Zato so ga tako neumno premotili in osleparili pruski fakini. O, Ivan! Ko bi mogel, bi Gjuro dal življenje, da bi popravil usodno napako. Ivan je bil mlad, pred njim se je šele zarisovala zlata podoba življenja, ki bo prišlo v zameno za prestane grozote, agonije, zime in prekletstva.

Gjuro se je silovito trudil, da bi ubežal sam sebi, skušal je usmeriti misli kam drugam, pa ni mogel. Oglašal se je vedno isti refren, težak, neznošen: Ivan je nedolžen, a mrtev, mrtev, ne kriv, a mrtev, mrtev in ponižan; zdaj je negiben, hladen, ugasel, zdaj ničesar več ne čuti in nikdar več ne bo ničesar čutil in nikoli več ne bo videl ne gozda, ne neba, ne svojega Romirja, ne doma ne izvojenke. Nikoli, nikoli več. A mati pričakuje glasu od njega in ga ne bo nikoli dobila, pa bo vseeno vedno upala in vedno čakala.

Božo ju je povedel po prečni poti. Hitel? so skozi gozd in se spustili v dolino, v široko, svetlo, zeleno dolino. Iz dajlave se je oglašal lajež ovčarskega psa. Iz raztresenih hiš se je vil dim. Samo strehe so se videle, sinje drevje je zakrivalo zidove. Ovce so se pasle na travniku, njihova volna se je belila in spominjala na sneg.

Nato so se povzpeli po brezovem gozdiču. Planine so se modrile v daljavi. Ozračje je dobivalo barvo cimeta. Sonce se je poslavljalo. Onkraj Vukolega je slovesno zahajalo. Vse je mirovalo v tihem pričakovanju. Od daleč je pošumeval veter. Konji so bili potni. Božev vranec je nadišljivo kašljal.

Sušičev travnik je mrko počival v senci. Gozd se je vzpenjal nad travnikom in metal nanj svojo senco. Božo je z lahka našel trupla. Nikjer naokoli ni bilo videti sledov boja. Iznenadeni Nemci so utekli brez odpora.

Nad potokom, pod grebenom, poraslim z maklenovim grmovjem, skrita v zavetju, so ležala tri trupla. Nemca sta bila naga, samo v spodnjicah. Ivanu so pustili spodnje perilo. Ležal je na desnem boku, preganjen v pasu. Srajca je bila na hrbtu krvava.

Približali so se mu od zadaj.

Gjuro je bil prepričan po enem samem pogledu. Nato je mučeniško pogledal Mitra. Brž je obrnil Ivanovo truplo. Nato je zaprl oči. Nekoč lepi Ivanov obraz je preplavila groza. Srajca je bila spredaj čista. Ko ga je Božo obrnil in mu privzdignil srajco, se je pokazala ranica na levi strani reber, v višini srca.

Gjuro je zaječal, kakor bi umiral. Ivan je bil ustrelen zahrbtno, s pištolo. Prav ob blizu.

Mitar je molče prikimal. Razumel je to reč — Nemci so ustrelili Ivana. Nemec, presenečen ob strelh iz zasede, mu je za hrbtno pogladel strel v srce, da bi mu za vedno zaprl usta. Toda v preplahu mu ni utegnil razkleniti rok. So bile na hrbtu prekrizane in uklenjene. Partizani nimajo takih verig.

Mitar, tog in bled, je dolgo molčal in tako počastil padlega tovariša. Ivanova nedolžna žrtev je bila tembolj boleča. Gjuro je povzdignil obraz in poslal svoj srd in nemo kletev v visoko, temno nebo. Drugič je prisegel neizprosno maševanje.

Ko so se vračali, je bil toliko priseben, da je zabičal Božu, naj molči o vsem, kar je videl in slišal. Živ krst v odredu ne sme zvedeti, da se je njegova desetina spoprijela z nemškim truplom in da je bil Ivan ubit.

Noč je bila polna mesečine. Nad Razdoljem je šumel sveži nočni veter. V štabu odreda je gorela karbidka.

Kuharica je še bedela. Ležala je — asp — o ni strmela v temo. Vse je bilo mirno, že več dni se ni primerilo nič razburiljivega, toda njeni čuti so slutili nemir. Kako da krožijo po zraku skrivnostni magnetični valovi in opominjajo na nevarnost. Pa tudi poveljniki in komisar in tisti brezroki, obveščevalci, se tako čudno vedejo. Od polodne ničesar ne jedo. Poveljnik in Gjuro sta se pozno vrnila od nekod, večerjo sta zavrnila in se z Danilom zaprla v sobo. Ne spijo. Izpod vrat se kar naprej svetli luč. Razen tega je prispel tudi tisti zagonetni tovariš v civilni obleki. Cela desetina ga je pospremila nazaj, sredi noči. Vodnik Božo stresla grom nad civiliste — že drugo noč ni zatislil očesa.

Nemirne misli navdajajo Mileno. Spanje je nedosegljiva, pobožna želja. Obrača se, vzdihuje — mar bo treba spet na pot?

Danilo se je s prsmi naslonil na mizo. Stvari mirujejo v bledorumeni luči svetilke. Zunaj veje veter. Mitar hodi z velikimi koraki po sobi. Njegov mrki fil se ostro zarisuje na steni.

Danilo reče:

»Zdi se kar nemogoče. Mislim, da je zdaj treba začeti pri tem — kdo je našel tulčka.«

»Zaim,« je zamolklo izjavil Gjuro.

Mitar je obstal in zabodel koničasto ostrino svojih zenic v Gjura. Trenutek je bilo vse tiho. Poveljnik je začel bledeti.

A zdaj je udaril Gjuro s pestjo po mizi. Celo se mu je orosilo.

»Saj ravno v tem je prekletstvo,« je rekel trdo in gledal venomer v eno samo točko. »Nikar ne dopustimo, da bi nas vnovič preslepili. Kar prisegel bi, da Zaim ni podtaknil Ivanu tulčka.«

Mitar ga je dolgo ogledoval. Naposled je vprašal: »Kaj praviš, kaj bi bilo treba zdaj storiti?«

SIN BRIGADE

PIŠE: TONE SELISKAR

RIŠE: MARJANCA JEMEC

169. Martinček je bil v drugo pohvaljen in vsi tovariši so ga imeli radi, ker je bil najmlajši med njimi. Toda vedno ni šlo tako lahko. Nemci so hoteli po vsej sili uničiti partizane, zato so navallili na vse osvojenno ozemlje s tanki in letali in partizani so se morali spet umakniti v gozdove. Tako se je zgodilo, da je bil Martinčekov bataljon odrezan od brigade in obkoljen od vseh strani.

172. To se ne sme zgoditi! Tudi Butari se smilila in tako sta oba, Martinček in Butara, razmišljala, kako bi jo rešila. Šla sta h komandantu bataljona, ki se je tudi že oklenil misli, da bi mulo žrtvoval, in sta mu rekla:

»Pošli naju po hrano! Če se do jutra ne vrneva, tedaj pojejte mulo!«

173. Po dežju in snegu sta se plazila Butara in Martinček proti vasi, v kateri so bili Nemci. Butara je bil rudar in je svoje dni delal v nemških rudnikih. Zato je znal tako govoriti po nemško kot pravi Prus. Okoli vasi so stali nemški tanki. Zunaj vasi je v vrsti ležalo nekaj mrtvih nemških vojakov. Dva stražarja sta jih čuvala in se razgovarjala:

174. Prvi: »Preklete je mraz in rad bi vedel, počemu straživa te mrtvake? Nikamor več ne bodo ušli!«

Drugi: »Morda bova tudi midva kmalu takole ležala... Hudič pa taka vojska!«

Prvi: »Grem v bajto, da se malo pogrejem. Saj te ne bo strah?«

Drugi: »Drži! Ko se boš vrnil, pojdem jaz imat še kaj ruma v čutari!«

Prvi mu je dal čutaro in je odšel proti bajti.

ISKRENE ČESTITKE K DNEVU VSTAJE

★

OBČINSKA GOSPODARSKA PODJETJA V RUŠAH

pošta DOMZALE

priporoča svoje izdelke:

plakadni papir — pergamentni nadomestek, pergamin in havana — pelur in prepisni papir — klobučni, servietni in toaletni papir — kromonadomestek — karton in navadni karton — sivo lepenko — elektroprešpan lepenko in druge specialne lepenke.

»ZALOŽE«

kmetijsko gospodarstvo

SEMPETER V SAVINJSKI DOLINI

ČESTITA K PRAZNIKU DNEVA VSTAJE!

»AVTOOBNOVA MEDLOG«

Celje

Cestitke

k prazniku

Celja in 22. julija

— Dneva vstaje.

MIZARSTVO

»VOZLIČ«

v SEMPETRU

v Savinjski dolini

se pridružuje čestitkam k prazniku Dneva vstaje.

Tolce

NOGAVICE Z LASTOVKO

NYLON, PERLON, ENKALON, CREPPE-NYLON

DOGODKIV SVETU OD TEDNA DO TEDNA

ALŽIRSKE ZASTAVE V PARIZU

V Parizu so proslavili 14. julij, francoski narodni praznik z velikimi svečanostmi, med katere spada predvsem mogoča vojaška parada na Elizejskih poljanih. S tem so hoteli zlasti poudariti, da doživlja Francija s prihodom de Gaullea na oblast svoj preporod in da se vrača njen nekdanji sijaj. Toda slovesnost je pokvaril za francoske voditelje zelo nemil dogodek. Med tisočimi mimoidelci na paradni, ki jo je opazovalo četrtilijonska Pariz, je bilo tudi nekaj tisoč Alžircev. Le-ti naj bi bilo dokaz francosko-alžirske enotnosti, predvsem pa dokaz, da so Alžirci za novo vlado. Ko so navzoči najbolj vzklikali alžirski mladičev zaplapolala belo-zelena alžirska zastava. Za njo se je pokazala še ena. Vsi najvišji dostojanstveniki na tribuni so bili prisiljeni, gledati po osvojenem sramenju alžirskih upornikov sredi Pariza, na največji državni proslavi.

ČISTKE NA KITAJSKEM

V mnogih kitajskih pokrajinah so kaznovali z izključitvijo veliko število partijskih voditeljev zaradi »splošnih revizionističnih težajev in zaradi kršitve partijske discipline«. V pokrajini Hopej so izključili člana izvršnega komiteja Hung Tao, ker je »zagrizel buržujski individualist, desničar in protipartijski element«. Zaradi podobnih pregreh so kaznovali tudi dosti partijskih voditeljev v pokrajinah Anhui in Šinjang.

KAJ PRAVIJO DRUGI

Sedanjo protijugoslovansko gonjo spremlja v svetu z veliko pozornostjo. O tem pričajo komentari raznih časopisov, zlasti v deželah, ki ne pripadajo nobenemu bloku. Indijski časopis Hindustan Standard je nedavno poudaril, da se je v svetu zelo omajala vera v sovjetsko trditve, da zastopa politiko sožitja, ko pa se je SZ kot velika sila spravila nad majhno državo samo zato, ker hoče le-ta ohraniti svojo neodvisnost. To je po, po kateri bo Sovjetska zveza izgubila v izvenblokovskih deželah dosti simpatij, zaključuje Hindustan Standard.

Drugi indijski časopis, Indian Express pa pravi za kitajske napade na Jugoslavijo, da je Peking z napadi na politiko maršala Tita prekršil vse razumne meje in ideološkega spora in da se ta njegova akcija spreminja v vmešavanje notranje zadeve druge dežele.

OBISK BREZ HASKA

V Bonnu so zelo nezadovoljni, ker se je vojni minister, ki so ga poslali na obisk v Pariz, vrnil praznih rok. De Gaulle ni ustregel željam zahodno nemške vlade, da bi načel razna politična vprašanja. Kaže, da so v Bonnu postali ljubosumni na svojo sosedo onstran Rene, ker se boje, da bi Francija z

Tako je nemški karikaturnist označil sedanje stanje francosko-nemških odnosov.

bolj samostojno politiko pridobila v svetu večji ugled. Poleg tega pa de Gaulle sanja tudi o tem, da bi Francija postala atomska sila, kar spet ne gre v račun Zahodni Nemčiji. Iz teh in drugih razlogov so se odnosi med obema deželama precej ohladili. Tudi zadnji obisk v Parizu jih ni mogel otajati.

KONČNO »AD ACTA«

V Ženevi so končali zadnje dejanje poravnave o važnem mednarodnem vprašanju, ki je pred leti skoraj povzročil nov svetovni požar. Podpisali so namreč sporazum o odškodnini, ki jo bo Združena arabska država plačala bivšim lastnikom suške družbe, ker je nacionalizirala prekop. Višina odškodnine znaša 23 milijonov funtov šterlingov, ki jih bodo izplačali v 12 letih. S tem so bivši lastniki tudi pravno priznali nacionalizacijo prekopa in spor je dokončno spravljen s poti.

POMOČ NERAZVITIM DEŽELAM

Zaradi razburljivih dogodkov v svetu, je bilo mogoče skoraj neopazno 26. zasedanje Gospodarsko-socialnega sveta ZN, na katerem so razpravljali o enem izmed najvažnejših mednarodnih vprašanj, o pomoči nerazvitim deželam. Jugoslovanski delegat na zasedanju Vidič je poudaril, da so mnogi boji v našem času, mnogi preobratni in procesi v tistih deželah, ki dajejo surovine, povezani z naravno težnjo narodov, da bi v svetovnih gospodarskih odnosih dosegli takšne spremembe, ki bi omogočile njihovo srečnejšo bodočnost. Jugoslovanski delegat se je zavzel za to, da bi ZN storili več kot so doslej za učinkovito pomoč nerazvitim deželam.

PICLA VEČINA

Italijanska poslanska zbornica je sklepala o zaupnici nove vlade krščanskih demokratov in socialdemokratov. Po obširni debati, zlasti o zunanjepolitičnih vprašanjih, med katerimi so bili v središču zanimanja dogodki na Blaznjem vzhodu, je novi predsednik vlade Fanfani dobil kaj piclo večino. Komaj osem glasov sta spravili vladni stranki skupaj več kakor pa opozicija.

SVETLA TOČKA

Temno vzdušje skrajno napetih odnosov, ki jih je povzročila angloameriška intervencija na Blaznjem vzhodu, doslej ni vplivalo na mednarodno konferenco atomskih strokovnjakov, ki v Ženevi proučujejo možnosti nadzorovanja atomskih eksplozij. Nekateri tolmajoči nemoteno delo teh strokovnjakov kot dokaz, da velike sile le nekoliko popolnoma podreji vseh mostov medsebojnega sodelovanja. Računajo, da se bo konferenca končala z uspehom.

DNEVI USODNIH DOGODKOV

Ves svet z velikansko zaskrbljenostjo spremlja razvoj dogodkov na Blaznjem in Srednjem vzhodu, kjer je tuje poseganje v notranje zadeve drugih držav privedlo do roba nove vojne. To, česar so se miroljubni ljudje v svetu bali že odkar je nastal upor v Libanonu, je žal postalo dejstvo. V dveh državah, Libanonu in Jordanu, se je začela ameriška in britanska intervencija.

Poglejmo nekoliko, kako so se odvijali dogodki tega usodnega tedna.

14. julij Radijske postaje v deželah Srednjega vzhoda so sporočile, da so v teku noči v Iraku napravili državni udar, odpravili kraljeviho in oklicali republiko. Prestolonaslednik Abdul Ilah in

non z namenom, da bi zaščitila ameriške državljane in podprla libanonsko vlado pri obrambi samostojnosti dežele.

Britanski zunanji minister je izjavil, da njegova vlada odobrava

iraško republiko in vzpostavi diplomatske odnose.

18. julij V bejrutsko pristanišče je priplula tudi francoska eskadra petih ladij. Predsednik Združene arabske republike Naser se je vrnil iz Moskve, kjer je, kot so sporočili, s predsedni sovjetske vlade razpravljal o mednarodnem položaju in o tem kako ohraniti mir. Po vrnitvi v Kairo je dejal, da se bodo arabski narodi uprli okupaciji, kjerkoli bo do nje prišlo.

Iraška vlada je sprito nevarnosti vojaškega napada izdala vrsto varnostnih ukrepov. Na meji proti Jordaniji in Turčiji je poslala kontingente čet. Po vsej deželi so začeli organizirati oddelke za ljudsko samoobrambo.

Predsednik ameriške vlade je zanimal vesti, po katerih sta se Amerika in Velika Britanija sporazumeli, da ne bosta intervenirali v Iraku.

Indijska vlada je izjavila, da je proti vsaki vojaški intervenciji v kateri koli deželi. Predsednik Nehru je poslal Eisenhowerju poslanico, v kateri izraža upanje, da se bodo ameriške čete umaknile iz Libanona.

Jugoslovanska vlada je izdala uradno sporočilo ob britanskem izkrcanju v Jordaniji, v katerem pravi, da je nujno potrebno z učinkovito akcijo ZN onemogočiti napad na Irak, ki bi lahko imel katastrofalne posledice.

V Varnostnem svetu so bile zavrnjene vse tri resolucije, ki so jih predložili za rešitev krize na Blaznjem vzhodu. Ameriška vlada je predlagala postavitev varnostnih sil OZN v Libanonu, sovjetski delegat je predložil resolucijo o takojšnjem umiku ameriških čet, švedska delegacija pa resolucijo o umiku opazovalcev OZN iz Libanona. Vsi pa so terjali, naj se takoj skliče izredno zasedanje Generalne skupščine OZN.

Nuri Said, bivši predsednik iraške vlade, ki je bil pobudnik reakcionarne in povsem zahodno usmerjene politike dežele. Ob prevratu 14. julija ga je razjarjena množica linčala, ko je preoblečen skušal pobegniti.

predsednik vlade Nuri Said sta bila ubita. Vojaško poveljstvo je izdalo proglas, v katerem pravi, da so revolucijo dvignili svobodni in pošteti oficirji, ki hočejo deželo iztrgati iz rok imperializma. Ustanovili so prvo republikansko vlado na čelu z Abdulom Kasimom el

ameriško izkrcanje in da so britanske čete v pripravljenosti.

Vlada Združene arabske republike je priznala novo republikansko vlado Iraka.

Jugoslovanska vlada je objavila sporočilo, v katerem ocenjuje ameriško izkrcanje kot samovoljno dejanje, storjeno mimo ZN, ki lahko pripelje do usodnih posledic.

Varnostni svet je začel razpravljati o stanju na Blaznjem vzhodu.

16. julij Začela se je druga etapa ameriškega izkrcavanja v Libanonu. Ameriški vojni minister je izjavil, da so vse letalske, kopne in pomorske sile ZDA v pripravljenosti.

Britanski zunanji minister Selwyn Lloyd je odletel v Washington na posvetovanje.

Sovjetska vlada je priznala novo iraško republikansko vlado in v posebnem sporočilu obsodila aško intervencijo kot grobo vmešavanje v notranje zadeve Libanona.

Britanska letala so v južni Turčiji tranjih urah spustila prv skupine padalcev na ozemlje Jordana.

Sovjetski časopisi so sporočili, da so se začeli vojaški manevri sovjetske armade v dveh okrožjih, ki mejita na Turčijo in Perzijo. Pri manevrih sodelujejo tudi pomorske enote črnomoškega ladjevja.

Bolgarsko vojno ministrstvo je sporočilo o začetku vojaških manevrov, pri katerih sodelujejo tudi sovjetske letalske enote.

V južni Turčiji se je izkrcalo okrog 1.800 ameriških vojakov. Jugoslovanska vlada je priznala

19. julij Predsednik sovjetske vlade Nikita Hruščev je

poslal posebno poslanico Eisenhowerju, Macmillanu, de Gaulleu in Nehruju, v katerih v imenu sovjetske vlade predlaga, naj bi nujno sklicali sestanek šefov vlad petih držav. Na sestanku naj bi ob udeležbi glavnega tajnika OZN Daga Hammarškjolda sprejeli skupne ukrepe za preprečitev vojaškega spopada. Vladi Združene arabske republike in Iraka sta v Damasku podpisali pogodbo o ukrepih, ki bi bili potrebni za zagotovitev skupne obrambe. Ob tej priložnosti je predsednik Naser dejal, da bo v primeru vojne Zahod vse izgubil, če pa bo zmagal razum, pa je še vedno

mogoče doseči sprejemljiv sporazum za vse.

Anglo-ameriško intervencijo v Libanonu in Jordanu so poleg drugih obsodile vlade Cejlona, Poljske, Indije, Madžarske ter razne politične organizacije v drugih deželah.

20. julij Izkrcanje ameriških in angleških čet v Libanon in Jordanijo se še vedno nadaljuje. Računajo, da bo v Libanonu skupno okrog 10.000 ameriških vojakov.

V krogih Združenih narodov je naletel na veliko zanimanje predlog sovjetske vlade o sestanku šefov petih držav.

NOVI IZPADI

Če bi sodili pomen in važnost kakšnega mednarodnega vprašanja po tem, koliko prostora mu posvečajo časniki in koliko časa se zadržujejo ob njem razni govorniki v deželah socialističnega tabora, potem bi vsekakor morali prisoditi prvo mesto takim novinarjem jugoslovanskega revizionizma. Po nekaterih podatkih, ki pa še zdalec niso popolni, so časopisi na Kitajskem priobčili v dobrem mesecu 12 protijugoslovanskih člankov, v Sovjetski zvezi 20, na Bolgarskem 13, na Madžarskem 8, v Albaniji 7 itd. To pa še ni vse. Treba je še vedeti, da vsi časopisi posameznih dežel medsebojno prepisujejo vse, kar pišejo proti Jugoslaviji. Razvila se je pravcata prepisovalna šola in se zdaj kot da bi se šli tekmo, kdo bo bolj presegel normo v protijugoslovanski kampanji.

In tudi to še ni vse. Noben partijski kongres v teh deželah — doslej so bili štirje — ni minil, ne da bi se govorniki od prvega do zadnjega obregnili ob Jugoslavijo. Ker jim ob takem obilju govorov po vsej verjetnosti primanjkuje originalnosti, si snov sposojajo iz zakladnice podobne protijugoslovanske gonje iz časov resolucije 1B.

Sam sekretar KP Sovjetske zveze Nikita Hruščev je dozdaj obiskal dva kongresa samo zato, da bi na njih nanašal vrsto obtožb in obsodb proti Jugoslaviji. Kaže, da mu je posebno trn v peti zlasti pomoč, ki jo je prejela Jugoslavija od zahoda ob času najhujšega gospodarskega pritiska z vzhoda.

Zadnjičkrat se je Nikita Hruščev spravljal na jugoslovanski revizionizem pred desetimi dnevi na kongresu vzhodno-nemške Enotne socialistične partije in po njem. Toda, ko je že dober del svojega pozdravnega govora posvetil napadom na Jugoslavijo, je na koncu izjavil, da jugoslovanski revizionizem ni tako pomembna stvar, zaradi katere bi se smela izgubiti dosti besed. Ne gre, da mnogo govorimo o Jugoslaviji, je dejal, kajti potem si bodo še domisljali, da so velika sila in da imajo ve-

liko vlogo. Pristavil je tudi, da ni namen njegove vlade podžigati strasti in zaostrovanje odnose z Jugoslavijo. Očitno so take izjave le pesek v oči velikemu delu svetovne javnosti, ki ne odobrava protijugoslovanskih izpadov in ki ne verjame tistega, kar o Jugoslaviji govorijo in pišejo. No, ni še preteklo 24 ur, ko je Hruščev z dejanji zanimal svoje izjave Komaj je ob vrnitvi stopil na moskovska tla, je že spet v novem govoru napadel Jugoslavijo. To pot je ponovil, kar je že nedavno tega povedal v Sofiji. Spet je namreč skušal opravičiti postopek sovjetske vlade v zvezi z odpovedjo sporazumov o kreditiranju gradnje nekaterih objektov v Jugoslaviji. Dejaj, da Jugoslavijo noče trgovati na podlagi obojestranskih koristi, marveč samo zahteva, ne dá pa ničesar v zameno.

Takrat, ko je sovjetska vlada odpovedala kredite, je to odločitev tolmačila s tem, da potrebuje sredstva za razvoj lastne kemične industrije. Zda pa se Hruščev sklicuje na to, da Jugoslavija ne more dati ničesar v zameno za kredite. Znano je, da se je Jugoslavija obvezala, da bo vse kredite vrnila v teku desetih let, skupaj z 2% obresti. Potemtakem gre za nekaj drugega, kar naj bi Jugoslavija dala v zameno. In to je njena neodvisnost. Vstop v socialistični tabor, to se pravi podrejanje blokovski politiki to naj bi bila cena, ki jo hočejo v zameno za pomoč. Mai niso to očitni politični pogoji za gospodarsko pomoč, ki pa jih tako vztrajno skrivajo.

Ker Jugoslavija zagovarja načela neodvisnosti in enakopravnosti, ki bi morala predvsem prevladovati v odnosih med socialističnimi deželami, zato je izpostavljena napadom in očitkom, da slabi socialistični tabor, da sprejema pomoč od imperialistov. Zato pišejo proti Jugoslaviji dolge članke in jo napadajo v govorih. Važnim, usodnim mednarodnim problemom, od katerih je odvisno, ali bo svet ohranil mir ali pa bo zagazil v novo vojno, še zdalec ne posvečajo toliko pozornosti.

NAŠ KOMENTAR

Beseda nacionalizem ima za evropske razmere negativen prizvok. Sprito tega je ustrežnejši in pravilnejši izraz za arabski nacionalizem — narodnostni prerod, ki deloma nemara še ni iziščen, vendar pa zgodovinsko nujen, saj pomeni prelomnico v splošnem državnem in družbenem razvoju teh dežel. Narodnostna osvoboditev na Blaznjem vzhodu namreč ni sinonim le za popolno državno neodvisnost, ki seveda izključuje blokovsko odvisnost in politiko interesnih področij, marveč to razen tega pomeni polaganje temeljev za socialni in gospodarski napredek, za reforme, ki naj bi po strmoglavljenju fevdalno-despotičnih režimov ustvarile potrebne pogoje, da bi arabski svet »preskočil« v dvajseto stoletje.

Prevrat v Iraku, ki je v noči med 13. na 14. julijem združil hašemitski monarhijo, pomeni iz tega zornega kota mejnik v tem procesu splošnega prebujanja, osvoboditve arabskega sveta, v procesu, ki se je začel z izgonom Faruka v Egiptu, nadaljeval letos v Siriji in pred dnevi v Iraku. Sprememba v Bagdadu, ki je posledica notranjega razvoja, ni bila krvava. Ze naslednjega dne je življenje spet normalno potekalo, nova vlada pa ob široki podpori prebivalstva že napoveduje politiko reform, o katerih ni bilo niti govora v tridesetih letih režimov Nuri Saida.

Politika sile, neposredne vojaške grožnje, ki jo zdaj skušata uveljaviti ZDA in Velika Britanija na tem področju, pač ne more zažeti tega splošnega družbenega razvoja. Izkrcanje ameriških »maščev« v Libanonu in

britanskih padalcev v Jordaniji ima sicer lahko trenuten učinek, vendar pa take agresivne metode ne morejo zadušiti elementarnih težajev arabskih narodov po samoodločbi, da si izberejo tako obliko družbene in politične ureditve, ki jim po njihovem mnenju najbolj ustreza. Gre za načela, na katerih počiva Ustanovna listina OZN in ki so bila, če sežemo malo dlje, tudi ena izmed glavnih programskih postavk protifiliterjevske koalicije. Če bi hotel stvar posplošiti — gre v sedanjih razmerah za spopad med petrolej-

in primerjavi s stanjem pred dvema letoma, eksplozivnejše elemente. ZDA so takrat nasprotovale britansko-francoski akciji, zdaj pa so glavni pobudniki intervencije. Kolikor bi prišlo do izbruha, to ne bi bila več lokalna vojna, kakršna je bila na Koreji, marveč bi sprožila številnih okoliščin vodila v svetovno katastrofo. Ukrepati je treba naglo, ker bi lahko, denimo, že »vneša« kakšnega vsajega poveljnika pripeljala do koraka, ko vojaškega stroja na obeh straneh, ki je v strogi bojni pripravljenosti, ne bi mogel nihče ustaviti.

OZN je nedvomno pred svojo najtežjo preizkušnjo. Dosedanje razprave v Varnostnem svetu so bile jalove, ker so la — štiri veleisle, stalne članice, z vetom onemogočile sleherni akcijo. Sprito tega je še edina stvarna možnost nujno sklicanje izrednega zasedanja Generalne skupščine OZN, na katerem bi lahko prišla do izraza stališča izvenblokovskih držav, ki so kategorično obsodile sedanjo angloameriško metodo reševanja bližnjehodnih vprašanj. Predvsem je v sedanjih razmerah nujno preprečiti kakršnokoli akcijo proti Iraku, ker bi to pomenilo casus belli, ko požara ne bi bilo več moč pogasiti. Sodeč po novicah o razgovorih med Dullesom in Lloydom, ki so bili sicer zaviti v strogo vojaško tajnost, zahodni veleislci sicer za sedaj ne mislijo storiti takega koraka, vendar

pa nadaljnje kopičenje vojaških sil v Jordaniji in Libanonu upravičeno vzbuja dvome. Tudi predlog predsednika sovjetske vlade — Hruščeva za »stanek šestih (predsednikov vlad štirih veleisl, Indije in generalnega sekretarja OZN) odpira možnosti za miroljubno poravnavo. Sodelovanje Nehruja in Hammarškjolda pa nudi jamstva, da morebiten kompromis ne bi šel na račun arabskih držav, se pravi tistih, ki so predvsem poklicane, da odločajo o usodi in nadaljnjem razvoju na tem področju.

Washington in London pač ne moreta popolnoma ignorirati stališča izvenblokovskih dežel kakor tudi ne menja svojih zavezniškov v NATO, kjer sta celo Zahodna Nemčija in Italija, da ne govorimo o Grčiji in skandinavskih državah, izrazili resne pomisleke proti njuni bližnjehodni politiki. Toda ne gre zgolj za nujnost, da bi spremenili taktiko, marveč je potrebna revizija celotne politike zahodnih veleisl na tem področju. Eisenhowerjeva doktrina in splošna Dullesova koncepcija, »da je moč ohraniti mir s tavanjem na robu vojne«, pač ne moreta pripeljati do kompromisnih rešitev, ki bi morale predvsem v polni meri upoštevati pravico arabskih narodov do samoodločbe, ne drugi strani pa si prizadevati najti tak izhod, ki bi ustvaril tako ravnovesje sil, s katerim bi odstranili nevarnost za sedanjo dok krhko stavbo mednarodne varnosti in miru. Arabskim narodom je pač treba poznati pravico, ki so si jo v civiliziranih deželah izbojevali že pred stoletji.

Preizkušnja razzodnosti